

Et samarbeidsprosjekt mellom
Universitetet i Agder
og
Kristiansand kommune

Sluttrapport

«Fra problem til mulighet»

- en evaluering av Kristiansand kommunes tiltak for å bistå særlig utsatte barn og unge i kommunen (2017 – 2018)

Professor Aslaug Kristiansen – Institutt for pedagogikk ved UiA
Førstelektor Hans O. Ringereide – Institutt for pedagogikk ved UiA

Innhold

Innhold	2
Forord:.....	5
1.0 Sammendrag.....	6
2.0 Innledning.....	11
2.1. Bakgrunn	11
2.2. Tematikk, samarbeid og intensjonsavtale	12
2.3. Praktisk nytte.....	13
2.4. Hvem er i risikosonen i Kristiansand?	13
2.5. Ytterligere eskalering:	15
3.0. Tematikkens relevans og aktualitet	15
3.1. Nasjonal aktualitet.....	15
3.2. Kristiansand kommune og kommunal relevans	16
3.3. Relevans på individnivå	18
4.0. Det offentlige hjelpeapparatet, kommunal sektor-organisering og nasjonale rammer ...	18
4.1. Sektororganiseringen i kommunen og utfordringenes kompleksitet.....	19
4.2. Nasjonale føringer og rammer og avgrensning av prosjektet	20
5.0. Evaluering	20
5.1. Ansvarlig evaluering (responsive evaluation).....	21
5.2.Hvilke spørsmål har vi hatt fokus på?.....	21
5.3. Informantene og informasjonsinnhenting	22
6.0. Situasjonsforståelser.....	23
6.1. Gjeng eller nettverk?	24
6.2. Private barnevernsinstitusjoner	26
6.3. Hva slags kriminelle handlinger begår de unge?	27
6.5. Forholdet til politiet:.....	28
6.6. Rus og rusmidler	28
6.7. Kriminalitet sosiale medier og bussforbindelser:.....	29
6.8. Lokalisering «nederst i Markens»	29
7.0. Pedagogisk tilnærming til situasjonen.....	30
7.1. Sosialisering - læring - oppdragelse	31
7. 2. Barn og unges behov for støtte.....	32
7.2.1. Støtte relatert til sosiale behov	32

7. 2.2. Støtte til kulturell identitetsbygging	33
7.2.3. Kilder til identitetsdanning	34
7.3. Om identitet, identitetsutvikling og utenforskap	35
7.3.1. Oppfatninger av kulturelt mangfold – tre ulike modeller	35
8.0. De ulike hjelpeaktørers roller og deres samarbeidspartnere	38
8.1. Hjelperne i frontlinjene	38
8.1.1. Kriminalitetsforebyggende team	39
8.1.2. KUP (Kirkens Ungdoms Prosjekt)	40
8.1.3. LOS- koordinatoren og litt om felt-teamet	41
8.3.4. Oppfølgingsteamet	41
8.1.4 Blå Kors	42
8.1.5. Miljøvert på Markens:	43
8.1.6 Miljøarbeider på biblioteket	43
8.2. Deres samarbeidspartnere	44
8.3. Hva har vi fått vite så langt? Hva er viktig?	45
9.0. Skolene – innsatsområder og samarbeidspartner	46
9.1. Karuss skole	46
9.1.1 Perspektiver, ideer og forslag:	47
9.2. Oddemarka skole	47
9.2.3. Perspektiver, ideer og forslag:	48
9.3. Grim skole	48
9.3.2. Perspektiver, ideer og forslag:	49
9.5. Tangen videregående skole	49
9.4.2 Perspektiver, ideer og forslag:	50
9.6. Skolenes samarbeidspartnere	51
9.7. Kommentar til informasjonen fra skolene	53
10.0. Et institusjon- og ledelsesnivå	55
10.1. Politiet	55
10.1.1. Politireformen og forebyggende arbeid	56
10.1.2. Perspektiver, ideer og forslag	56
10.2. Barnevernet	57
10.2.1. Perspektiver, ideer og forslag:	57
10.3. Oppvekstdirektøren	58
10.3.1. Perspektiver, ideer, forslag	58
10.4. Ordføreren	59

10.5. Samarbeid på et institusjons- og ledelsesnivå	59
11.0. Hva sier de unge selv?.....	60
11.1. Forholdet til skolen.....	60
11.2.Forhold til politiet.....	61
11.3. Ungdom og fritiden	61
11.4. Refleksjon.....	62
12.0. Refleksjoner og anbefalinger.....	62
12.1 En generell observasjon – vektlegging av det relasjonell arbeidet	62
12.2.Differensiert målgruppe – tre grupperinger.....	64
12.3. Ungdom i rød gruppe- anbefalinger og tiltak	65
12.3.1 Andre tiltak.....	67
12.4. Eksisterende forebyggende tiltak	69
12.5. Prinsipper og anbefalinger – mer generelt	69
12.5.1. Tidlig forebyggende innsats fremfor brannslukking	70
12.5.2. Friksjonsrobuste relasjoner	70
12.5.3. Primærkontakt som samarbeidsform.....	71
12.6. Anbefalinger og supplerende tiltak - Hvilke typer tilbud mangler?.....	72
12.6.1. Skolene	72
12.6.2. Foreldrene.....	74
12.6.3. Mottaksskolen	76
12.6.4. PPT – fraværende?	76
12.6.5. Barnevernet	76
12.6.6. Politiet – arbeidsform og fremtoning:	77
12.6.7. Fritidsaktiviteter etter skoletid	79
12.6.8. Supplerende tiltak – kultur som et bidrag til transformasjon av «utenforskap» ..	80
12.7. Koordinering av hjelpeapparatet	83
12.7.1. Organisatorisk plassering	83
12.7.2.Ressurser	84
12.8. Anvendelse av midlene	84
Referanseliste	87
Vedlegg: Intensjonsavtale	89

Forord:

Arbeidet med å evaluere kommunens innsats for å bistå utsatte barn og unge har gitt oss mulighet til å komme i kontakt med mange av de instanser og organisasjoner som i dag en eller annen form bidrar med en innsats for å legge forholdene til rette for at barn og unges skal ha et godt oppvekstmiljø i Kristiansand. Det har vært en stor og udelt glede for oss å møte så mye entusiasme og positiv vilje i både det offentlige og det private og frivillige hjelpeapparatet. Det vil føre for langt å trekke frem alle som har bidratt med relevant informasjon og verdifulle refleksjoner – vi kan bare konstatere at dette arbeidet ikke ville vært mulig uten den innsikt og kunnskap våre informanter har bidratt med. En stor takk til dere alle.

Samtidig vil vi benytte anledningen til å takke kriminalitetsforebyggende koordinator i Kristiansand Johanne Marie Benitez Nilsen som har vært initiativtaker til dette arbeidet og som har vært vårt glimrende kontaktpunkt inn mot alle informantene som har hjulpet til med dette arbeidet. I tillegg vil vi takke UiA som har bidratt en betydelig støtte til dette samarbeidsprosjektet.

Kristiansand 20.august 2018

Aslaug Kristiansen

Hans O. Ringereide

1.0 Sammendrag

Kristiansand kommune har fra 2016 hatt en utfordrende situasjon knyttet til en del barn og unge som bor og/eller oppholder seg i kommunen. Ettervirkningene etter dobbelt drapet ved Wilds minne skole var med på å forsterke en negativ trend i miljøet med økt kriminalitet og grovere voldsbruk. Krimutvalget skriver til Rådmannsutvalget (8. juni 2017): «Bekymringene er knyttet til en gruppe på 60 – 80 ungdommer, hvorav 10-15 oppleves som mest utfordrende.» Ungdom helt nede fra 14 årsalderen, og fra ulike bydeler søker sammen nederst i Markens i Kristiansand. Flere er spesielt sårbare, mange har utfordringer knyttet til psykisk helse og mange opplever det å være utenfor fellesskapet. Det er stor bekymring for noen minoritetsgutter som i stor grad utøver trusler og vold og er særdeles aktive m.h.t. rus. Kommunens politiske og administrative ledelse var enige om at man måtte iverksette ekstraordinære tiltak for om mulig avhjelpe situasjonen. 5. april 2017 bevilget formannskapet 1 million kroner til ekstraordinære tiltak som skulle disponeres av kriminalitetsforebyggende koordinator.

Følgende tiltak har vært prioritert:

<i>Ungdomslos- et 3 årig spleiselag med Buf-direktoratet ca.</i>	<i>278.000,-</i>
<i>Miljøvert - spleiselag med bransjen</i>	<i>200.000,-</i>
<i>KUP Samarbeidsprosjekt om tiltak og KUP-ute</i>	<i>300.000,-</i>
<i>Tiltak etter trygghetsvandringen, fysiske forbedringstiltak</i>	<i>120.000,-</i>
<i>Forskningssamarbeid med UIA</i>	<i>100.000,-</i>

Kriminalitetsforebyggende koordinator tok høsten 2017 kontakt med Universitetet i Agder for å få bistand til å gjennomføre en evaluering knyttet til disponeringen av disse midlene, eller som det heter «.....å hente kunnskap om hvordan utfordringer knyttet til ungdomssituasjonen er løst i Kristiansand».

Å kunne gi en kvalifisert vurdering krever innsikt i de problemene og i de utfordringene tiltakene er ment å skulle avhjelpe. Det innebar at vi måtte sette oss inn i hvordan problemene med barn og unge ble opplevd og beskrevet av ulike instanser i hjelpeapparatet og ikke minst av de unge selv. Videre få en oversikt over hvilke alternativer som fantes. Det var nødvendig for å kunne si noe om de valgte tiltakene ville være adekvate eller ikke og eventuelt foreslå endringer eller suppleringer av tiltak. Vi valgte derfor en bred tilnærming og gjennomførte intervjuer med et bredt spekter av informanter i frivillig, privat og offentlig sektor. I tillegg møtte vi fire av de aktuelle ungdommene og fikk intervju tre av disse. Vi spurte aktørene eller hjelperne i frivillig, privat og offentlig sektor om hvordan de ville beskrive «problemene» som

var oppstått, hva som var deres spesifikke innsats på feltet, hvem samarbeides det med og om deres perspektiver, ideer og forslag til videre satsinger.

Som pedagoger er vi orientert mot menneskers læring og utviklingsmuligheter. Mye læring – både av formell og uformell karakter - skjer i samspill med andre mennesker. Å vinne barn og unges tillit er avgjørende for at endring skal skje. Noe av tematikken i dette problemkomplekset er også beskrevet som «utenforskap». Det handler om komplekse problemstillinger. Det angår spørsmålet om identitet, om det å høre til i et fellesskap, men samtidig kjenne seg forskjellig fra dette, og om etablering av fellesskapsarenaer som er med på å skape fundament for sosial tilhørighet.

Når det gjelder oppfatninger av situasjonen, bekrefter informantene vi intervjuet situasjonens alvor. Vi er i tvil om ungdomsmiljøet kan karakteriseres som en gjeng eller et nettverk – det vil si at store grupper av ungdom kan mobiliseres raskt for eksempel ved slåsskamper. Ungdomsmiljøets kjerne kan sies å ha noen gjeng-relaterte trekk: Et rimelig fast tilholdssted (selv om det er uklart om de vil kreve eierskap til stedet), noe uniformering (belter, fine klokker), idealer hentet fra hiphop og rap-kulturen – idealer med et slags «gangsterimage» med vekt på selvspekt og ikke å bli «køddet med» samt en negativ holdning til politiet og forsvar når noen av ens «egne» blir «angrepet». Miljøet er multietnisk. Situasjonen utfordres i tillegg ved at ungdom fra ulike private barnevernsinstitusjoner i området trekkes til byen. Informanter peker på at disse burde følges tettere opp når de både kommer på skolen og til byen. Her burde institusjonene investere mer.

Noen generelle observasjoner når det gjelder den innsatsen som gjøres av privat, offentlig og frivillig sektor: For det først fant vi et stort engasjement og mye velvilje. Det gjelder særlig for de som arbeider tett på ungdommen. Mange har vært i jobbene over lang tid, noe som gir relasjonene en nødvendig stabilitet. En annen kvalitet som er blitt understreket i mange av intervjuene, er betydningen av å etablere gode og tillitsfulle relasjoner til ungdommene. Det er krevende og tar tid. Vårt hovedinntrykk er at mange aktører arbeider systematisk og godt med å bygge opp relasjoner til de utsatte ungdommene, noe som gjør at de kan ha betydning som «betydningsfulle andre» (significant others) som vi vet er viktige for endring av menneskers liv. Vi har også understreket betydningen av robuste relasjoner som også tåler uenighet og et «kulturelt» mottrykk uten å bryte sammen. Noen sier de gir slik motstand for eksempel korrigerer for krenkende språkbruk, men dette er en utfordring. For det tredje er det en positivitet blant aktørene når det gjelder å samarbeide med hverandre. Samarbeidet går på kryss og tvers. Det har både en formell og uformell karakter. Likevel finnes her et potensiale både til

videre forskning og til mer systematisk innsats. Vår vurdering er at disse kvalitetene til sammen er med på å tilføre «hjelpemiddelet» en form for robusthet med tanke på de utfordringene som nå gjelder.

Når det gjelder videre innsats, skiller vi mellom tiltak rettet mot den indre kjernen (ungdom i rød gruppe) og ungdommer som er mer i randsonen for miljøet. Men her er flytende overganger. Vi kaller dette for en «foregripen gjennom inngripen» fordi det finnes en negativ spiral i miljøet som må stanses før den får utvikle seg videre. Intervjuene med de unge får frem en heterogenitet i miljøet, med de konsekvenser at tiltakene må være individorienterte og være basert på kunnskap om den enkeltes situasjon. Noe av dette ivaretas gjennom hjelpere i miljøet som KUP-ute, LOS-koordinator og miljøverten på Markens, miljøarbeideren på biblioteket, miljøarbeiderne på Tangen vgs. politiet og andre, men vi vurderer det som at denne innsatsen må styrkes enda mer. For å kunne både «sy» et så godt nettverk som mulig omkring den enkelte unge, har vi foreslått – basert på innspill fra informantene – en mentorordning eller «personlig los» som følger opp og som bidrar til å bygge opp flere relasjoner enn bare «gjengen». Problemkomplekset til den enkelte unge er ofte sammensatt. Det vil derfor være en fordel med en mentor eller los som følger tett opp over en periode både når det gjelder familie, skole og fritid slik at gutten eller jenta får anledning til å gå opp noen nye spor.

Rapporten inneholder i tillegg en rekke forslag til anbefalinger og tiltak som ofte er basert på informantenes ideer og forslag. I tillegg kommer egne vurderinger av eksisterende tiltak og forslag til supplerende. Dette er anbefalinger som også vil gjelde for alle ungdommene, også de i rød gruppe, selv om vi mener at disse trenger ekstra tett oppfølging.

Skolene er den instansen som har best mulighet til systematikk både når det gjelder å kunne oppdage utfordringer tidlig og følge opp i fortsettelsen. Vi har gjennomført intervjuer ved Grim, Oddemarka og Karuss ungdomsskoler og Tange vgs. Det er betydelig variasjon i hvordan skolene arbeider på dette feltet, og her tror vi det er muligheter for forbedringer. Det handler både om hvor systematisk skolen som institusjon arbeider med å utvikle inkluderende klassemiljøer, gode rutiner på det å fange opp lærerens uro for enkeltbarn allerede på lave klassetrinn og en helhetstenkning omkring hele skolens innsats på feltet. Her fremstår Karuss skole som et godt eksempel. I denne sammenhengen presenteres også to konkrete forslag. Med bakgrunn i at lærernes innsats er veldig viktig: Å tilby lærere (men også andre ansatte) et kurs med fokus på barn med krysskulturell identitet. For det andre å etablere en kontakt som lærerne kan ringe i akutt situasjoner når elever trenger hjelp etter skolens stengtids. Karuss har selv gode

erfaringer med å ringe KUP som kommer raskt på banen, men her kan også andre ordninger være aktuelle?

Alle skolene gjør bruk av kjernegrupper, men hyppigheten varierer mellom skolene. Her har den enkelte skole ulike erfaringer, noe som kan gi grunnlag for videre undersøkelser.

Faginstansen PPT er det få eller ingen aktører som trekker frem som relevante samarbeidspartnere. Det er vi noe forundret over.

Det ble reist spørsmål om Mottaksskolen fungerer «ghettofiserende»?

Å få foreldrene i tale blir understreket som særdeles viktig av flere av informantene. Samarbeidet med foreldrene har høy prioritet for lærerne i ungdomsskolene. I tillegg vurderes initiativet fra Kriminalitetsforebyggende team som særlig verdifullt. De har opprettet nettverk og gjennomført samlinger med 20 foreldrepar. På dette området vil det være gunstig med en deling av erfaringer mellom ulike aktører fordi dette er både et krevende og særdeles viktig arbeid.

Barnevernet har et betydelig samfunnsmandat i denne sammenhengen. De har blant annet betydelig fokus på barnas hjemmekultur, problemer knyttet til «oppdragervold» og sosial kontroll, særlig av jentene. Når det gjelder barnevernets posisjon og omdømme, varierer dette også mellom de ulike øvrige hjelpeinstansene. Det er særlig når det gjelder et behov for rask responstid at kritikken har kommet. Her ligger det muligheter til forbedringer.

En utfordring som flere aktører nevner er et høyt antall private barnevernsinstitusjoner lokalisert på Sørlandet. Beboerne herfra søker seg inn til byen og lokalt hjelpeapparat kan ha lite kontroll. Her må det samarbeides tettere, og barnevernsinstitusjonene må investere mer når det gjelder å følge opp barna utenfor institusjonen for eksempel på skolen.

Politiet spiller en viktig rolle. De har en mulighet som ikke de andre «hjelpeaktørene», nemlig en lovlig mulighet til å gripe inn. Når flere av disse ungdommene i utgangspunktet har et negativt forhold til politiet – gjerne overført fra foreldrene – blir det særlig avgjørende hvordan denne makten utøves. Noen ganger skal den skremme, men i et forebyggende perspektiv vil den måte som politiet møter den enkelte ungdom på være avgjørende. I et forebyggende perspektiv fremstår det som viktig å ha et politi som går omkring og blir kjent med de unge og viser interesse for deres situasjon. Besøkene av politi i friminuttene på Tangen vgs. skole blir vurdert som positive og viktige.

En del av problematikken er at mange unge trekker til byen når skolen er slutt. Vi har foreslått å åpne skolene etter skoletid for ulike fritidstilbud gjerne i samarbeid med fritidsklubbene, eventuelt musikkskolen, idrettsklubber mfl. Særlig har Oddemarka mye å tilby her. De har både verksted og gamle sløydbenker i tillegg til flere spesialrom som skolekjøkken og musikkrom. Her kan også foreldre inviteres med og eventuelt vise frem egne ferdigheter. Kanskje kan de nyansatte miljøarbeiderne ved ungdomsskolene gi et bidrag her? Aktører som KUP og Blå Kors arrangere ulike fritidstilbud til barn og unge som blir tatt godt imot. Deltakelse i ulike aktiviteter er med på å skape samhørighet. Biblioteket er en ressurs som kan videreutvikles. I dag tilbys særlig spill-aktiviteter, men miljøarbeideren på biblioteket ser for seg at aktiviteten kan utvides for eksempel ved å gi leksehjelp. I tillegg foreslår vi at tilbudet på kunst og kultur siden kan styrkes. Her kan biblioteket spille en viktig rolle som «tekstverksted» for ungdom med litterære interesser. I tillegg styrke mulighetene for musikk og teater. I rapporten redegjør vi for hvorfor vi mener tilbud innenfor kunst og kultur er svært viktige for disse gruppene unge. Dette er viktig i en identitetsskapende sammenheng ikke minst for ungdom med en flerkulturell bakgrunn som er overrepresentert i dette ungdomsmiljøet. De har utfordringer med å etablere egen identitet i spenningen mellom (minst) to ulike voksenkulturer og den ungdomskulturen som livet på gata representerer. Ungdomstiden er tiden for re-etablering av en egen identitet. Det er en prosess som krever både støtte og motstand, noe som det å få anledning til å uttrykke seg gjennom ord, bilder, teater, etc. kan gi anledning til. Her kan voksne med krysskulturell identitet innenfor kunst og kulturfeltene være med på å vise vei,

Kristiansand Kommune har valgt en bred tilnærming til problematikken. Å tenke helhetlig innebærer både å ta vare på hele mennesket, men også å tenke i tidssoner som de unge beveger seg i: Hjem, skole, fritid – fra morgen til kveld til natt. Det fordrer et bredt spekter av innsats – en innsats som spenner over flere sektorer og ulike kvalifiserte aktører med ulik utdanning. For å koordinere alt dette kan det være viktig med en ansatt eller et team i kommunen som har et overordnet blikk på det hele og er i stand til å trekke linjer, oppdage eventuelle huller og ta initiativ når det er nødvendig. Likeledes er det avgjørende at toppledelsen i hver av sektorene anlegger et tverrfaglig perspektiv på egen virksomhet, støtter aktivt opp under - og setter av nødvendige ressurser til innsats av sektorovergripende karakter.

Den millionen som formannskapet bevilget er anvendt bredt. Her ønsker en å gjøre en innsats overfor lokalmiljøet som opplevde drapene i sitt nærmiljø ved å åpne opp mørke rom hvor ungdommen tidligere kunne skjule seg i. Det satses videre på aktører som arbeider tett på den indre kjernen i miljøet – Ungdomslos, miljøvert på Sandens og KUP-ute. Disse er å finne ute i

bybildet samtidig som de prøver å lose og trekke ungdom ut av de sirklene de nå er delaktige i. Skal vi tro på hva som står i Fædrelandsvennen (lørdag 17. mars 2018) har situasjonen bedret seg. Det kan bety at noe av den innsatsen som er lagt inn viser seg å virke. Her må også hele spekteret av innsats trekkes inn fra både privat, offentlig og frivillig sektor. Det er svært positivt dersom en negativ spiral nå er i ferd med å snu. Samtidig gjenstår mye innsats når de unge nå skal følges opp videre i forhold til hjem, skole og fritid.

2.0 Innledning

2.1. Bakgrunn

I 2007 ble Kristiansand kåret til årets kommune for barn og unge. «Dette er en foregangskommune, ikke minst fordi det er en storby som har fått til mye for barn og unge, sier likestillingsminister Karita Bekkemellem (Ap)» («Kristiansand ble Årets barne- og ungdomskommune 2007 / Vest-Agder fylkeskommune», 2007)

I dag er situasjonen en noe annen. Kristiansand kommune har fra 2016 hatt en utfordrende situasjon relatert til en del barn og unge som bor og/eller oppholder seg i kommunen. Dobbeltdrapene på Wilds Minne skole like før jul i 2016 understreket alvoret i situasjonen. ‘

Som nevnt over var kommunens politiske og administrative ledelse var enige om at man måtte iverksette ekstraordinære tiltak for om mulig avhjelpe situasjonen. 5. april 2017 bevilget formannskapet 1 million kroner til ekstraordinære tiltak som skulle disponeres av kriminalitetsforebyggende koordinator.

Følgende tiltak har vært prioritert:

<i>Ungdomslos 3 årig spleiselag med Buf-direktoratet ca.</i>	<i>278.000,-</i>
<i>Miljøvert Spleiselag med bransjen</i>	<i>200.000,-</i>
<i>KUP Samarbeidsprosjekt om tiltak og KUP-ute</i>	<i>300.000,-</i>
<i>Tiltak etter trygghetsvandringen, fysiske forbedringstiltak</i>	<i>120.000,-</i>
<i>Forskningssamarbeid med UIA</i>	<i>100.000,-</i>

Kriminalitetsforebyggende koordinator tok høsten 2017 kontakt med Universitetet i Agder for å få bistand til å gjennomføre en evaluering knyttet til disponeringen av disse midlene, eller

som det heter i «.....å hente kunnskap om hvordan utfordringer knyttet til ungdomssituasjonen er løst i Kristiansand».

Å kunne gi en kvalifisert vurdering krever innsikt i de problemene og i de utfordringene tiltakene er ment å skulle avhjelpe. Det innebar at vi måtte sette oss inn i hvordan problemene med barn og unge i byen ble opplevd og beskrevet av ulike instanser i hjelpeapparatet og ikke minst av de unge selv. Videre få en oversikt over hvilke alternativer som fantes for å kunne si noe om hvorvidt de valgte tiltakene ville være adekvate eller ikke og eventuelt foreslå endringer eller suppleringer av tiltak. Vi har derfor valgt en bred tilnærming og gjennomført en forholdsvis omfattende kartleggingsfase i prosjektet.

Det ble på denne bakgrunnen inngått en samarbeidsavtale mellom Kristiansand kommune ved By- og samfunn og Universitetet i Agder ved Institutt for pedagogikk. To av instituttets vitenskapelige ansatte har hatt ansvaret for gjennomføringen av prosjektet og for utformingen av rapporten, nemlig professor Aslaug Kristiansand og førstelektor Hans O. Ringereide.

2.2. Tematikk, samarbeid og intensjonsavtale

I UiA's strategi frem mot 2020 er det presentert flere satsningsområder. Det heter blant annet:

Samfunnsengasjement og nyskaping gir retning for hvordan UiA skal bidra til å løse framtidens komplekse utfordringer. Vi skal bidra til samfunnsutviklingen ved å videreutvikle kultur for nyskaping, engasjere oss i samfunnsdebatten og utvikle nye modeller for samskaping av kunnskap.

I Kristiansands kommuneplan «Kristiansand mot 2030» som ble vedtatt av bystyret 20. september 2017, heter det blant annet i kommuneplanens samfunnsdel:

Kristiansand har gode oppvekstvilkår for barn og unge og et internasjonalt mangfold.» og videre at"Kristiansand er foregangskommune for likestilling, inkludering og mangfold og utenforskap skal motvirkes på alle arenaer".

I Handlingsprogrammet 2013 – 2016 for Kristiansand Kommune heter det: «Den store faglige utfordringen for sektoren er nødvendigheten av en innsats for å utvikle et inkluderende læringsmiljø i barnehage og skole». Dette resulterte i oppstarten av et stort forskningsprosjekt – FLIK (forskningsbasert læringsmiljø utvikling i Kristiansand Kommune)

– hvor barnehagelærere- og skoleansatte alle skal ta ansvar for å inkludere alle elever i gode læringsmiljøer.

På denne bakgrunn er et tydelig at et samarbeid mellom UiA og Kristiansand omkring evaluering av kommunens satsning på tiltak rettet mot særlig utsatte barn og ungdom er i samsvar med både UiA's strategi og de føringer som finnes i kommuneplanen.

Samtidig vil vi her betone betydningen av at dette prosjektet har karakter av et samarbeidsprosjekt og **ikke** i form av et oppdrag. For å sikre UiA's integritet og uavhengige rolle var det fra vår side viktig at prosjektet skulle ha form av nettopp et samarbeid der to selvstendige parter bidro med kompetanse og ressurser inn i fellesskap der vi sammen skulle forsøke å kaste lys over de utfordringer som ville utkrystallisere seg i prosjektsammenheng (Visse, Amba, & Widdershofen, 2011, s. 97). På denne bakgrunn ble det utformet en intensjonsavtale som styringsdokument for dette samarbeidet. Denne ligger ved rapporten.

2.3. Praktisk nytte

Ambisjoner og strategiske planer har liten verdi dersom disse ikke resulterer i handlinger som har en praktisk nytteverdi. Derfor har vi i arbeidet med denne rapporten lagt vekt på at den skal kunne ut i noen konkrete og anvendbare forslag til tiltak som kan gjøre livet bedre for noen av disse barna og ungdommene i byen som har større eller mindre utfordringer å hankes med. Dette har vært en viktig ledetråd for oss i dette arbeidet.

I denne rapporten vil vi både gi en vurdering av de tiltakene som er valgt samtidig som vi vil måtte se disse i lys av andre eksisterende tilbud. På selvstendig grunnlag vil vi også peke på tiltak vi mener vil kunne være aktuelle å sette i verkt for å avhjelpe problemene.

2.4. Hvem er i risikozonen i Kristiansand?

Dobbeltdrapene i Kristiansand like før jul 2016 satte fart i arbeidet med å iverksette tiltak overfor en gruppe barn og unge i Kristiansand som man mente utgjorde en fare både for seg selv og for omgivelsene. Av totalt ca. 20.000 barn under 18 år er det en forholdsvis liten gruppe ungdommer, anslagsvis opp mot 20 personer som står for store deler av de straffbare handlingene utført av barn og unge under 18 år. Flertallet er gutter med innvandrerbakgrunn. I

noen grad kan gjengangere la seg identifisere som en form for gruppe, men her er vi i tvil om vi kan si at denne gruppen har en gjengkarakter. Dette skal vi komme tilbake til senere.

I kretsen rundt denne «indre kjernen» finner vi så et større antall ungdommer – omkring 50 personer, som er mindre aktive når det gjelder lovbrudd.

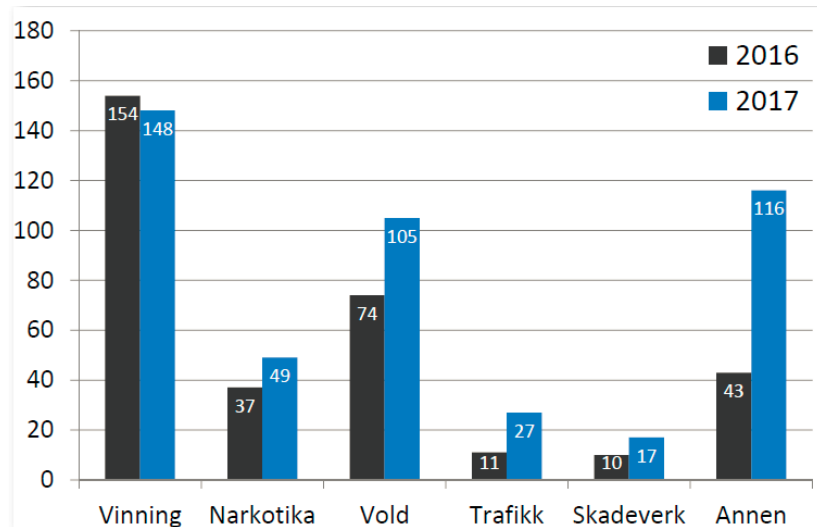
Trendrapporten bygger på kriminalstatistikken for Kristiansand. Et trekk er at kriminaliteten har gått kraftig ned fra 2010 frem til 2015, men herfra snur trenden og man kan registre en økning. Antall ungdom registrert for lovbrudd har økt fra 228 i 2016 til 239 i 2017. Dette er riktig nok en marginal økning. I overkant av 100 av disse ungdommene har minoritetsbakgrunn. Man kan også registrere at det har vært en sterk økning av såkalte gjengangere (registrert med 5 forhold eller mer) fra 6 personer i 2015, 13 i 2016 og hele 20 personer i 2017. Den mest aktive av disse sto den alene for 40 lovbrudd. En slik konsentrasjon av kriminalitet på enkeltpersoner er bekymringsfullt og kan tenkes å skape ekstra store utfordringer. («trendrapport - Google-søk», 2017)

Fra Trendrapporten for 2017 har vi hentet følgende:

Kriminalstatistikken for Kristiansand viser at i 2017 er 239 ungdommer registrert med totalt 529 forhold. Antall gjengangere har økt fra 13 til 20 fra 2016 til 2017. Samlet sett står de bak 210 forhold begått i 2017. Den mest aktive står bak 40 forhold.

De fleste av gjengangerne har kontakt med Barneverntjenesten for Kristiansandsregionen, eller med barneverntjenester andre steder i landet. Det er 2 jenter og 18 gutter. De aller fleste av gjengangerne er minoritetsgutter. Av de 20 gjengangerne så var 5 av disse betegnet som gjenganger også i 2016.

Trendrapporten tegner også et bilde av hvilke typer kriminelle handlinger ungdommene begår. Vinningsforbrytelser topper lista mens voldsrelatert kriminalitet er i kraftig vekst. Voldskriminalitet er kanskje den typen kriminalitet som skaper mest utrygghet og slik sett er dette et urovekkende trekk.

Aviser og andre medier har satt fokus på fenomenet med planlagte slåsskamper i miljøet og dette understøttes også i trendrapporten for 2017.

2.5. Ytterligere eskalering:

Utøver høsten 2017 kunne man registrere en økt bekymring for situasjonen. Både politiet, kommunen og de videregående skolene mente å kunne registrere et mer alvorlig utfordringsbilde hvor utviklingen i ungdomsmiljøene, særlig knyttet til grov voldsbruk og slåsskamper, hadde tiltatt. Denne negative utviklingen ble beskrevet og lagt frem for rådmannens ledergruppe som oppfattet situasjonen som alvorlig og besluttet i møtet 22. november (2017) å forsterke ressursene på tvers av fylke, politi og kommune både i bybildet og på skolene. Rådmannens ledergrupper konkluderte møtet med å opprette et overordnet koordineringsteam på tvers av politi, videregående skole og kommunen som skulle koordinere denne forsterkede innsatsen. Kriminalitetsforebyggende koordinator fikk mandat til å koordinere en større satsing med dette arbeidet hvor fylkesutdanningsjefen og politistasjonssjefen inngikk i et koordineringsteam (jmf. Notat 24. november 2017: Forsterket innsats mot ungdomsvold). Dette var starten på det store SNU- prosjektet (Stans Negativ Utvikling).

3.0. Tematikkens relevans og aktualitet

3.1. Nasjonal aktualitet

Fellesskapets omsorg for barn og unge trenger ingen nærmere begrunnelse. Det er allmenn aksept for at samfunnet har et ansvar for å legge til rette for gode oppvekstvilkår for barn og unge. Derimot er det ulike syn på hvordan dette best kan gjøres og hvilke virkemidler som skal tas i bruk. Gjennom flere år har det vært en nedgang i ungdomskriminaliteten. I Oslo snudde denne positive utviklingen i 2016. Den negative trenden fortsatte også i 2017. Den registrerte ungdomskriminalitet økte da i Oslo med 25 prosent. Samtidig er bare 3 prosent av de mellom 10 og 17 år som står for den registrerte ungdomskriminaliteten. Politiet er bekymret for at de ikke klarer å stoppe disse gjengangerne samtidig som de ser at volden blir grovere (Klassekampen 5. mai 2018, NRK Norge 11.5.2018). Tilsvarende tendens finner vi også i Kristiansand kommune. Trendrapporten (2017) som beskriver ungdomskriminalitet i Kristiansand, viser at det har det vært en negativ utvikling fra våren/sommeren 2016. «Bekymringen er knyttet til en gruppe på 60 – 80 ungdommer, hvorav 10-15 oppleves om mest

utfordrende. Ungdom fra 14 års alderen, og fra ulike bydeler søker ofte sammen i Nedre del av Markens i Kristiansand. Flere er spesielt sårbare med blant annet utfordringer knyttet til psykisk helse og ofte med en sterk følelse av det å være utenfor. Det er stor bekymring for noen minoritetsgutter som utøver trusler og vold og «rusaktivitet» (fra Krimutvalget til Rådmannsutvalget 8. juni 2017).

De samfunnsøkonomiske og personlige kostandene ved alle former for kriminalitet er store, og potensialet for akkumulerende kostnadspådrag knyttet til kriminalitet øker når kriminaliteten begynner i ung alder. Det har vært gjort flere forsøk på å estimere de samfunnsmessige kostandene ved kriminalitet. Uten at man her kan angi eksakte indikasjoner kan man uten videre slå fast at det er snakk om betydelige beløp («Kriminalitetens samfunnsmessige kostnader.pdf», udatert). Når det gjelder de personlige belastninger og tragedier som følger i kjølvannet, er disse ikke mulige å tallfeste. Men det er allmenn enighet om at problemene er så betydelige at en offentlig innsats er nødvendig, også vurdert ut fra et samfunnssikkerhetsmessig hensyn.

3.2. Kristiansand kommune og kommunal relevans

Går vi noen år tilbake i tid til 1990 årene, hadde Kristiansand et betydelig problem knyttet til nynazistiske ungdomsmiljøer i byen. Man opplevde hyppige sammenstøt mellom nynazistiske og multietniske ungdomsgrupper som blant annet kom til uttrykk i gjentatte masseslagsmål og hevnaksjoner. Også den gang var det en samlet oppfatning av at noe måtte gjøres for å avhjelpe situasjonen. Det ble satt i gang en betydelig tverretattlig innsats for å «demontere» dette nynazistiske miljøet som var i ferd med å etablere seg i byen. Innsatsen er grundig redegjort for i en rapport av forskerne Y. Carlsen og T. Haaland (2004) kalt «Voldelige ungdomsgrupper - intervensjon på kommunenivå. Erfaringsrapport fra Kristiansand 2001 – 2004 (265 sider). Her beskriver forskerne hvordan de gikk inn i nær dialog med kommune, politi og viktige aktører i det sivile samfunnet i den hensikt å finne gode virkemidler for å kunne motvirke volden, og for å skape endringer (Bjørge & Carlsson, 1999, s. 9). Vi har gjennom samtaler med aktører i kommunen fått bekreftet at arbeidet som den gang ble gjort og forskernes innsats, var til stor hjelp når det gjaldt de tiltak som ble satt inn for å snu en alvorlig situasjon.

Fjorten år etter at rapporten kom opplever Kristiansand igjen en alvorlig situasjon med ungdomsmiljøer som tyr til alvorlig voldsbruk. Situasjonen i dag er annerledes, men det er likevel mulig å lære av godt arbeid som er gjort tidligere. På innsatssiden er nye aktører og hjelpere – både frivillige og kommunale - kommet til, samtidig som noen er de samme som i

2004. Vi tenker her særlig på KUP (Kirkens Ungdoms Prosjekt), politiet, fylkesutdanningssektoren og oppvekstsektoren. KUP ble også – på oppdrag fra styret i KUP – gjenstand for en virksomhetsbeskrivelse av forskerne Yngve Carlsson og Thomas Haaland (T. Haaland, Y. Carlsson (2002). *Kirkens Ungdomsprosjekt: En virksomhetsbeskrivelse*. NIBR. Notat 2002:108, 26 sider).

På hvilken måte har situasjonen endret seg? Carlsson og Haaland (2004) skriver i rapporten at når det gjelder det nynazistiske miljøet har det gjennomgått en betydelig avskalling og rekrutteringen er nesten null (Carlsson & Haaland, 2004). Nå har ikke det nynazistiske miljøet vært vårt fokus i dette arbeidet. Vi har heller ikke kommet over informasjon som skulle tilsi at Carlsson og Haaland sin konklusjon skulle være ugyldig. En del av problemkomplekset for 14 år siden var også voldelige grupper med minoritetsbakgrunn. Carlsson og Haaland (2004) mente den gang å se at det var i ferd med å vokse frem et nytt mobiliseringsnettverk bestående av yngre ungdommer med minoritetsbakgrunn. Men ovenfor dette ungdomsmiljøet, skriver de, synes «apparatet» å være mer i villrede: «Disse ungdommene og unge voksne er langt mer «ugripelige» (Ibid., s. 16). Selv om det er en annen generasjon ungdommer som er på «scenen» i dag enn de som Carlsson og Haaland beskriver i sin rapport, kan det være mulig å tenke at disse forskerne den gang så kimene til en problematikk som nå er kommet med stor styrke og som det må responderes på.

Dagens situasjon og ungdomsmiljøet beskrives av saksbehandler på følgende måte i en rapport til formannskapet i Kristiansand kommune januar 2017:

- Sårbare ungdom treffer hverandre på tvers av bydeler
- Sliter psykisk, strever på skolen, ingenting fast på fritiden
- Sprenger grenser, vil ikke høre på foreldrene, venner betyr ALT
- Alkohol, og hasj, stjeling
- Samlingsted i Kvadraturen og i enkelte bydeler
- Foreldre strever med å ha kontroll og sette grenser
- En gruppe med gutter som dominerer negativt i Kvadraturen, Lund og Grim. Noen er norske, men flest fra andre land
- Denne gruppen ungdommer spiller på frykt, truer og utøver vold
- Andre ungdommer er redd dem, andre går sammen med dem
- Sterk kultur på å ikke sladre/ tyste

Dette står i sterk kontrast til kommunens ambisjoner og ønsker. Visjonen til Kristiansand kommune - *en skapende by med ambisjoner* – viser at kommunen har satt seg høye mål og har store ambisjoner om å utvikle byen i flere retninger: *Kristiansand har ambisjoner om å styrke byens posisjon nasjonalt og å løfte landsdelen ved å styrke byens utviklingskraft for å møte fremtidens utfordringer.* Det betyr at man her må sette inn betydelige ressurser for å få til en utvikling i ønsket retning for å nærme seg de uttalte ambisjonene.

3.3. Relevans på individnivå

De personlige kostandene knyttet til kriminalitet er betydelige. Både for gjerningspersoner og offer kan dette ha og har også fått fatale konsekvenser. Drapene i Kristiansand de siste årene er en tydelig påminnelse om de lidelser og den meningsløse smerte kriminelle handlinger kan føre med seg. Det er unødvendig å trekke inn økonomiske forhold – de menneskelige lidelsene er markerte nok til å understreke relevansen av å bruke energi og krefter på et evalueringsarbeid. Samtidig er det slik at mange av de som daglig arbeider med barn og unge finner mening og inspirasjon nettopp i det at man kan registeret endringer og forbedringer i livet til enkeltpersoner og at dette utviklingspotensialet er med på å nettopp skape relevans i selve arbeidssituasjonen. Slik sett kan relevansbegrepet sies å få en dobbel betydning på individnivå.

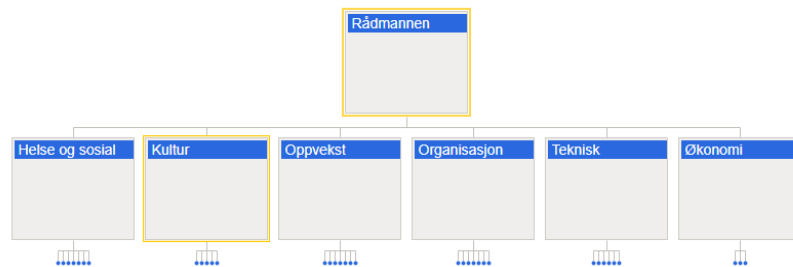
4.0. Det offentlige hjelpeapparatet, kommunal sektor-organisering og nasjonale rammer

Flere offentlige instanser har innvirkning og betydning for barn og unges oppvekstmiljø i Kristiansand. Også næringslivet har bidratt blant annet i «spleiselaget» for å få på plass en miljøvert på Sandens. De ulike kommunale tiltakene hører hjemme i ulike kommunale sektorer. I tillegg fordeler aktørene seg på tre ulike forvaltningsnivåer. Politi, ABUP og BUFETAT er aktører på statlig nivå. De mest sentrale aktørene på fylkesnivå er de videregående skolene som i denne sammenhengen er lokalisert i Kristiansand, nærmere bestemt Kristiansand Katedralskole Gimle (KKG), Vågsbygd vgs., Tangen vgs. og Kvadraturen vgs. Kristiansand kommunen er representert ved en rekke instanser som er plassert i ulike sektorer. I tillegg til dette kommer en rekke frivillige organisasjoner og institusjoner som også bidrar inn i det totale tilbudet til byens barn og unge. Samtidig er det en utfordring at denne gruppen med særlig utsatte barn og unge, ikke har deltatt eller har ramlet ut av fritidstilbud slik som fotball,

idrettslag, menighetsrelaterte aktiviteter, musikkorps, speiderforeninger eller andre aktivitetstilbud tilrettelagt av frivillige organisasjoner. For å hindre at denne gruppen barn og unge driver rundt i byen og styrer seg selv uten oppfølging og kontroll av voksne, er det satt i verk en rekke tiltak for å avhjelpe denne situasjonen. Det er dette vi skal se nærmere på i det følgende. Men først noen kommentarer til organiseringen v Kristiansand kommune og noen organisasjonsmessige utfordringer.

4.1. Sektororganiseringen i kommunen og utfordringenes kompleksitet

Kristiansand kommune er organisert i fem spesialiserte fagsektorer: Helse- og sosial, kultur, oppvekst, organisasjon, teknisk og økonomi. Hver av sektorene er spesialiserte på å dekke et spesifikt felt med tilhørende fagspesifikk bemanning. Skolene ledes og drives av ansatte med skolefaglig bakgrunn, helse av medarbeidere med

helsespesifikk kompetanse osv.. Så lenge man opererer innenfor spesialiseringens egne institusjoner er ofte både organisering og bemanning funksjonell. Men i forhold til å håndtere sammensatte problemer som er aktuelle for denne gruppen barn og unge vi her snakker om, er utfordringene ofte, ja nesten alltid, av tverrfaglig karakter. Utfordringene er sammensatte, det være seg problemer med skole, økonomiske problemer, helsemessige utfordringer, bosituasjon, relasjonelle utfordringer i familien osv. Det betyr at i møte med de konkrete utfordringer kommer «spesialiseringsmodellen» oftest til kort. Utfordringen krever tverrfaglig og sektorovergripende kompetanse, noe som for eksempel ble tydelig da Rådmannens ledergruppe i møtet 22.november (2017) så seg nødt til å vedta et sektorovergripende tiltak (jmf. Punkt 2.5). Dette illustrerer erkjennelsen av at vi har å gjøre med utfordringer som krever en sammensatt innsats og som må løses på tvers av tverrfaglige og sektorielle skillelinjer Derfor er det viktig at sektorene styres med det for øye at deler av hver enkelt sektors virksomhet må legges til rette for, ja dedikeres til samarbeid på tvers av sektorer. Hvorvidt et slikt tverrfaglig fokus faktisk er representert i de enkelte sektorers ledelse har vi ikke hatt anledning til å få nærmere undersøkt. Desto viktigere er det å peke på at dette er vesentlig å vektlegge for kommunens toppledelse.

4.2. Nasjonale føringer og rammer og avgrensning av prosjektet

I denne rapporten har vi lagt hovedvekten på tiltak rettet mot barn og unge under 18 år, selv om det er enkelte tiltak/tilbud som har nedslagsfelt også utenfor denne aldersgruppen.

Arbeid med barn og unge rammes inne av en rekke lover og forskrifter. Barnevernsloven er sentral for særlig barnevernet, Straffeloven for politiet, Lov om sosial omsorg for NAV osv. Det er ikke mulig og heller ikke relevant å gå nærmere inn på de reguleringer og rammeverk som ligger rundt de aktivitetene som omtales i denne rapporten. Bare i den grad det er relevant for vurderingsarbeidet vil vi komme nærmere inn på aktuelle lover og forskrifter.

5.0. Evaluering

En evaluering vil gjennomføres i lys av en standard, målsetting eller verdi. Samtidig må man ta hensyn til og forholde seg til kompleksiteten i den virksomheten som skal evalueres. Vi skal her vurdere betydningen av en bestemt innsats (jfm. s. 4) – en mobilisering i kommunal regi- med en intensjon om å tenke helhetlig, noe som også innebærer en involvering av lokalmiljøet.

Da det ble stilt en million til rådighet valgte man ikke å etablere et Ungdomstorg (det vil si å opprette nye stillinger som ble innrettet mot dette problemet). I stedet valgte man en bredere tilnærming – ikke minst gjennom mobilisering av frivillige fordi en så at dette kunne inkludere flere og at en kunne få til meningsfulle former for inkludering i ulike fellesskap som for eksempel med foreldrene. Til grunn for dette valget ligger et ønske om eller en tro på at en slik bred mobilisering kan bidra til en mer meningsfull integrering i ulike former for fellesskap. Dette impliserer også en tolkning av problemet, nemlig at ungdommene søker sammen, flere preges av psykisk dårlig helse og de deler et fellesskap rundt det å være utenfor. Målet er at vårt arbeid kan være med på å forebygge og forhindre en videre negativ utvikling med bruk av vold og truende adferd og gi de unge fremtid og håp. Evalueringen har en ambisjon om å peke på tiltak -både eksisterende som bør fortsette samt foreslå tiltak der supplement kan virke fornuftig. Det sier seg selv at virksomheten som skal vurderes er svært kompleks. Kompleksiteten øker når det blir nødvendig å se denne spesifikke innsatsen i lys av andre tiltak og andre aktører. En oversikt over gjeldende tiltak er en forutsetning og bidrar også til å se hva som kunne være aktuelle alternativer.

5.1. Ansvarlig evaluering (responsive evaluation)

I gjennomføringen av oppdraget har vi hentet inspirasjon fra en tradisjon innenfor programevaluering som blir kalt «responsive evaluation» ((Robert E. Stake, 1983), (Visse mfl., 2011)). Det er en evalueringform som ønsker å være nyttig uten at man legger for mye av energien på utvikling av presise måleinstrumenter hvor effekten av slike mål blir forsøkt testet mot valgte standarder. I stedet er vår tilnærming bredere anlagt. Vi har gjennomført samtaler med ulike involverte aktører på ulike nivå i organisasjonene og på ulike felt, både med profesjonelle aktører og med frivillige. I lys av oppdragsgivers interesser gir en slik tilnærming også muligheter til å tenke mer helhetlig omkring tematikken, og å bringe inn ulike «stemmer» og deres situasjonsforståelse, tolkninger, verdier, erfaringer og synspunkter. Det som ifølge Stake (1983) kjennetegner en plan for ansvarlig evaluering er at den for første orienterer seg mer mot aktivitetene i programmet og spørsmål i tilknytning til disse fremfor programintensjonen og presise målsettinger. I vår tilnærming har vi satt fokus på det arbeidet som blir utført og hva som kjennetegner dette. Vi har med andre ord hatt fokus på kompleksiteten i problematikken, og at løsninger vil kreve et samarbeid mellom ulike virksomheter. For det andre at i ansvarlig evaluering gis informasjonen tilbake til aktuelle aktører. Vi har hele tiden hatt en god dialog med oppdragsgiver i den hensikt å skulle gjennomføre arbeidet så relevant som mulig, samtidig har vi i dette samarbeidet også understreket vår uavhengige posisjon som forskere. Vi har også underveis i prosessen presentert deler av arbeidet vårt for ulike involverte aktører – både profesjonelle og frivillige. For det tredje – vil evalueringen få frem ulike verdiperspektiver hos partene som er involvert i programmet – i vårt tilfelle verdiperspektiver i betydningen av hvordan ulike aktører forstår sin innsats og egenart på området (R.E. Stake, 1975, s. 10–11). Dette siste impliserer også en ansvarlighet overfor den lokale konteksten. Det inkluderer en sensitivitet både overfor faktiske hendelser som har skjedd lokalt, i møtet med informanter og kjennskap til deres erfaringer og perspektivet og helt konkret – i en refleksjon over «stedet» det vil si «nederst i Markens».

5.2. Hvilke spørsmål har vi hatt fokus på?

Til datainnsamlingene brukte vi semistrukturerte intervjuer. Vi hadde noen sentrale spørsmål som vi ønsket å stille, men ellers fulgte vi opp samtalen slik våre intervjuere tenkte og snakket – både for å skape ledighet i samtalen og for å få frem ulike perspektiver i den hensikt å få mest mulig nyansert informasjon.

Vi spurte alle aktørene om følgende spørsmål:

1. *Hvordan vil du/dere beskrive problemet som er oppstått?*
 - a) *Hvordan «ser» problemet ut fra ditt perspektiv, hva er kjernen i de utfordringene som har oppstått?*
 - b) *Har du/dere kontakt med den indre kjernen i det aktuelle ungdomsmiljøet? Er innsatsen mer i randsonen?*
 - c) *Er dette en gjengproblematikk?*
2. *Hva er kjennetegner den virksomheten som drives mer generelt? Mandat, sentrale mål og verdier blant annet.*
3. *Hvilke konkrete aktiviteter er det snakk om? (og hvorfor?)*
4. *Hvilke samarbeidspartnere har man?*
5. *Hva har vært resultat av innsatsen så langt?*
6. *Hvilke tiltak vil det være viktig å satse mer på?*

5.3. Informantene og informasjonsinnhenting

Det ble i alt gjennomført 24 intervjuer fordelt på 28 informanter. Følgende informanter ble valgt ut: Oppvekstdirektøren, ordføreren, politistasjonssjefen, barnevernet, LOS-koordinator, kriminalitetsforebyggende team, KUP og KUP-Ute, leder for forebyggende enhet i politiet, miljøarbeider på biblioteket, oppfølgingstjenesten for enslige mindreårige – heretter «oppfølgingsteamet», Blåkors og fire ungdommer fra miljøet, miljøvert på Sandens samt representanter for Karuss, Grim og Oddemarka ungdomsskoler og miljøvertene på Tangen vgs. Informantene representerer tre ulike forvaltningsnivåer, stat, fylke og kommune og frivillig sektor. Kriminalitetsforebyggende koordinator har gjennom hele prosessen vært en dialogpartner i arbeidet.

I tillegg deltok vi i trygghetsvandring i nabolaget på Grim 17. oktober 2017. Vi har i perioden også deltatt på seminaret: «Tilhørighet og trygg by – eksemplet Kristiansand» med fokus på byrommet i Kristiansand ut fra blikket til parksjefen, politistasjonssjefen, krimkoordinatoren og landskapsarkitekten. Tirsdag 31 oktober 2017. Stiftelsen Arkivet 5.februar 2018: «Tilhørighet og utenforskap v. Rose Olsen, radikaliseringskoordinator i Agder politidistrikt og Kjell Østby fra Stiftelsen FLEXid.

Dette prosjektet er gjennomført innenfor knappe tidsmessige og økonomiske rammer. Derfor har vi ikke hatt mulighet til å innhente informasjon og synspunkter fra alle relevante aktører,

men har måtte begrense oss til noen sentrale informanter som er valgt ut i samråd med kriminalitetsforebyggende koordinator. I tillegg har vi gjort selvstendige vurderinger av aktuelle informanter. Knappe rammer har gitt noen begrensninger når det gjelder å kunne følge opp og forfølge saksforhold og informasjon på en så systematisk og presis måte som vi kunne ønsket oss.

6.0. Situasjonsforståelser

Situasjonsbeskrivelsene bygge på flere kilder: På informantenes beskrivelser, på faktakunnskaper som for eksempel «Trend rapportene» i tillegg til ulike typer fagstoff. Hva som skjer i Kristiansand har visse paralleller andre steder. Det har derfor vært aktuelt å trekke inn aktualitetsstoff (avis artikler). Hensikten er å få et så rikt og allsidig bilde av problematikken som mulig.

Basert på informantenes redegjørelser og vurderinger har vi gjort en sammenfattende beskrivelse av synspunkter på situasjonen og på ungdomsmiljøene. Mange informanter har pekt på følgende forhold: Mange av de unge, særlig i den indre kjernen, er enten født i Norge av minoritetsforeldre eller kommet til Norge i ung alder. De har utfordringer som henger sammen med en opplevelse av «utenforskap». Opplevelsen av utenforskap deles også av mange foreldre. De unge har andre regler hjemme enn på skolen og i vennegjengen. Det er foreldre som ikke vil vise at de strever, og foreldre som ikke er vant til å snakke med barna sine. De unge kan oppleve å måtte «gå på nåler» hjemme og så tar de dette ut utenfor hjemmet. Flere opplever også sterk kontroll fra hjemlandet. Ofte er det traumer i familien – tidels sterke – noe som også kan inkludere de unge. Mange strever med psykisk smerte og har dårlig med forutsetninger og «verktøy» for å kunne håndtere dette. Lærerne opplever utprøvende og utagerende barn som mangler nettverk og som ikke stoler på voksne. Det er barn og ungdom som i lang tid har strevd på skolen, «de har kaos i hodet» – som noen av lærerne vi snakket med uttrykte det, og lite opplevelse av mestring. Utfordringer for noen er også knyttet til dårlig språkkompetanse og dermed også forståelse av tilværelsen i en norsk kontekst, fattigdom, mange søsken, fraværende eller svært autoritære fedre. For andre er særlig rus et problem. Det kan være rus og fyll i helgene og i noen perioder kommer de lite på skolen. Med andre ord – utfordringene er komplekse og sammensatte. Selv om hovedtyngden av denne tematikken omhandler minoritetsungdom så er finner man også norsk ungdom innenfor denne gruppen.

De ulike informantene opererer med litt ulike tall når vi ber dem anslå omfanget av risikoutsatt ungdom. Det man kan kalle den «harde kjernen» mener noen består av 5-6 personer mens andre antyder 12-15. Det ser ut til å være enighet om at denne gruppen stort sett består av unge gutter med minoritetsbakgrunn samt enkelte med norsk bakgrunn. Rundt denne harde kjernen ser det ut til å være en ca 40-50 ungdommer som i større eller mindre grad utøver ulike former for kriminalitet. I denne gruppen er det en del jenter og også større innslag av ungdom som er etnisk norske. Den mer perifere gruppen utgjøres av opp mot 100-200 ungdommer som mer sporadisk er involvert i denne typen adferd. Vårt inntrykk er at aktørene har et adekvat og realistisk bilde når det gjelder antall ungdommer som befinner seg i risikozonen. Tallene kan variere noe blant annet fordi noen unge kan være sendt bort, hvor mange som dette gjelder og i hva slags tidsperiode er ikke alle informantene orientert om.

6.1. Gjeng eller nettverk?

Har vi å gjøre med en gjeng? Det er ulike definisjoner på hva en gjeng innebærer. Hva karakteriserer en gjeng? John Heale, i studien kalt *One Blood: Inside Britain's Gang Culture* skriver om engelsk gjengkultur. Han definerer gjeng som «"It's a group of about 10 or more individuals who have a name and who claim an allegiance to a geographic area but the reality is that it's a lot more messy."(Heale, 2008) I rapporten ført i pennen av Carlsson og Haaland (2004) om bekjempelsen av vold i ungdomsmiljøene i Kristiansand diskuterer de om nynazistene hadde en kjerne av gjengkarakter (s. 28). Det mener å se at dette er tilfelle idet en 10 – 15 talls ungdommer hadde tidligere vært involvert i en alvorlig kriminalitet, var venner over lang tid og hadde en tydelig karakter av en gruppe. De kunne regnes som en gjeng ut fra Decker and van Winkles - sin definisjon (Decker & Van Winkle, 1996).

I nåværende situasjon har vi å gjøre med en «kameratgjeng» som en av de unge vi intervjuet omtalte det som: «En stor gruppe med kamerater som kommer overens». Gjennom intervjuene med de unge og med mange av hjelperne går det frem at selv om man snakker om en «gjeng» eller en «gruppe unge» - har vi her å gjøre med en svært sammensatt gruppe. Mens gjengene tidligere var mer etnisk organiserte (jmf. Carlssons og Haaland, 2004), er ikke det etniske så fremtredende nå. De samme utviklingstrekkene synes også å være tilfelle i Oslo. Mohammed Fariss, som selv var ungdom omkring 2000-tallet, sier at på Tøyen og på Grønland var det etniske gjenger som holdt seg for seg selv – pakistannerne for seg og marokkanerne for seg. Nå ser han en utvikling hvor gjengene er mer blandet, de tiltrekker seg yngre medlemmer og bildet

er mer uoversiktlig. Han mener situasjonen i dag er blitt mer farlig fordi gjengene tar mindre hensyn, og det er blitt en kamp om territorier («Klassekampen 5. mai 2018», 2018).

Ideen med å beherske et territorium er lite uttalt i vår sammenheng samtidig har ungdommene et bestemt tilholdssted i byen (jvf. 6.8.). Det er et sted hvor de møtes, men spørsmålet er om de behersker dette eller kjenner på eierskap overfor dette når det gjelder andre ungdomsgrupper? Dette ble ikke sagt direkte i noen av intervjuene. Men kanskje kan utenforstående oppfatte det slik? I alle fall er det kommentert at andre ungdommer med etnisk norsk bakgrunn ser seg lei på ungdom med minoritetsbakgrunn som dominerer dette området i byen.

Når det gjelder ideologi, har vi ikke funnet tendenser til hverken en politisk eller religiøst motivert tenkning, noe som kan kunne gitt gruppa en ekstra fellesskapsfølelse. Vi har heller ikke funnet at felles etnisitet i utgangspunktet fungerer som et samlende element. En av de unge sa: «Ingen tenker på hudfarge. De norsk etnisk oppfører seg som «utlendinger». Selv om dette kan være en beskrivelse som mange av de unge kjenner seg igjen i, mente andre utenfor miljøet at dersom noen skulle kødde med «venninnen» til en i gjengen, for eksempel, så får du resten etter deg. Da må tapt ære gjenvinnes, og da følger man regler som er etnisk motiverte. Vi fikk et inntrykk av at selv om man på den ene siden ikke tenker på hudfarge, kan etnisitet slå inn i pressede situasjoner. Verdier som ære og respekt står høyt – verdier som tradisjonelt ikke har hatt en særlig fremtredende plass i norsk ungdomskultur.

Vi finner det vanskelig å gi et entydig svar på spørsmålet. Det dreier seg om en kameratgjeng med en viss gjengkarakter samtidig som vi også kan snakke om et nettverk som svært raskt og effektivt kan mobiliseres via sosiale media. Kanskje befinner kjernen i miljøet seg i en slags grenseovergang mellom gjeng og nettverk. Her er flere involvert i større og mindre kriminalitet, selger stoff og går med kniv for å kunne forsvare seg mot angrep/trusler. I likhet med hva Carlsen og Håland skriver (2004) gjelder det også for disse unge at de har relasjoner til mange andre ungdommer og miljøer utenfor den «harde kjernen» som de kan kontakte og mobilisere raskt.

Vi vil derfor si at vi både har å gjøre et nettverk av ungdommer, men hvor det er en kjerne med delvis gjengkarakter som særlig gir grunnlag for bekymring med henblikk på vold, rus, trusler og som viser liten respekt for politiet og for offentlige ansatte. Tegn som kan peke mot en gjengkarakter er en tendens til uniformering blant de unge. En type uniformering er fine belter, «manbag» og klokker av dyre merker. En skal være «fin» med merkevarer som Gucci og Louis

Vuitton. Sosial status er viktig. Og bruk av vold gir status. Som gruppe viser de lite respekt for politiet og offentlig ansatte. Det gis «poeng» for negativ atferd, som å sloss, spytte, sparke, slå.

De unge henter inspirasjon fra filmer, sosiale medier, og det er fokus på selvrespekt. Dette er en større trend som går utover ungdomsmiljøet i Kristiansand til Europa og USA. Hiphop-musikken står sterkt. Musikken vokste frem fra undergrunnen i USA av utøverne selv - rappere ned til 17 år med gullsmykker og belter og tøffe tekster. Musikken inspirer blant annet til å leve opp til et «gangster ideal», f.eks. «67 gjeng» - en rappegruppe, eller rapperen «Kamelen» fra Bergen som har et gangsterimage og er en som en ikke kodd med. Et forbilde. De henter sine idealer fra nettet i form av YouTube- filmer med innhold som på mange måter utfordrer det etablerte samfunnet. F.eks. som disse:

<https://www.youtube.com/watch?v=f10yTpZzuv4>

https://www.youtube.com/watch?v=e_Hgl7_862Y

<https://www.youtube.com/watch?v=4cz8sPUEEKI>

Ofte er tekstene depressive og destruktive og beskriver handlinger som moralsk sett vurderes som avskyelige slik som å mishandle kjæresten sin. Det blir sagt av musikk-kjennere at hip hop handler om en glorifisering av det som andre kritiserer de unge for. Det kan betraktes som en type overlevelsesmekanisme («D-2», 2018)

Altså klesdrakten signaliserer ungdommens interesser og verdier. Dersom man bytter miljø for eksempel, kan det å kle seg annerledes være et signal om dette – at en skifter fra for eksempel stil fra litt «baggy-tøy» - litt posete og sporty – til mer stil, kan det være et signal om noe. Gucci belter for eksempel er dyre og stilige. Noen har foreldre som har råd til å kjøpe, mens andre selger eller stjeler for å ha råd til «ekte». Som en av ungdommene vi intervjuet sa til oss: «Folk med Gucci-belter trenger ikke selge hasj, men politiet tror det». Politiet tenker mye på stil. «Har du et sånt belte, eller veske ... så selger du». Utsagnet gir uttrykk for noe vi skal komme tilbake til, nemlig opplevelsen av heterogenitet blant de unge selv.

6.2. Private barnevernsinstitusjoner

Sammenliknet med antallet ellers i landet, er både antall institusjoner og antall barn plassert på slike institusjoner, høyt på Sørlandet. Beboerne fra disse institusjonene søker inn til Kristiansand fra distriktene omkring og hjelpeapparatet i byen har lite kontroll og oversikt over

disse. Dette er en utfordring – ungdom som sendes fra Oslo og andre deler av landet til lokale barnevernsinstitusjoner på Sørlandet. Dette kan være «høyrisiko». En ungdom sier: «Kristiansand er en rolig by. Men det er ungdom utenbys fra – for eksempel Oslo – som må vise seg frem og som lager uro». I og med at flere av de som vi intervjuet nevner dette som en særlig utfordring, mener vi dette er et problem som trenger videre oppmerksomhet: Er for mange institusjoner som er blitt godkjente? Bør samarbeidet mellom disse og det lokale hjelpeapparatet bli bedre? Og i hvilken form? Bør ungdom fra barnevernsinstitusjonene følges tettere når de kommer på lokale skoler? Må institusjonene investere mer enn de gjør i dag?

6.3. Hva slags kriminelle handlinger begår de unge?

Det har vært en stor økning i registrerte voldssaker det siste året, fra 74 saker til 105 saker. Økningen har vært størst på kroppskrenkelser, en økning fra 24 saker til 40 saker (Trendrapporten 2017). Det er også økning på vold og forulemping av offentlig tjenestemenn/politi. Fra 11 voldssaker til 16 saker. Dette er en trend som også politiet har registrert og som bekreftes av flere instanser. Avtalte slåsskamper mellom ungdommer har økt i omfang, og grov vold utøves med et stort antall tilskuere som ikke griper inn, men som i stedet filmer hendelser og deler disse på sosiale medier. Mens skole, politi og andre instanser registrerer dette med bekymring, er det en tendens i ungdomsmiljøet til å bagatellisere slike hendelser.

Trendrapporten bygger på antall anmeldte forhold. Vi antar at mange kriminelle handlinger likevel ikke blir anmeldt eller fanges opp. Det er derfor grunn til å tro at omfanget av kriminelle handlinger er større enn det statistikken viser. Kriminalitet knyttet til rus og rusmidler er den hyppigst forekommende typen kriminalitet, hvilket alle aktørene også bekrefter. Noen selger stoff, og kan tjene mye penger på salg. Flere av våre informanter hever at det er mulig å tjene 16 – 17.00 på to-tre skoler i midttimen. Det er også flere unge som selger stoff, helt ned til 14 – 15 års alderen. Noen vil først og fremst glede seg over lettjente penger, mens andre har stiftet gjeld og er i «lomma» på eldre personer og **må** selge for å unngå represalier. De må de betale tilbake enten med å selge, stjele eller så tas det f.eks. pant i TV'en. Det er mest trusler i stoffmiljøet, gjerne over bagateller. Ofte vet ikke foreldrene hvor alvorlige problemene er, og de har vanskelig for å sjekke hva som foregår.

6.5. Forholdet til politiet:

Kriminelle handlinger og politi hører sammen. Det å utføre kriminelle handlinger bringer ofte politiet på banen og det oppstår et møtepunkt mellom ungdommene og politiet. Både politiet og flere andre instanser gir uttrykk for at forholdet nå er forverret og mer anstrengt en tidligere. Vold og trusler, sparking og spytting er mer utbredte nå enn før. Det er som nevnt over også tilløp til at ungdommene seg imellom har laget et poengsystem der man får kred for å utøve vold mot politiet. Ungdommene vi intervjuet hadde alle et forholdsvis dårlig forhold til politiet. Her er noen eksempler:

Norsk etnisk gutt 17 år har opplevd å bli stoppet av politiet der politiet opptrer unødige ubehagelig. Han sier videre at det at politiet stopper folk på gata kan skje med alle, her tenkes det ikke på hudfarge, mente han, men de ser på klesdrakten. Han fremhever at det likevel er forskjell på politifolk. Noen er kjempesnille. Mens andre trigger folk på en helt egen måte. Noen politifolk provoserer. De stopper folk – og en mistenkes for noe en ikke har gjort. «Mange politi er syke i hodet».

Gutt 17 – minoritetsbakgrunn: «Jeg har aldri hatt respekt for politiet. Politiet ser på meg som en dårlig person. Jeg hater makta deres. Damene er greie, men ikke mennene. Måten de tar en 15 åring på. De vil ikke behandle nordmenn sånn ... Bare i en helg kan jeg bli stoppet 4 -5 ganger. Blir alltid sjekket. Det er rasisme».

Jente 18 – minoritetsbakgrunn: «Ingen er snille. De legger vennene våre i bakken. Politiet skjønner ingen ting. De er robot i fjeset. De bare sender folk ut av byen. Folk blir ofte sjekket for eksempel om de har kniv».

De fire unge vi snakket med gir klart uttrykk for å ha et generelt negativt forhold til politiet. En provoserende atferd skaper lett aggressiv motstand. Mens noen politifolk er allright. Enkelte har også pekt på at kvinnelige betjenter er bedre enn mannlig. Måten en blir møtt på har stor betydning. Antall informanter er lite og men vi tror dette er et område det er verdt å se nærmere på, og vi kommer tilbake til dette senere i rapporten.

6.6. Rus og rusmidler

Når det gjelder rus er det litt ulike synspunkter på hvilke stoffer som brukes og utbredelse av disse. Det er stor enighet om at cannabis er helt klart mest utbredte sammen med alkohol. I trendrapporten for 2017 pekes det på at man også finner ungdom som bruker kokain,

amfetamin, MDMA og tabletter, men det gjelder et fåtall. Kjøp og salg av hasj dominerer bildet- ikke harde stoffer så langt. Dette bildet bekreftes av de aller fleste informantene. Flere av ungdommene er lite regulerte fra før og tåler svært dårlig å ruse seg. Det er generell enighet blant informantene om at bruk av cannabis skaper vold.

6.7. Kriminalitet sosiale medier og bussforbindelser:

Som nevnt over under punkt 6.2. peker flere informanter på mobilitet og raske forflytninger blant ungdommene. Sosiale medier brukes både til trusler om mobbing, trakassering og til rask mobilisering av store ungdomsgrupper som kan forflytte seg raskt, noe som kan skje over hele Sørlandet. Snap Chat og meldinger sørger for at informasjon og oppfordringer om samlinger spres raskt. Dette kombinert med et bussnett i Kristiansand som legger forholden godt til rette for spontan type gjengdannelse – en form for «ad-hoc» gjenger der samholdet er flyktig, Det gjør det enkelt å mobilisere mange ungdommer på kort tid, f.eks. til arrangerte slåsskamper eller for å gjenopprette ære eller straffe en person for noe som er sagt eller gjort. Som det ble sagt av en av de intervjuede – at hele Sørlandet er innenfor rekkevidde for mobilisering.

6.8. Lokalisering «nederst i Markens»

Selv om hele Sørlandet er innenfor rekkevidden av mobilisering, har ungdommene likevel et tilholdssted, nemlig «nederst i Markens». Her møtes de unge etter skoletid og utover kveldene. I gaten finner man et kjøpesenter – Sandens- og en McDonalds på den andre siden av gaten. Her er mye folk som kommer og går. Det er et sted for alle mennesker. Her kan en både være litt usett og samtidig kunne møte venner og bekjente.

Hva slags «byrom» er dette? Det er «bymessig» uten å være «småkoselig», det er anonymt uten tunge symbolbygg av type kirke, rådhus eller skole, det er ikke naturskjønt i betydningen av at det har sjøutsikt eller omgitt av trær og blomster, men det er heller ikke skummelt med mørke kroker og trange passasjer. Umiddelbart tenker en at det er et sted som ikke skaper tilhørighet for eksempel i form av skjønnhet eller tradisjon, men et byrom hvor en på mange måter kan gli inn og ut uten å bli særlig lagt merke til både på kveld og på dagtid. Det er mer en form for anonymt og kommersielt byrom hvor en kan henge og flyte omkring i. Sosiologen Zygmunt Bauman som døde i fjor brukte ordet «flytende modernitet» om en sen-moderne tilstand hvor alt er i oppløsning og under konstant forandring. Det gjøre det vanskelig å finne

fofeste især for den mest vanskeligstilte og utsatte del av befolkningen (Bauman, 2013). På et seminar med overskriften «Tilhørighet og trygg by – eksemplet Kristiansand» (31. oktober 2018) arrangert av Habitat-Norge og Kristiansand kommune, hadde man fokus nettopp på byrommene i Kristiansand. I et foredrag sier den danske arkitekten og forfatteren Peter Schultz-Jørgensen at byen har en demokratisk funksjon i samfunnet. Hva slags by en vil ha, kan ikke skilles fra spørsmålet om hva slags mennesker en vil være og hvilke sosiale relasjoner vi streber etter. Med utgangspunkt i en slik antakelse kan en spekulere over de unges valg av akkurat dette stedet å møtes. Disse omgivelsene stiller få krav til de unge. De stiller ikke krav om for eksempel en bestemt identitet eller tilknytning. I foredraget gav Schultz-Jørgensen eksempler på hvordan betydningen av å ta vare på bygninger og på natur vil være en måte å skape tilhørighet på – å høre til i et landskap og å vise omsorg for utviklingen av dette.

Byrommet de unge har valgt – «stedets ånd» om en kan bruke et slikt uttrykk – er forbrukskulturens ansikt – varer, kjøp og salg – og raske og billige måltider på McDonalds. Kan vi snakke om en slags «stedsløshet»? I så måte kan en si at det fungerer på en måte i overensstemmelse med de unges «mindset» - et sted med anonymitet og frihet hvor en møter venner ansikt til ansikt og hører om «hva som skjer», men også hvor dyre klokker, belter og andre dyre forbruksvarer gir status i kameratgjengen.

Vi har i dette kapitlet prøvd å beskrive – ut fra en bred tilnærming – noen karakteristika ved den situasjonen som er oppstått. Fremstillingen er basert på ulike kilder i den hensikt at denne kunnskapen – sammen med innholdet i kapittel 7 og 8 - vil bidra til å gi en pekepinn om ulike relevante tiltak og anbefalinger.

7.0. Pedagogisk tilnærming til situasjonen

Med pedagogikk som vår faglige bakgrunn er vi orientert mot menneskets læring og utviklingsmuligheter. Å forme og utvikle vår menneskelighet er prosesser som foregår gjennom hele livsløpet. Det meste av denne læringen og utviklingen skjer i samspill med andre mennesker. Den russiske kulturfilosofen Mikhail Bakhtin (1895 – 1975) kaller dette samspillet for dialog og mener at det å leve er å være i dialog (Dysthe, 1995).

For å bruke et bilde: Et menneske kan ikke se sitt eget bakhode. Et menneske trenger de andre for å utfylle de delene de ikke kan se. En dialog som bryter sammen kan sammenliknes med en

prolaps. En har ikke lenger noen å snakke med - og utviklingen stanser opp. I de ulike møtene med mange profesjonelle og frivillige hjelpere er betydningen av det relasjonelle arbeidet blitt vektlagt – det å vinne de unges tillit – ofte også forelderens - for slik å kunne komme i dialog og bidra til en endringsprosess. En slik relasjonsorientert tilnærming er noe vi deler. Utfordringene fremover blir å sette inn tiltak som kan snu en negativ utvikling, bryte opp sirkler som tegner seg og som peker i en destruktiv retning.

Pr. definisjon er denne gruppen barn og unge som vi her omhandler, juridisk sett, barn. Fra et pedagogisk perspektiv er det lite formålstjenlig å betrakte gruppen som «et problem», men snarere som en sammensatt gruppe enkeltindivider som har behov for hjelp og bistand til å få orden på seg selv og livene sine. Det legges til grunn en mer optimistisk og fremtidsrettet tone, som er helt nødvendig om man skal lykkes i dette krevende arbeidet. Dette er også en «tone» vi har møtt hos mange hjelpere – som enten er offentlig ansatt eller frivillige – og som arbeider ansikt til ansikt med mange av de ungdommene som her er i fokus.

7.1. Sosialisering - læring - oppdragelse

Vi vil her forlate en «problemtilnærming» og heller tenke i muligheter. Vi vil fokusere på sosialisering som fenomen - der læring og oppdragelse er sentrale størrelser.

Denne gruppen unge mennesker er midt i en fase av livet der de er i utvikling og skal lære seg nye ferdigheter og utvikle kompetanse på ulike arenaer og i ulike relasjoner. Man skal lære seg å takle ulike sosiale situasjoner, omgås andre mennesker og utvikle seg til å bli gode samfunnsborgere og medmennesker.

Denne sosialiseringsprosessen er krevende og fordrer tett og god oppfølging av tydelige voksne. For de aller fleste ungdommer foregår denne sosialiseringen og oppdragelsen innenfor tradisjonelle arenaer som familien, skolen, vennekretser, ulike lag og foreninger for å nevne de viktigste. Under «normale» omstendigheter er foreldre sentrale i denne sammenhengen som veiledere og grensesettende voksenpersoner, og betegnes ofte som primære sosialiseringssagenter. Også lærere som elevene forholder seg til i skolesammenheng ha en betydningsfull rolle i arbeidet med å utvikle barn og unge til voksne selvstendige mennesker. Andre voksenpersoner som barn og unge omgås, det være seg trenere i idrettslag, ledere i forskjellige organisasjon osv. bidrar også i denne sosialiseringsprosessen. Det samme kan man

si om jevnaldringsgruppen, kamerater og venner som også er med på å forme barn og unge i denne perioden av livet. For noen vil jevnaldringsgruppen og livet i kameratgjengen på gata utgjøre den sterkeste og viktigste påvirkningskilden samtidig som foreldrepåvirkningen er minimal. Andre opplever en kollisjon mellom kameratgjengens verdier og de som foreldrene står for. Begge situasjonene er bekymringsfulle.

7. 2. Barn og unges behov for støtte

Forskjellige barn og ungdommer vil ha ulike behov for hjelp og bistand i denne sosialiseringprosessen der man på den ene siden skal utvikle selvstendighet og integritet samtidig som man skal inngå i et forpliktende fellesskap med andre med de krav til sosial tilpasning dette fordrer. (Se for eksempel (Evenshaug, 1977) (Erikson, 1993). Denne tilsynelatende paradoksale prosessen er krevende og behovene for støtte og bistand vil variere fra ungdom til ungdom både i form og i styrke.

7.2.1. Støtte relatert til sosiale behov

Hvilke typer behov snakker vi om? Det kan være vanskelig å gi en presis beskrivelse av hvilke behov den enkelte måtte ha – men innenfor pedagogisk psykologi finner man flere måter å gruppere behov på. En tilnærming kan være å tenke at behov må dekkles i en bestemt rekkefølge. F.eks. så må man oppleve en trygghet før man får til å etablere gode sosiale relasjoner til andre. Først når man er trygg nok har man ballast nok til å våge seg ut det det ukjente som det å etablere relasjoner jo faktisk alltid innebærer. Å etablere en ny relasjon kan enten lykkes eller det kan skjære seg. Ser man for seg en videre utvikling så er det å få til å etablere relasjoner en forutsetning for å oppnå annerkjennelse, det å bli likt, det å få positiv respons fra omgivelsene. Dette er vesentlige stadier i det å utvikle seg som menneske og også i bevegelsen fra det å være barn til å bli voksen. Disse tre hovedelementene er sentrale i alle former for oppdragelse. I tillegg er det slik at barn og unge også må rammes inn i en samfunnsmessig kontekst av kontroll.(Erik H. Erikson, 2000)

Når det gjelder denne utsatte gruppen barn og unge er det slik at de ordinære, tradisjonelle «sosialiserings- og oppdrager-agentene» ikke når frem ikke minst fordi mange av disse utsatte barn og unge rett og slett ikke befinner seg på de aktuelle sosialiseringarenaene. Livet på gata er blitt den dominerende arenaen og vennegjengen er den sentrale sosialiseringagenten.

Det betyr **ikke** at behovet for sosialiseringsbistand ikke er til stedet- men det betyr at behovet ikke blir dekket.

7. 2.2. Støtte til kulturell identitetsbygging

Vi vet at mange barn og unge i risikozonene har ikke-norsk etnisk bakgrunn. For unge mennesker med fremmedkulturell bakgrunn er ungdomstiden ekstra utfordrende. Mange lever et todelt liv i spenningen mellom tradisjonelle somalisk eller arabisk kultur hjemme og et tilnærmet norsk verdsett i livet utenfor hjemmet. Selv etniske norske ungdommer vil oppleve en spenning mellom de verdier og holdninger som hjemmet og familien representerer og de verdier som gjelder ute blant venner og jevnaldrende. I tillegg skal de forholde seg til norsk «voksenkultur» representert gjennom ulike sosialiseringsagenter som f.eks. skole, lærere, miljøarbeidere, trenere osv., for så å danne sin egen identitet i spenningen mellom disse to «voksenkulturene» og livet ute blant jevnaldrende.

Den relative forskjellen er betydelig større for barn og unge med ikke-norsk kulturelle hjemmemiljøer. Og gjør denne sosialiseringsprosessen dobbelt krevende. Løsrivelse både fra en norsk og en «tradisjonell» voksen-kultur og etablering av en egen identitet og selvforståelse med referanser både til norsk og «tradisjonell kultur». Det blir en form for kulturelle «trianglering» der den unge lever i spenningen mellom to ulike «voksenkulturer» og den kulturen som utspiller seg i jevnaldningsgruppen – i livet utenfor McDonalds – nederst i Markens.

Denne brytningen som kjennetegner løsrivningsprosessen som alle barn og unge må gjennom er preget av paradokser og motsetninger. Man skal danne en egen identitet og samtidig skal man være en del av et felleskap. Man skal rive seg løs fra foreldre – men samtidig knytte seg til andre signifikante personer (Bandura, 1977). Dette er krevende prosesser med stor risiko for konflikter og misforståelser. Ikke-norske foreldre vil bare i begrenset grad vil kunne fungere som større og veiledere i denne prosessen, da disse ofte både mangler kunnskaper om norsk kultur og verdssystem og i tillegg heller ikke snakker godt norsk. Barn og unge med slike doble kulturelle bindinger har rent generelt et større behov for bistand enn etnisk norske barn og unge. Dette må man ta høyde for når man skal vurdere adekvate tiltak for å hindre feilutvikling med tilhørende fare for å utvikle kriminell løpebane og asosial adferd.

Derfor er dette er særlig krevende og utfordrende oppgave som forutsetter en eller flere «oppdragere», som kan representere hjelp, støtte men også utfordringer i denne

identitetsdanningsprosessen. I familier der denne oppdragerkompetansen er svak eller nærmest helt fraværende, vil i beste fall oppdragerfunksjonene ivaretas av andre instanser, men da ofte i fragmentert og ikke-synkronisert form. I den grad familien har hovedansvaret for oppdragelsen kan man sikre en forholdsvis stabil og forutsigbar «verdiforvaltning». Dersom oppdrageransvaret flyttes til flere aktører utenfor familien øker risikoen for ulikhet i verdigrunnlag slik at styringssignalene kan oppleves som uklare, uforutsigbare og kanskje enda direkte motstridende.

Ungdom som driver ute på byen møter en fragmentert voksenverden som bare i begrenset grad har mulighet og/eller mandat til å drive oppdragelse av de unge.

7.2.3. Kilder til identitetsdanning

At ungdom henter idealer annet sted fra enn hjemme er ikke noe nytt. Det som er utfordringen her er at man i liten grad har oppdrageragenter som representerer motvekt mot denne importerte kulturen hentet fra sosiale medier, film, musikk etc. – slik at disse verdiene og holdningene lett kan adopteres ukritisk. Kulturell identitetsdanning krever stabilitet i både støtte og korreksjoner over tid, som vi er redd for at mange instanser lar korreksjonene uteblir for å unngå å skyve ungdommene bort fra seg.

Det finnes ikke ett svar på denne typen utfordring. Alle barn og unge er forskjellige og derfor vil behovene for støtte og veiledning være ulike. Her er det helt nødvendig med individuell tilpasset veiledning og oppfølging. Dette er et vanskelig område. Unge mennesker skal rive seg løs fra «voksenkulturen» og skape sin egen identitet og plattform i livet. Dette er prosesser som innebærer konflikter og friksjoner med tilhørende krevende situasjoner. Å bygge relasjoner og sosial tilknytning for så i neste omgang å sette grenser, stille krav, utfordre verdier er det muligens kunst og kan ikke håndteres på systemnivå –men forutsetter direkte personlig kontakt og nærhet.

Det som er særlig bekymringsfullt er at ungdommene selv blir premissleverandører for hverandres verdier. De er en del av en ungdomskultur som i forholdsvis ukritisk grad søker etter idealer og verdier knyttet til hiphop-kulturen som delvis forherliger vold og asosial adferd samtidig som det er en kultur- og musikk-form for skaper gjenkjennelse. Fravær av konfronterende perspektiver og korreksjoner til kameratgjengens verdsett, gir ikke den nødvendige kulturelle motvekten som trengs i sosialiseringprosessen. De unge fra hjem med svake eller nærmest ingen oppdragerkompetanse blir frarøvet muligheten til å få justert og

tilpasset verdier og holdninger som er nødvendige for å bli en konstruktiv del av et norsk multikulturelt fellesskap. På den andre siden har man hjem med en familiestruktur og verdisett som er problematisk i henhold til norske verdier. Det er også familier med alvorlige traumer og erfaringer fra krig og fra flukt fra hjemlandet. Dette gir store utfordringer for ungdommer som må balansere mellom ulike verdener – en hjemme og en utenfor hjemmet.

7.3. Om identitet, identitetsutvikling og utenforskap

Er tema som nevnes i den situasjonen som er oppstått er «utenforskap». Det er en klar sammenheng mellom identitet og sosial tilhørighet og dermed også en forbindelse til det man ofte betegner som «utenforskap», som da er nærmest motstykke til tilhørighet dvs. at en person sterkt identifiserer seg og involverer seg med sin «gruppe»/organisasjon osv.

7.3.1. Oppfatninger av kulturelt mangfold – tre ulike modeller

Vi skal i det følgende helt kort presentere tre ulike tilnærminger til forskjellighet og kulturelt mangfold. For det første at en velger å være «fargeblind» - at en ikke la seg merke av forskjellene, for det andre en multikulturell orientering og for det tredje – den tilnærmingen som vi velger å vektlegge i det følgende – en slags midt i mellom posisjon – her eksemplifisert gjennom et program som kalles «Flexid» og hvordan vi i fortsettelsen tenker oss at en kan arbeide med kunst og kultur som et av flere aktuelle tiltak.

Den første tilnærming omtales karakteriseres av Apfelbaum, Norton, Sommers, som «**color blindness**» (Apfelbaum, Norton, & Sommers, 2012). Den er basert på en tro på at «fargeblindhet» kan forhindre fordommer og diskriminering. Man er redd for at fokus på forskjellighet kan føre til at grupper skilles ut og gis merkelapper som for eksempel som «fremmede». En slik utskillingsprosess kan oppstå ved et tilsynelatende uskyldig spørsmål som: «Hvor kommer du fra?» Et spørsmål som i noen sammenhenger ikke vil fungere samlende, men kan befestes en opplevelse av å være «dem» og ikke «oss». I verste fall kan det skape fiendtlighet og skjærpe motsetninger. I artikkelen beskriver de ulike eksempler på «color blindness» i skolens pensumlitteratur, i arbeidslivet, i samfunnslivet både juridisk og politisk praksis. Samtidig viser de – til tross for gode intensjoner og ulike anstrengelser – at virkeligheten ofte er annerledes. I hverdagslivet legger mennesker merke til hverandres hudfarge. De viser til forskning som indikerer at mennesker som utsettes for argumentasjon

hvor betydningen av «fargeblindhet» understrekes, har en tendens til å både eksplisitt og implisitt å utvikle rasefordommer (Apfelbaum mfl., 2012, s. 216).

Den andre tilnærmingen kan kalles «**multikulturell**» eller en «flerkulturell» tilnærming hvor man åpent vil diskutere gruppeforskjeller. Kulturelle forskjeller og praksiser betraktes som en positiv kvalitet. I en artikkel av Gay og Howard (2000) understreker forfatterne behovet for at lærerstudentene for eksempel må utvikle en bedre multikulturell bevissthet gjennom kunnskap og kommunikasjon med sine elever og ikke å være redd for å ta opp ulikhet som et tema i undervisningen (Gay & Howard, udatert, s. 3). Multikulturalisme kan også fremstilles som en ideologi hvor det legges stor vekt på de kulturelle rettighetene til en gruppe, noe som også er gjenstand for kritikk. For eksempel i Stortingsmelding nr. 49 (2003-04) *Mangfold gjennom inkludering og deltakelse* heter det at en for sterk identifikasjon med en etnisk gruppe kan låse mennesker fast i båser. Det kan føre til parallelle samfunn og «gettofisering» («Stortingsmelding nr.49. Mangfold gjennom inkludering og deltakelse.», 2004).

En tredje tilnærming kan kalles «**interkulturell**». «Inter», ifølge Solbue og Hellevik (2016) kan tolkes som gjensidig avhengighet hvor fokus er på interaksjoner både i kulturer og mellom kulturer. De siterer fra Europarådet (2008) hvor interkulturell dialog beskrives som følgende: «Interkulturell dialog er en åpen utveksling av synspunkter mellom enkeltindivider og grupper som tilhører ulike kulturer. Dialogen er basert på respekt og fører til en dypere forståelse av andres globale forståelse (forfatterens oversettelse) (Solbue & Helleve, 2016, s. 32)

Ervin Kohn gir til kjenne noen betraktninger omkring dette med «utenforskap». I en kronikk i Morgenbladet 9 – 15. februar 2018 skiller han mellom sosial integrering (mestre norsk og ta del i grunnleggende samfunnsaktiviteter slik som dugnad, stille på foreldremøter o.l.), («Morgenbladet 9-15.februar Kronikk», 2018) og kulturell integrering (følge med på Dagsrevyen, sporten etc.). Han skriver også om frykten for assimilering og sier: «Den beste måten å motivere assimilering på er ikke å isolere barna, men å stryke deres jødiske eller muslimske identitet. Når vi lever som minoriteter, kan vi ikke tvinge barna til gifte seg jødisk. De må selv velge et jødisk familieliv». Dette er en tilnærming som både sier noe om det å være en minoritet og leve i dialog med samfunnet ellers, og om det å gi barna anledning til å utvikle sin egen identitet. Dette kan være både en spenningsfylt og smertefylt prosess for både foreldre og barn.

Å finne en egen identitet i interaksjon med flere kulturer er også noe som vi mener fremstår som et sentralt anliggende i programmet FLEXid («www.flexid.no», 2018). Dette er et opplæringsprogram vi har støtt på gjennom intervjuene. Det er et program som er blitt anvendt i opplæringen av profesjonelle aktører og lærere i Kristiansand Kommune, og som vi har hørt rosende omtaler av. Nedenfor følger en kort omtale av programmet. FLEXid som programmet omtales som, startet opp i Larvik i 2001 og er utviklet av Heidi Reif og Kjell Østby (fagkonsulenter Larvik Læringscenter) og Hildegunn Sarita Selle (psykolog RVTS Sør). Det gis tilbud til både til barn og unge, foreldre, lærere og til alle som arbeider med barn og unge som har en dobbel identitet eller en krysskulturell oppvekst for å øke bevissthet omkring hva som skjer når familier flytter. De retter fokus mot de unges behov for å bli hørt, sett og inkludert og stiller blant annet spørsmålet: Hvilke ressurser gir det å være krysskulturell? Hvilke utfordringer kan det innebære for eksempel når en ikke alltid passer inn i de tradisjonelle «kategoriene», normer eller de «stories» som samfunnet omkring opererer med? (Saloe 2018). Målet er å gi ungdom som prøver å finne ut av sin «kulturpendling» å bli bedre i stand til å kunne integrere begge disse verdenene i en type identitetserfaring, å skape mestring som en «cross cultural kid». Den nye tredje identiteten er det den unge selv om etablerer i den hensikt å selv være i stand til å kunne forvalte sin egen miks (Salole, 2018).

Hvordan vi ser ut, hva slags hudfarge og øyefarge vi har, hvilket språk vi snakker, og hvor vi er født er integrerte dele av vår identitet. «Vi slipper ikke unna vårt opphav», sier Berthold Grünfeldt, som selv hadde en jødisk identitet, men som også var norsk (Grünfeldt, 2017). Eller som forfatteren Zeshan Shakar skriver i romanen «Tante Ulrikkes vei»: «Jeg kommer fra Stovner» (Shakar, 2018). Enhver bærer med seg sitt opphav, samtidig som unge som er født i Somalia hverken kjenner seg helt norsk i Norge eller som somaliere i Somalia. Mens mange for en generasjon siden var rimelig «bufaste» lever vi i en tid der mennesker flytter på seg av en rekke ulike grunner. Å kunne integrere kanskje flere steder og flere «opphav» i en og samme person er en krevende prosess – ofte en livslang prosess. Her finnes ingen enkle løsninger. Som et apropos til dette, skriver Christensen og Bjørge (2018) i rapporten *Hvordan håndtere hjemvendte fremmedkrigere og andre syriafarere* at debatten de siste tiårene når det gjelder barn og unge at den ideologiske debatten er blitt mer uforsonlig både i Norge og i Europa. «Utlendingsdebatten» som de kaller det litt generelt, har beveget seg i retning av en «...enten/eller form for identitet fremfor et både/og»(Christensen, & Bjørge, 2018, s. 17). Dette skaper grobunn for polarisering.

Til tross for disse utviklingstendensene kan møter med enkeltpersoner slik som ulike hjelpere i felten, lærere, fritidsledere etc. og deltakelse i ulike aktiviteter som for eksempel fotball, musikk være viktige bidrag til å omfavne mangfoldet og å bygge broer. Et noe unikt eksempel gjengir Nina Grünfeldt i boken *Ninas* om den østeriske keiseren Franz Joseph av Østerrike, også konge av Ungarn: » En gang, ved en militærparade, inspiserte den unge regenten de oppmarsjerte soldatene og ser en vanlig menig med brystet fullt av nypussede medaljer. «Hvorfor er ikke denne mannen offiser», spør keiseren. Han heter Abraham Schwartzer, en jøde», sier kommandanten. «I den østeriske hær finnes ikke jøder, bare soldater, Og soldater som har fortjent det, de blir forfremmet. Gi den mannen et offisersverd».

Vi skal ikke gi de unge et «sverd», men vi tror det er mulig å skape tilhørighet til et større fellesskap og samtidig leve med «sitt opphav» – gjennom vennskap og stabile relasjoner, og gjennom ulike fellesaktiviteter. «Det er viktig å «bonde med noen», som en representant for elevorganisasjonen ved en ungdomsskole sa – «delta i noe du er interessert i, for eksempel i ei mattegruppe etter skoletid.

Overfor har vi redegjort for vår pedagogiske tilnærming og på vår måte å forstå utfordringene på. I de fire neste kapitlene skal vi gjengi data fra intervjuene. I et forsøk på å gruppere stoffet skal vi kapittel 8 starte med hjelperne som i mange tilfeller arbeider i frontlinjene – ansikt til ansikt med mange ungdommer. I kapittel 9 presenterer vi data fra intervjuer med et utvalg ansatte ved ulike skoler som ofte vil arbeide tett på de aktuelle ungdommene. I kapittel 10 har vi samlet intervjuer med personer som vi er tilknyttet et institusjons- og ledelsesnivå. Til slutt i kapittel 11 kommer ungdommenes perspektiver frem.

8.0. De ulike hjelpeaktørers roller og deres samarbeidspartnere

8.1. Hjelperne i frontlinjene

De fleste «hjelpere» som vi har intervjuet, arbeider ansikt til ansikt med ungdommer. Flere også slik som LOS-koordinator, miljøverten på Sandens, KUP-ute og andre, er tett på den indre kjernen i miljøet.

Under intervjuene ba vi den enkelte informant først gi en beskrivelse av arbeidet som utøves, hva slags aktiviteter er det snakk om og hvilke samarbeidspartnere en har. Vi har også under hver presentasjon helt kort referert noe tanker den enkelte gjør seg omkring nåværende innsats og hvilke anbefalinger og tiltak som de mener bør styrkes.

Begrunninger i ressursene våre førte til at det er flere frivillige tilbud som vi ikke har vært i kontakt med slik som f.eks. Batteriet som blant annet skal drive en somalisk kvinnegruppe, Filadelfia, Alarm, Natte- og Dag ravner - alle hvis innsats omtales anerkjennende samtidig som de også nevnes som samarbeidspartnere av flere av våre informanter.

8.1.1.Kriminalitetsforebyggende team

Kriminalitetsforebyggende team er ansatte i Kristiansand kommune, men lokalisert på politihuset, men de er ikke selv utdannet politi. De har derimot lang erfaring og kjenner ungdomsmiljøene godt. Kriminalitetsforebyggende team har et utstrakt samarbeid med ulike aktører som jobber med ungdom, både på system og individnivå. De samarbeid med skoler, ungdomskoler og videregående, med fritidsetaten, frivillige organisasjoner og private institusjoner og ikke minst foreldre. Noe av samarbeidet er knyttet til møter hvor ungdommen og foresatte er tilstede med ulike og aktuelle samarbeidspartnere, f. eks. i kjernegruppene. Da er målet å finne gode tiltak, som kan støtte den unge til å ta gode valg, valg som er bort fra rus og kriminalitet og finne frem til hva den unge trenger støtte til videre. Andre samarbeidsfora er møter men ulike instanser som jobber med ungdom for å drøfte utfordringsbilde og finne gode løsninger sammen.

Ken ene i teamet arbeider særlig med foreldrekontakt og foreldre nettverk mens den andre i teamet arbeider særlig med rusproblematikk. Særlig relevant i denne sammenhengen er at de har gjennomført en systematisk analyse av fem ungdommer på 14-17 år, noe som har gitt verdifull informasjon om målgruppen og for videre innsats. De ser utviklingen av en klar negativ trend i miljøet, blant annet i en mer rasistisk retning og i en mer polariserende retning. I forbindelse med foreldresamarbeid har de blant annet henvendt seg til 20 foreldrepar og sagt «Vi er bekymret for deres barn». Alle foreldre bryr seg, men de er ofte maktesløse. Det er noe nytt å arbeid med foreldre på tvers av byen. Skolene melder inn ungdom som de er bekymret for. Foreldrene samles til møter, og det dannes foreldrenettverk, facebook-grupper o.l. Det er tolker tilstede på møtene og folk spør om alt mulig. Det viktigste er at foreldrene møter

hverandre, blir bevisste og ser sitt ansvar. En hjelp til foreldreskap i en norsk kontekst gis gjennom kursprogrammet ICDP (International Children Development Program).

Under samtalene ble det pekt på blant annet disse perspektiver, ideer og forslag:

- *Det norske samfunnet mangler en slags fellesskapstenkning «vår ungdom», «vår klasse». Det kollektive er på vei ned, og vi «gjør det vi vil».*
- *Mottaksskolen kan virke ghettofiserende. Den er et skritt vekk fra inkludering. Ungene må være på vanlig skole.*
- *Sett inn ressursene tidligere.*
- *Vi må tenke helhetlig: Skole hjem, fritid, hele døgnet. Vi må samarbeide på tvers av etater. Ting må være forpliktende og det må forankres. Det må være dialog og respekt for hverandres arbeid.*
- *Foreldresamarbeid er viktig. Konflikter løses forskjellig i ulike kulturer, men alle foreldre vil det beste for barna sine.*
- *Muslimske mødre har ansvar for barna helt til de er 20 år. Disse må på banen.*
- *Det er viktig å arbeide med skolekulturen. Vi merker når vi går omkring på skolene hvordan kulturen varierer. Hva slags verdier og menneskesyn har lærerne, ansatte på skolene? (En erfaring er at det er mye bråk med de samme lærerne, ofte slåssing). Skal alle ha en plass i klassen?*
- *Kjernegruppene – bra når en her finner frem til realistiske tiltak som følges opp.*
- *samarbeid om ungdom, så kan det bli enda bedre hvis vi kan finne frem til gode konkrete tiltak for dem det gjelder, og at det blir enda bedre samordnet med hvem som gjør hva til enhver tid.*
- *Vi trenger en bredere meny for hva vi kan tilby av tiltak.*
-

8.1.2.KUP (Kirkens Ungdoms Prosjekt)

Fagmiljøet i KUP er stabilt. De investerer i å bygge relasjoner og å vise omsorg overfor den enkelte. De ønsker å være en trygg havn for de unge, og hjelper med løsrivelsler fra et negativt miljø. De arbeider tett på den enkelte ungdom og holder kontakt også med ungdom som sendes bort. De arrangerer ulike aktiviteter som støttegruppe for jenter med innvandrerbakgrunn, grupper for unge mødre, de har kontakt med foreldre, arrangerer ulike fritidstilbud og turer, sommerprosjekter, de inviterer til kveldsmat og prat rundt bordet mv. og det er også mulig å få en liten hvil på en sofa. «KUP ute» har direkte kontakt med kjernegruppa i ungdomsmiljøet og i den forbindelse er det startet et mer systematisk arbeid tilknyttet en guttegruppe.

Under samtalene ble det pekt på blant annet disse perspektiver, ideer og forslag:

- *Situasjonen har forverret seg etter drapene. Ungdom beveger seg mot rød sone.*
- *Ungdommene rød sone tilhører ofte en minoritetskultur hvor de har med seg noen verdier i ryggraden om ære, hevn, storfamilie. Hvordan forklare det norske samfunnet? De unge kan mangle et språk for følelser. For eksempel et ord som identitet må forklares. Hvordan skal de kunne snakke med foreldrene når de mangler språk. I gruppene starter de på en fortelling*
- *Behov for trygge voksne som kan se forbi aggresjonen. Her trengs mer folk (selv om frivillige gjør en stor innsats). Stabile voksne som kan vinne tillit over tid.*
- *Systematisk arbeid med enkeltpersoner.*
- *Viktig med god oversikt over enkeltbarn.*
- *Viktig å kjenne til «høyrisikobarn» ved private barnevernsinstitusjoner.*
- *Å ha fokus på barnas ressurser og på fremtiden deres.*

8.1.3. LOS- koordinatoren og litt om felt-teamet

LOS- koordinatoren er et direkte tiltak knyttet til den ekstraveilgningen som ble gitt til dette arbeidet. LOS-koordinatoren skal, som navnet indikerer, «lose» ungdom som har droppet ut inn i relevante tiltak eventuelt koble de til hjelpeapparatet eller hjelpe med jobb. LOS – koordinatoren er leder for felt-teamet og utgjør dermed en del av los-koordinatorenes ansvarsområde. **Felt-teamet** skal være tilstede i miljøene hvor de unge er blant annet for å kunne dempe konflikter og å holde oversikt over hva som skjer som det så rapporteres om. De arbeider forebyggende og jobber med alle ungdommer i Kristiansand. Man legger vekt på å bygge relasjoner og på å være der for ungdommene.

Teamet settes sammen av ulike typer personer og er i arbeid på kveldstid i helgene og ellers ved særlige anledninger som f.eks. natt til 1. mai o.l. Teamet rekrutterer bemanning med ulike bakgrunn og har ikke en fast sammensetning. Det er ikke noen klare kompetansekrav til deltakelse, men en tilknytning til barn- og ungdomsarbeid i en eller annen form er nødvendig. Suksessen til felt-teamet er avhengig av at det etableres kontakt med ungdommene og tas initiativ og ikke holder seg unna ungdommene.

Under samtalene ble det pekt på blant annet disse perspektiver, ideer og forslag:

- *Det må skjer en ansvarliggjøring av alle. For eksempel dersom en lærer oppdager i 4.klasse at en elev har problemer, må dette gripes fatt i. Unge må utredes på skolen når ting ikke fungerer både faglig og psykisk.*
- *Åpne skoler. Foreldremøter er viktige. Foreldre som er dårlig i norsk må forberedes i forkant. En må reise hjem til foreldrene og informere. Mange foreldre skjønner ikke hva som forventes av de. Her kan FAU ta et ansvar.*
- *Bekymringsmeldinger som henlegges av barnevernstjenesten. «Min stilling som LOS-koordinator burde kobles på alle de sakene vedrørende 16 – 18 åringer som blir henlagt.*
- *Mer synlig politi på gata. Nå er det slik at de unge liker noen av politifolkene, andre ikke. Dersom politiet bryr seg ... til forskjell fra å bare komme der og skrive ned mest mulige navn. Det er sentralt hvordan politiet møter de unge. De kan ha foreldre som har sprunget fra politiet og de har lært av foreldrene at politiet er farlige. Derfor blir det viktig for politiet å bygge relasjoner i rolige tider. Ikke bare komme når det er fyll om kveldene.*
- *Lager vi egne gettoer? Hva med integrering? Vi har egen mottaksskole, egen klubb for flyktninger, egne boliger ... I stedet kunne vi etablere et multifunksjons hus – en type kafe – under voksenkontroll med leksehjelp, time hos psykologen, NAV, kurs, økonomi kurs etc.*
- *Fritidsklubbene: Kan bli litt låste – «slik jobber vi». Kan de se utover? Tenke større spredning i aktivitetene?*
- *1. juni i fjor fjernet NAV støtten til ungdom som har arbeidspraksis 16 – 18 år. Nå kan de ikke få lønn, men bare praksis. Tidligere kunne en få tilbud om lønn ca. 1000 kr. Pr uke. Fjerningen kunne skyldes at det skulle forhindre unge fra å droppe ut av skolen, men dog?*

8.3.4. Oppfølgingsteamet

Oppfølgingsteamet er organisert under oppvekstetaten og «Barn og familietjenester for barn og familier». De følger opp enslige mindreårige flyktninger som flytter ut av bolig over 18 år, og

er med på å drive klubb for enslige flyktninger. Her tilbys også leksehjelp i samarbeid med Rotary. Nå er stedet blitt for lite og det planlegges en flytting. I boligen fungerer vår informant som venn og kompis, og som støttekontakt når den unge flytter ut så lenge de trenger de. Hans jobb er å skape gode relasjoner og stabilitet og å åpne døren til det norske samfunnet. Ungdommene er svært ulike med ulike behov og interesser og arbeidet krever mye av de ansatte blant annet en kapasitet til å kunne se den enkelte der hun eller han er.

Perspektiver, ideer og forslag:

- *Stabile relasjoner tett på ungdommen er viktig. Den enkelte ungdom er individuell og hjelpen må tilpasses den enkelte (svært krevende).*
- *Oppdragelse nødvendig – ikke minst til å kunne klare seg i det norske samfunnet.*
- *Går noen ungdommer under radaren? De skoleflinke treffer vi bare sporadisk pluss de med problemer, lovbrudd, psykiske problemer, syke. Dette er ofte forbundet med skam*
- *Foreldre og skole må ta tak i problemene. Foreldrene må på banen og blant annet få barna hjem om kveldene i helgene: «Ta med foreldrene ned til byen og vis de. Dette er deres ungdommer». Når foreldrene straffer barna med ikke å gi lommepenger, da blir det stjeling.*
- *Fritidsklubbene må bemannes i helgene. Dårlige fritidsklubber må lære av de som arbeider godt!*
- *Det bør være et lokale i sentrum som fanger opp unge helgene.*

8.1.4 Blå Kors

Blå Kors arbeider forebyggende med mennesker over hele livsspenet fra vugge til grav. Virksomheten har gjennomgått en utvikling fra typisk alkoholist omsorg til et bredt tilbud av ulike sosiale tiltak slik som Barnas Stasjon, pappagrupper, tilbud til ungdom, «huskonserter», en anonym chattekanal: Snakk om mobbing. Blå Kors tilbyr også praksisplasser til studenter ved Kongsgård Skolesenter. De har kontakt med beboerne på asylmottaket i Dronningensgate, gir leksehjelp og har en aktivitet mot kvinner hvor ulike nasjoner møtes. Her lages det mat sammen, en driver med håndarbeid og samtalen flyter fritt blant annet om barneoppdragelse. Hensikten er integrering og nettverksbygging. Organisasjonen ønsker å bli oppfattet som «romslig». Det legges vekt på godheten og på det å gjøre hverandre gode.

Under samtalene ble det pekt på blant annet disse perspektiver, ideer og forslag:

- *Arbeider forebyggende. Gir tilbud og aktiviteter til alle aldre.*
- *Behov for kulturell opplæring/trening. Kulturkonflikter – kvinnesyn: «Vårt kvinnesyn er annerledes». Men norske jenter med lav selvfølelse kan lett sjarmes av de pene, høflige unge guttene.*
- *Foreldregrupper med matlaging og åpne samtaler om blant annet barneoppdragelse.*

8.1.5. Miljøvert på Markens:

Miljøverten på Markens er en ungdomsarbeider som går omkring på stedet der de unge møtes, tar initiativ til en prat og får en oversikt over hva som skjer. Hensikten er å utvikle gode relasjoner. Hans oppgave er både å holde de unge borte fra gata og å løse de vider inn i jobb eller på skolen. Han har selv minoritetsbakgrunn og kan spille en rolle overfor de unge som har gått seg vill. Han kan snakke deres språk (noe han anser som viktig), og han prøver å kanalisere energien deres til noen mer positivt.

Under samtalene ble det pekt på blant annet disse perspektiver, ideer og forslag:

- *En bedre balanse mellom frivillighet og tvang. For mye kontroll skaper aggresjon. Men på den andre siden kunne det godt være mer tvang. Nå kan du unge bare gå. Du kan ikke holde de tilbake og en må bare stå og se på.*
- *Det har betydning å være «tett på».*
- *Åpne skoler på ettermiddagstid? Ja, det kunne fungere. Men mange vil også bare bort fra skolen når skoledagen er over.*
- *En spørreundersøkelse i regi av kommunen viste at de unge ønsket seg et Aktivitetshus i sentrum hvor de kunne gå inn når de ventet på bussen (for eksempel).*
- *Biblioteket? Mest for eritreere og folk fra Somalia. Litt snillere folk enn gjengen på Sandens?*
- *Rasisme hos politiet? De utenlandske ungdommene mener de blir sjekket mer enn de norske. Selv mener han at mener de drar «rasismekortet» for raskt. Når du er en kjenning av politiet, er det ikke rart at du blir sjekket.*
- *Politiet: De skal vise at de bestemmer. Det funker ikke alltid (noen politifolk er ok). Noen politifolk kan ha noe å gå på når det gjelder relasjoner. Her kan politiet bli bedre.*
- *Tilbud om jobb er veldig bra. Men når de får jobb er det ikke så gøy likevel. Bra at det stilles krav for eksempel at de må være rusfrie så og så lenge for å få en jobb.*
- *Mange gode hjelpere i feltet, men særlig folk med minoritetsbakgrunn selv kan skjønne ungdommen bedre. De kan tøysse, men bak tøysing er et alvor.*

8.1.6 Miljøarbeider på biblioteket

Biblioteket er et samlingssted for en del ungdommer. Spillrommet i 1 etg. er i bruk hver dag. Det brukes særlig av unge gutter med bakgrunn fra Eritrea og Somalia. De treffes daglig for å spille. I kjelleren har biblioteket innredet et stort spillerom med stor skjerm. Her arrangerer miljøarbeideren spillekvelder for gutter omtrent en gang i måneden. Her serveres mat (pizza), og det kan komme mange ungdommer – opp mot 50-60 stykker. Miljøarbeideren forteller at han har vært i jobben i over 7 år, noe som gjør at han kjenner mange godt over år. Han mener stabilitet er viktig. Arbeidet hans har utviklet seg. Fra starten fungerte han mest som en stabiliserende faktor (det var mye uro den gangen). Nå har arbeidet fått en mer oppdragende karakter. Han mener å ha fått et større samfunnsansvar hvor det inngår for eksempel oppdragende elementer som det å sette regler, korrigere negativ ordbruk («hore» for eksempel). Selv har han vokst opp i Afrika, noe han anser som et pluss i jobben. Miljøarbeideren mener

biblioteket som møteplass gir en annen frihet enn andre miljøer. I de daglige møtene – ofte korte møter - kan ulike tema bringes opp som ungdommene ikke tør spørre andre voksne om. Han hjelper også med skoleoppgaver.

Under samtalene ble det pekt på blant annet disse perspektiver, ideer og forslag:

- *Biblioteket er et fristed for de unge og en møteplass. Korte møter hvor unge kan søke råd som de ikke tør spørre andre om.*
- *Betydningsfullt å ha kontakt over flere år. Han er tett på de unge. (KUP har en unik vilje til å hjelpe). Viktig for de unge å vite at en vil de vil. Selv får han god oversikt over miljøene.*
- *Det er viktig med fast stilling. Han ønsker mer ressurser til flere FIFA kvelder, lengre åpningstider og flere ansatte/kolleger.*
- *Somalisk ungdom har ikke noe å gjøre lørdag etter kl. 17.00 (gutter).*
- *Flere unge kommer fra land som er svært primitive. Noen har vært barnesoldater. Andre vet ikke hvordan en tar på seg et bilbelte.*
- *Det at han inntar en oppdragende holdning blir respektert. Korrigerer språkbruk og sier:» Spis opp skorpen». De unge har respekt for menn og ikke for kvinner. Han er ikke redd for å sette de unge på plass når det er nødvendig.*
- *Politiets håndtering kan være klønede. Deres atferd kan virke provoserende.*
- *Det er uheldig at jentene trekkes til miljøene.*

8.2. Deres samarbeidspartnere

På dette punktet er arbeidet vårt mangelfullt av ulike grunner. For det første presiserte vi ikke i starten hva vi mente med samarbeid. Er det å avgi en rapport til noen et samarbeid? Vil det å dele informasjon være et samarbeid? Eller kan vi først snakke om samarbeid når grupper går sammen og definerer mål og strategier sammen? Manglende presisering av hva vi mente med «samarbeid» førte også til uklare responser. Vi opererer derfor med et inkluderende og vidt begrep om det å samarbeide. For det andre oppdaget vi da vi gjennomgikk intervjuene at den ene parten hadde sagt at de samarbeidet med en annen part. Men da vi intervjuet denne andre parten om hvem vedkommende samarbeidet med, ble ikke den første parten nevnt som samarbeidspartner. Skyldes det glemsel? Eller kan det være andre grunner? Slike spørsmål hadde ikke vi anlednings til følge opp i denne nokså avgrensede studien. Men det vil selvsagt være et interessant aspekt å kunne følge opp.

Vårt generelle inntrykk av samarbeidsklimaet hjelperne imellom er at det er godt og støttende. Selv om det samarbeides på kryss og tvers, uttrykkes det også det ønsker om mer samarbeid. Samtidig setter lovverket restriksjoner på hva og hvilken informasjon som kan deles. Alle de vi intervjuet i denne «ansikt til ansikt» gruppen av hjelpere samarbeidet med mer enn to andre parter. Den som i intervjuet opererte med flest kontakter og jevnlig møtevirksomhet, er LOS-koordinator som har faste møter med blant annet KUP, Alarm, Blå Kors, Filadelfia, i tillegg til ulike fagkollegaer, NAV mv. Den som nevnte færrest kontaktpunkter og minst organisert

møtevirksomhet var miljøarbeideren på biblioteket, noe som kan henge sammen med at hans stilling sorterte under en annen sektor i kommunen enn de øvrige. Vi registrerte at flere instanser faktisk ikke kjente til denne hjelperen. Som vi skal komme tilbake til, vil vi antyde at her er en ressurs som kan utvikles bedre. Det er bare miljøverten på Markens som nevner fritidsklubbene som en samarbeidspartner. Det kan skyldes at de andre vi intervjuet glemte å nevne akkurat disse, eller så kan det være en interessant observasjon og en ressurs som trekkes inn enda bedre i det forebyggende arbeidet.

Oppsummert kan vi si at aktørene i stor utstrekning vet om hverandre, men at her finnes potensialer for videre utvikling av samarbeid og koordinering. Samtidig setter lovverket begrensninger på hva som kan deles.

8.3. Hva har vi fått vite så langt? Hva er viktig?

I mange av intervjuene understrekes betydning av gode og stabile relasjoner. Som miljøarbeideren på biblioteket sa: «Ungdommen har behov for å forstå at vi vil det beste for de». For disse som arbeider «tett på» fremstår det å vinne tillit og stå i relasjonene over tid som helt avgjørende.

Relasjonsarbeidet har både karakter av det å skulle «lose» de unge videre ut av det uføret de måtte være kommet inn i. Samtidig har også dette arbeidet en konfliktdependende side. Deler av innsatsen kan sees på som en type «veldigdighet» som flyter omkring og som fungerer som en demper og en ventil for spenninger. (Her har også politiet gjort en stor innsats, noe vi skal komme til.) Et annet moment som nevnes er betydningen av å samle inn informasjon.

I tillegg trekkes oppdrageret elementet frem hos flere – at i arbeidet inngår det elementer av både en bevisst og mer implisitt form for sosialisering. Mange av aktivitetene har en implisitt sosialiserende funksjon for eksempel det å spise sammen og det å gjøre ulike aktiviteter sammen som krever regler og respekt for hverandre. For noen av ungdommene kan det sosialiserende og oppdragende elementet være viktig for å forstå og for finne fotfeste i Norge og norsk kultur. Dette kan også i noen tilfeller representere et helt nødvendig korrektiv til gatas «gjengmentalitet» og «gjengslang» som preges av vold, hevn og negativ omtale av jenter.

Vi skal komme tilbake til dette med tiltak og anbefalinger seinere i rapporten.

9.0. Skolene – innsatsområder og samarbeidspartner

Skolen har en sentral plass i barn og unges liv og oppvekst. Skolen er et fast og forholdsvis stabilt innslag i livet til alle barn og unge i mange år og i mange timer hver eneste dag. Dette er den sosialiseringsagentene, ved siden av hjemmet, som har aller størst mulighet til å systematisk følge opp og bidra til barn og unges sosialisering gjennom både sosial tilknytning men også mulighet til grensesetting og støtte i den løsrivningsprosessen som alle ungdommer må gjennom i forbindelse med å danne sin egen kulturelle identitet.

Vi har intervjuet sosiallærere og rådgivere ved tre ungdomsskoler – Oddemarka, Karuss og Grim skole og miljøarbeidere ved Tangen videregående skole. To av skolene – Karuss og Grim – hadde i skoleåret 2016- 2017 flere av de elevene som er i fokus i dette prosjektet. Oddemarka var, og er, i mindre grad berørt. Fremstillingene i det følgende er utdrag av referater fra samtalen.

9.1. Karuss skole

Skolen har både barne- og ungdomsskole. 50 – 60 lærere og tre parallellklasser på hvert trinn på ungdomsskolen. Pr. i dag (2018) har skolen 50 barnevernssaker. «Vi har opplevd alt», sier de de to sosiallærerne vi intervjuet.

De forteller at skolen jobber systematisk med forebygging. Skolens ansatte arbeider ut fra en felles profil med stort fokus på relasjoner og inkludering. Skolen fikk Benjamin prisen i 2010. Det arrangeres oppstartkurs for nye lærere slik at de skal bli kjent med måten det arbeides på. Man ønsker en ideologisk forankring hos personalet som skal gi seg utslag i at elevene føler seg velkomne og ønsket på skolen. De sier at alle lærerne utrolig opptatt av relasjoner og inkludering. Timeplanen tilpasses elevene og ikke omvendt. Man er opptatt av å rose elevene når de kommer på skolen, og ikke kritisere dem for fravær. I tillegg forsøker man å gi fleksible tilbud til barn som strever. Det legges vekt på at alle elever er mest mulig i klassen. Resursene fordeles ut fra god lærertetthet slik at det er to kontaktlærere pr klasse. En følger opp enkeltelever gjennom systematisk møtevirksomhet – ukentlige møter og samlinger to ganger årlig hvor skolen organiserer en gjennomgang av hver enkelt elevs faglige og sosiale utvikling. Da er alle lærere på trinnet involvert sammen med sosial lærer, spesialpedagogikk koordinator, inspektør og rådgiver.

9.1.1 Perspektiver, ideer og forslag:

- *Vanskelighetene begynner tidlig. SNU prosjektet er viktig. Barn på lavere klassetrinn kan ha flere barneverns meldinger. Det er viktig å sette inn støtet tidlig i samarbeid med foreldrene.*
- *ICDEP modellen og samarbeid med kriminalitetsforebyggende team er bra. Det er viktig å samle flerkulturelle mødre og fedre som er bekymret.*
- *Vi kan ha behov for raske hjelpere som kan komme på banen når det bes om det, slik som KUP.*
- *Tilbud til barna etter skoletid. Tidspunktet fra 14.00 – ca. 17.00 er avgjørende. Mange av barna har falt ut av alle aktiviteter. Ulike aktiviteter burde starte rett etter skoletid slik at de unge ikke trekkes til byen etter skoletid eller driver omkring på Sanden.*
- *Det er viktig at det tilbys aktiviteter i bydelene.*
- *Det stilles forventninger til ansettelse av nye miljøterapeut ved skolen. Kanskje kan det da startes opp aktiviteter etter skoletid og i feriene? Andre tilbud: Leksehjelp og annen kursvirksomhet.*

9.2. Oddemarka skole

Her hadde vi en samtale med en rådgiver ved skolen. Han beskriver situasjonen ved skolen pr i dag som rimelig rolig med «en god miks av elever og lite interne stridigheter». På hvert trinn er det 150 elever. Han vet ikke hvor mange av skolens elever som har tilknytning til barnevernet, men anslår ca. 20.

På spørsmål om man har en plan eller visjon for arbeidet, svarer rådgiver: «På Oddemarka ønsker vi at alle elever skal ha en god opplevelse av å være elev her». Det gjennomføres en klassetrivsel undersøkelse hvert halvår. Sosiallærer og spesialpedagog har gjennomgang med lærerne om enkeltelever i klassene. Helsesøster er en viktig person på skolen. Hun er på skolen fire dager i uken og det er ofte kø utenfor døren hennes. Sosial lærer og helsesøster tilbyr en samtalegruppe for gutter og jenter gjennom hele skoleåret. Den heter «Vanlig, men vondt» som for eksempel kan ta opp problemer ved skilsmisse, sykdom i familien etc.

9.2.3. Perspektiver, ideer og forslag:

- *Det er forventninger til den nye miljøterapeut stillingen med oppstart. 1. mars (2018). Det vil etableres et sosialpedagogisk team som skal bestå av rådgiver, spesialpedagog, helsesøster, miljøterapeut. Teamet skal arbeide mot å hjelpe både enkelt elever, i tillegg til arbeide med klassemiljøet og foreldresamarbeid. Ved kommende skal koordinere arbeidet mellom ulike instanser slik som fritidsetaten, barnevern, politi, skole.*
- *Skolen som aktivitetsarena etter klokken 14.00? På dette spørsmålet svarer rådgiver at skolen kunne vært bedre brukt. Det foregår noe slik som FAU-møter, leksehjelp en dag i uka. Her er muligheter fordi Oddemarka hadde tidligere i den gamle vaktmesterboligen et fullt utstyrt mekanisk verksted. I tillegg er de gamle sløydbenkene beholdt. Kunne det etableres et sykkelverksted? Et snekkerverksted? Noen kunne lære å sveise, og oppleve mestring på dette feltet. Rådgiveren peker på hvor viktig det er for elever å kunne være god på noe. Her kunne elever som ellers sliter med teorifagene gis opplevelser av mestring. Skolen har også lokaler som skolekjøkken, musikk rom. Foreldrene kunne også trekkes inn og gjør bruk av sine kompetanser på ulike områder. For rådgiveren er det viktig at foreldrene også får et godt tilhørighetsforhold til skolen. I dag er det ikke satt i system noen av de tilbudene som kan være mulig ut fra skolens ulike lokaliteter.*

9.3.Grim skole

Grim skole er ungdomsskole fra 8-10 skoleår med 470 elever og 67 ansatte. Det ble gjennomført et intervju med sosiallæreren som er i hundre prosent stilling. Hun har selv lærerbakgrunn, noe hun anser som en fordel fordi hun da også kan hjelpe elever med skolearbeidet. Ti daglig går hun omkring og blir kjent med elevene, men elevene kommer også til henne. Gode relasjoner, mener hun, er avgjørende, stabile relasjoner over tid. Når relasjonene er gode, kan hun for eksempel si til en elev: «Jeg hører rykter om det og det, og dette vil du vel ikke ha på deg – at du selger stoff?». Hun mener at hun oppfattes som «grei». Hun holder også kontakt med foreldrene. Møter kan lett bli oppfattet som litt for formelle av enkelte foreldre, og da kan hun velge å gå hjem til foreldrene. Hun peker på at tolketjenesten fungerer bra når foreldrene ikke kan mye norsk. Målet med innsatsen er å hjelpe de unge til å få livet på skinner igjen.

Dette skoleåret (2017/18) er roligere enn i fjor. I forrige skoleår hadde skolen 27 elever i kjernegrupper grunnet slåssing, rus og annen alvorlig problematikk. Nesten alle de 27 er krysskulturelle og fordelingen mellom gutter og jenter var tilnærmet lik. Det har vært mye aggresjon og slåssing – også med lærerne – noe som har skapt redsel hos lærerne. Etter drapene i fjor ble situasjonen ekstra ømtålig. Det skulle lite til før det ble kjempekonflikter. Men bildet i år er annerledes. Det er blant annet innført null toleranse også for «småknuffinger». Det er også vaktlag i friminuttene som griper inn med en gang. Ellers opereres det med straffer som utvisning og parade. Hun sier at de unge synes det er urettferdig når de blir utvist. Det skaper aggresjon, og informasjonen går hjem til foreldrene som i mange tilfeller ikke kan ta dette og ikke kjenner skolens reglement. Dette er en av grunnene til at hun vektlegger en muntlig kontakt og at sosiallæreren går hjem og forteller.

9.3.2. Perspektiver, ideer og forslag:

- *Bedre utdanning av lærere når det gjelder krysskulturell kompetanse og kulturkompetanse. Hun går selv på et kurs nå med Kjell Østby og Hildegunn Selle om multietnisk kulturforståelse – FLEXid – et kurs hun finner veldig nyttig. Mange av elevene vi her har hatt fokus på ble tidligere tatt ut og plassert i prosjekter. Nå må skolen møte enkeltelevne, noe som krever en større forståelse for hva de trenger. Skolen må ikke bare teste, men vi må spørre: Hva er god undervisning? Her kommer også lærerutdanningen inn for eksempel at man i utdanningen får anledning til å bli oppmerksom på sine egne fordommer før de går ut i skolen og underviser.*
- *I forlengelsen av dette: Vi trenger brobyggere med krysskulturell kompetanse. I dag er det lett slik at de unge har en identitet som «eritreer» eller «somalier» og ikke som norsk. «Vi klarer ikke å få til et både og», fortsetter hun, « ... og det er en utfordring».*
- *Å få til en form for stabilitet i overgangen mellom ungdomsskole og videregående skole. Kunne det være en person som fulgte de unge gjennom denne overgangen?*
- *Å få til et samarbeid mellom sosiallærere i kretsen for å utveksle erfaringer blant annet om utdanning, stillingsprosent, arbeidsoppgaver etc.*

9.5. Tangen videregående skole

Skolen har i dag ca. 1000 elever og 175 ansatte. Her intervjuet vi to miljøarbeidere ved skolen. De sier om seg selv at de hverken er skole eller politi. De skaper gode relasjoner, og mener at

det er noe av det viktigste de gjør i jobben. Men, sier de, vi kan si fra til politiet. Det vet elevene om: «Vi har snakket med stor sett alle og er godt orienterte. Vi har informanter og vet mye». De forteller at de også kan gå inn i klassene om nødvendig hvis det er uro og hente ut en rusa elev. De opplever også at mange elever komme til dem og ber om råd. Elevene vil heller prate med dem enn helsesøster trolig fordi de er litt mere tilbakeleste og «guttete». Vi følger også med på sosiale medier, sier de, og får sloss filmene først – før politiet. Vi har bygd opp gode relasjoner. Tangen videregående skole har fått dårlig rykte på grunn av at det har blitt arrangert slåsskamper i skolens omgivelser. De forteller at slåssingen kan starte med en bagatell, noe som egentlig bare et påskudd for å sette i gang men slåsskamp. Men dette skjer i omgivelsene til Tangen, ikke på selve skolen, noe som har gitt skolen et ufortjent dårlig rykte.

De forteller at de i jobben har de veldig frie tøyler. De arrangerer sjakk turnering, FIFA-turnering i auditoriet (50 elever kan se på), skolen har ping-pong bord (dette var faktisk med på å endre en brutal gjeng. To spiller som ikke kjente hverandre spiller mot hverandre. Så blir de kjent.). Til uka arrangerer de i midttimen en kulturuke med rapping på agendaen. I tillegg har de Tangen kreativ, design og kunst utstilling, julearrangementer, påskeegg konkurranse, kultur uke, Tangen talenter mv.

Hver morgen står de ved inngangsdøra og håndhilser på hver elev og ønsker god morgen. Da kan de også se hvem som ikke hører til på skolen. Den enkelte elev opplever på denne måten å bli sett. Deres erfaringer at noen av de unge bruker lang tid på utdanning. De kan komme på skolen og ta enkeltfag mange år etterpå. Slik sett bruker de lang tid, men de blir da ferdig til slutt.

Det finnes også problemlærere, sier de. Elevene kommer og å fortelle om lærere som skal markere seg eller som ikke klarer å holde orden. Selv mener de at det er viktig at læreren er sjef i klassen, men på en god måte: «Vi kan heller ikke gå inn i klassene hvis det går dårlig fordi da mister elevene respekten for lærerne».

9.4.2 Perspektiver, ideer og forslag:

- *Det må bli bedre samarbeid mellom skolene. Det har bedret seg, men det kan bli enda bedre. Det ville være fint også med enda mer samarbeid mellom miljøarbeiderne. Det kan virke som vi har det friere enn andre miljøarbeidere som virker mer låst fast.*
- *Bruk penger på ansikt til ansikt jobbing, vær tett på!*

- *Savner at de unge kunne hatt et sted å jobbe og tjene noen penger. For eksempel på 7. eleven eller i en butikk på senteret. De kan gjøre småting. Vi burde spørre de: Kan du tenke deg å jobbe et par dager i uka? Men noen er også veldig late.*
- *Individuell oppfølging. Noen unge har dårlige norskkunnskaper og kan trenge en til en oppfølging med assistent. Sender vi de på verkstedet, forteller de, later de som om de gjør noe, men de forstår ikke: «Bruk pengene på flere lærere og på flere timer».*
- *Ungdom fra barnevernsinstitusjoner som kommer på skolen: Kan noen følge de inn på skolen og være på dem og følge de opp gjennom skoledagen? Det trengs flere folk på disse ungdommene og institusjonen må kunne investere mer.*
- *Politiet må være på hele tiden, følg opp – før kriminaliteten tar de.*

9.6. Skolenes samarbeidspartnere

I det følgende gir vi en presentasjon av skolenes ulike samarbeidspartnere og skolenes vurderinger av disse.

Karuss:

Foreldrene: Det vurderes som avgjørende å få foreldrene på banen. Skolen har liten tro på anmerkninger. Kontaktlærer tar heller en telefon hjem til foreldrene både når det gjelder positive saker og negative ting som skjer. De mener at mange foreldre trenger råd.

Barnevernet: Samarbeidet preges av å være personavhengig. Lærerne opplever det også som at det er stort gjennomtrekk av folk og at det varierer mye hvor raskt og godt sakene ivaretas. De sier: «Vi skriker litt. Nå må dere ta tak!». Men så skal de på ferie, eller hjem for dagen. Vi har ikke merket noen forskjell på den nye bydelsteam-organiseringen. Vi skulle ønske at det ble mer handling og gjerne et lavterskeltilbud for elevene. Her og nå opplever vi desperate foreldre som ber om at noe må skje! Men så går tingene alt for langsomt!

KUP: De ringer vi til og de er raskt på banen. På skolen er vi ansikt til ansikt med barna. Men klokken 14.00 slutter vi. Da mister vi kontrollen. Vi opplever en treghet i forhold til det å fange opp etter skolen. Her er KUP veldig gode. De fanger barna opp og lager et opplegg rundt disse: «Mer KUP takk»!

Fritidsklubber: De spør: Er det noen der som gjør at ungene knytter seg til personene? De unge trenger trygge og gode voksne. Er fritidsklubben åpen fredag og lørdag?

Feltteamet: Er de virkelig mye ut og går? Er de der ungdommene er?

Kjernegrupper: Skolen har kjernegrupper på to av sine elever pr. i dag. Men ellers avholdes det sjeldent møter i kjernegruppa som er for de alvorlige sakene med politiet til stede. I stedet bruker ansvarsgrupper som har en noe enklere form. Piggene kommer lettere ut ved bruk av kjernegrupper og relasjoner kan bli ødelagt med politiet til sted. Et eksempel på bruk av kjernegrupper var når elevene gjorde avtale om slåsskamp. Da ble politiet trukket inn, tolk, foreldre, kriminalitetsforebyggende team. Skolen har godt samarbeid med de lokale politifolkene.

Abup: Skolen jobber tett med Abup.

Oddemarka:

Foreldrene: Disse er utrolig viktige å samarbeide med. Tolk bringes inn om nødvendig. Hvis det oppstår bekymringer for en elev kan lærerne melde dette til foreldrene.

Kjernegrupper: Vi har et snitt på ca. 4-5 pr år basert på frivillighet. Dette er kjempefint. Vi har med mange støttepersoner med på møtene. For enkelte elever kan det bli for mange voksne. Vi har gått litt tomme. Det er fint at en på møtene foreslår at en skal gjøre slik og slik. Men dersom dette bare går på det generelle, så får det litt form av å møtes bare for å møtes. Samtidig er det viktig at skole er orientert om hva som skjer. Det arrangeres derfor også møter uten at barna var tilstede, men hvor skolen møtte representanter for barnevern, politi, fritidsklubb for å få et bilde av hva rører seg i miljøet.

Politiet: Samarbeidet med politiet ble vurdert som godt. En har gode erfaringer ved skolen når det gjelder å arbeide forebyggende når det gjelder rusproblemer for eksempel.

Fritidsetaten: Skolen har et godt samarbeid med fritidsetaten og tilbudet fritidsetaten gir karakteriseres som veldig viktig: «De har hjulpet oss med klatretilbud, arrangement av skoleballet. De er her mange ganger i storefri».

Grim:

Kjernegrupper: I 2017 har de 10 elever mot 27 året før. Det arrangeres møter ca. en gang i måneden hvor man tar opp konkrete konflikter og saker. Deltakere er helsesøster, en representant fra kriminalitetsforebyggende team, en fra fritidsetaten, foreldre, ungdom og en politikontakt, men det er også litt fleksibelt hvem som er med ut fra type utfordring. En tar en runde rundt bordet. Det skrives ned hva som skal gjøres, og dette følges opp. Disse gruppene må ikke bli for store fordi det da kan skremme elevene.

KUP: De ungdommene hun er i kontakt med har ikke vært så mye i KUP. Dette er muslimske ungdommer, sier hun, og hun opplever det problematisk at KUP er Kirkens Ungdomsprosjekt. Hun mener også foreldrene er skeptiske til KUP.

Tangen vgs:

Kjernegruppe: Det arrangeres kjernegrupper ved skolen, men dette kjenner vertene ikke så godt til.

Politiet: Vi har et samarbeid med politiet, og har en primærkontakt som fungerer bra. Politiet er flinke til å ta kontakt. Vi er fornøyd med politiet. Den viktigste jobben de gjør er å skape relasjoner. De kommer her ned i politibilen og går litt omkring. Stabilitet er viktig. Politiet må ut og gå omkring i gatene. Noen av de unge har et traumatisk forhold til politiet. Dette smitter, derfor er det viktig at politiet går omkring og gjør seg kjent.

9.7. Kommentar til informasjonen fra skolene

Skolen er, som nevnt ovenfor, den instansen som mest systematisk og også lengst over tid er i inngrep med de unge både ved opplæring av faglig, sosial og kulturell karakter. Det er egentlig her man kan forvente at barn og unge med dobbel kulturell identitet kunne får best og mest hjelp og støtte med utvikling av identitet.

Når vi sammenlikner de tre ungdomsskolene og deres innsats på feltet, fremstår Karuss skole som den om har den mest systematiske innsatsen – ikke bare overfor elever med særlige utfordringer, men overfor alle elever. De har en felles visjon som skal prege innsatsen i skolen blant annet fokus på et integrerende klassemiljø, og de har systemer som gjør at de blir tett på

den enkelte elev. På de to andre skolene er gjerne sosiallærer og rådgivere tett på enkeltelever, men i intervjuene ble det ikke presentert noen tydelig struktur eller gjennomarbeidet systematikk for hele skolens virksomhet. Fravær av struktur slipper tilfeldighetene til, og det blir vanskeligere å oppdage når noen går under radaren. Å arbeide med klasse miljøet, styrke lærerkvalifikasjonene på området og å tydeliggjøre en felles visjon for innsatsen, kan virke trygghetsskapende og gi de unge en arena å eksponere egne kvaliteter på med tilhørende respons.

Ved alle fire skolene arrangeres det kjernegruppemøter. Miljøvertene på Tangen videregående skole hadde selv ikke så godt kjennskap til arbeidet i kjernegruppene ved skolen, men visste det forgikk. Vi ser at det varierer mye mellom ungdomsskolene hvor ofte disse gruppene arrangeres. Ved alvorlige saker tas de i bruk av alle skolene, men mens Karuss bruker kjernegrupper sjeldent, forekommer disse langt hyppigere på Grim ungdomsskole. Dette kan indikere noe om konfliktnivået, selv om dette ikke ble sagt av respondentene. I stedet bruker Karuss det de kaller ansvarsgrupper som har en enklere form. For at kjernegruppene skal fungere best mulig må innsatsen resultere i konkrete forslag, det må avveies hvor mange personer som skal være til stede (alt for mange personer til stede på møtene kan skremme elevene) og en må vurdere om relasjoner kan bli ødelagt med politiet til stede.

Når det gjelder samarbeidspartnere, sier respondentene fra ungdomsskolene at et samarbeid med foreldrene er særdeles viktig. På videregående skole er det gjerne ikke samme tradisjonen med å samarbeide så tett med foreldrene som tilfellet er i grunnskolen. Politiet er også en viktig samarbeidspartner, og miljøvertene på Tangen vgs. er særlig rosende til politiets innsats. Vi merket oss at lærerne ved Karuss skole sier at det er et behov for å ha noen å kontakte når ting blir akutte og desperate foreldre ringer og ber om hjelp her og nå. Da fremholder de KUP som en viktig aktør som kommer raskt på banen.

Noe vi forundret oss over var at ingen av skolene nevnte PPT som en samarbeidspartner. Hvorfor de ikke gjorde det kan vi bare spekulere over. Kan det være slik at PPT mest har rettet sin oppmerksomhet mot lærevansker og mindre mot atferdsproblemer? Er lovverket en hindring? Er PPT blitt fanget opp i rapportskrivning og mistet «hands on» grepet på skolen? Det har fått oss til å undre på om ressursene skulle blitt brukt annerledes. PPT er tidligst inne i barns liv – ofte allerede fra barnehagen. De kan slik sett gripe fatt i problemer før de får utvikle seg for langt. De har på den måten en svært viktig jobb å gjøre. Tidlig innsats er et tiltak som nevnes av flere av aktørene vi har intervjuet. (En annen utfordring er også kommet frem i samtalen med de kommunale hjelperne i frontlinjen som har kontakt med ungdommene på

Markens: De savner dokumenter og utredninger på de barna som de skal hjelpe. De spør: Hva gjør skolene med de dokumentene som PPT kan ha skrevet om vedkommende? Vi spør: Er det noen linjer som kan bedres her? Er det lovverket som skaper hindringer her?)

10.0. Et institusjon- og ledelsesnivå

10.1. Politiet

Informasjonen vår bygger på intervju med politistasjonssjefen og med leder for forebyggende enhet i Kristiansand.

Politiets arbeidsområde er bredt. Det arbeides både forebyggende, kontrollerende og politiet kan gripe aktivt inn når det er nødvendig. (Det er nevnt blant et par av de som er intervjuet at det er et problem at overfor de barna som er under 18 år og som prøver ut grenser, er det lite de kan gjøre.) Det gjelder ikke for politiet. Informanten sier: «Politiet har en lovlig mulighet til å gripe inn, vi kan gå inn på gutterommet og avdekke planer. Vi har et «politiblikk» som kan avdekke planlagt kriminelle forhold eller atferd. For eksempel en sosialarbeider har samtalen som verktøy. Da kan «brukeren» være på offensiven og gjøre krav på ulike ting. Men i liknende samtaler er det derimot politiet som er på offensiven. Vi tolererer ikke kriminelle handlinger, men skiller mellom person og sak».

I likhet med hva politiet i Oslo erfarer, har man hatt en nedgang i kriminaliteten de siste årene, men så har utviklingen gått i gal retning: De har fått en ny situasjon. Mens forholdet til politiet tidligere var godt, opplever en nå en situasjon hvor det for eksempel gis poeng når det utøves vold overfor politiet. Det spyttes og sparkes og aggresjonen i en stor gjeng med ungdommer i møtet med politiet er skremmende både overfor et utenforstående publikum og for politiet selv. I dag må politiet ha hjelp til å løse dette.

Også i forbindelse med avhørssituasjonen mener politiet selv at de ofte kommer tett på ungdommene og har god anledning til å påvirke verdimeslige forhold. I slike situasjoner – f.eks. under avhørssituasjoner der ungdommene åpner seg, mener en at det burde vært tilgang til flere fagfolk som kunne gjøre bruk av denne åpenheten og sammen med den unge legge grunnlag for en mer positiv utvikling.

10.1.1. Politireformen og forebyggende arbeid

Politireformen har vært kontroversiell og omstridt. Den har blant annet ført til at bydelspolitistasjoner legges ned. På den ene siden kan man tenke at dette vil svekke den forebyggende tjenesten ettersom bydelspolitiet ofte hadde god og detaljert kjennskap til lokalmiljøet. Men på den andre siden har det å samle det forebyggende miljøet i en sentral enhet med forebygging som spesialene også klare fordeler. Forebyggende politiarbeid skiller seg på mange måter fra andre typer politiarbeid, slik vi oppfatter det, har politiet i Kristiansand et faglig sterkt team som er spesialisert på forebyggende arbeid. Forebyggende arbeid krever at man arbeider tetter på ungdomsmiljøet og se «stort» på forhold som man i vanlig operativ tjeneste ville måtte slå ned på.

At man har et faglig robust miljø gjør også at man ikke blir så sårbar dersom man f.eks. får sykefravær over tid. Tidligere kunne lengre sykefravær førte til at den forebyggende aktiviteten i et distrikt ble liggende nede i lengre perioder, mens man nå i større grad kan omdisponere ressurser slik at man sikrer en større kontinuitet i det forebyggende arbeidet.

10.1.2. Perspektiver, ideer og forslag

- *Å splitte opp miljøet vil ta noe av kraften ut av det. Det er et poeng å tenke strukturelt. Det må samles inn informasjon fra et bredt kildegrunnlag, problemene må identifisere og Involverte aktører på ulike nivåer må ansvarliggjøres. Det må arbeides på ulike nivå og i mange miljøer.*
- *Rundt den enkelte må det sys tette nettverk.*
- *Å gi den enkelte unge en mentor som får et særlig ansvar å følge opp den enkelte.*
- *Å ha et nærpolti som er tett på de unge, som har oversikt over samarbeidsnettverkene og som bruker sin makt på en positiv måte. Politiet må ut og snakke med ungdommene, som har toleranse, respekt og som vil andre vel og slik skaper tillit. Utviklingen de siste årene har ikke tilgodesett godt nok denne viktige politioppgaven.*
- *Å være med å skape gode dialoger mellom ulike miljøer som for eksempel politiet, kommunene, ulike religiøse grupperinger, FN-sambandet. Det blir påpekt at i Kristiansand har en gjennom flere år investert i relasjonsbygging og tillitsbygging. Politimesteren sier: «Det er viktig å ha en positiv intensjon. Det gjenkjennes av de som vi møter».*
- *Ofta opplever vi at personen åpner seg og «vrenger sjela si». Dette gir unike muligheter til påvirkning. Da er vi inne i den «gyldne timen». Jeg skulle ønske at der og da kunne et tverretatlig team komme inn og overta. Her ligger mulighetene til forandringer, men*

kommer bare ut på gata igjen. I den gyldne timen burde sosionomen komme inn og vise vei videre».

10.2. Barnevernet

Vi har hatt en samtale med avdelingsleder på Barnevakten. Hennes avdeling oppsøker ikke saker, men de arbeider ut fra meldinger. Arbeidspresset er meget stort. Blant annet er det svært mye dokumentasjonsarbeid (50–70 prosent av arbeidstiden). I fjor var den 20 omsorgsovertakelser og ca. 1500 meldinger kom inn til Barnevernet

Det som er sentralt i jobben er relasjonsbygging og det å vinne tillit. Hun sier: «Det funker, men det kan bli bedre». En vanlig problemstilling er barnets hjemme-kultur kontra skolekultur. Mens norske barn har stramme rammer i starten som så vides ut, er hennes oppfatning at det er motsatt i mange minoritetskulturer: Her snevrer foreldrene inn. Mange foreldre er skeptiske til vestlige og norske verdier. Barna kan selv ta kontakt med barnevernet. Det er ofte jenter med strenge grenser og med voldsproblematikk. Hun snakker om det hun kaller «oppdragervold» - at mindre barn kan bli slått, noe barnehagen reagerer på og sender melding til barnevernet. Barnevernet ønsker å være i dialog med foreldrene om andre måter å oppdra barn på. Det finnes kurs for foreldre ICDP som hun omtaler positivt. Selv mener hun også at Barnevernet gjennom årene har utvikle bedre kulturell sensitivitet og er bedre i stand til å se hva som er godt i andre kulturer. Hun sier: «Vi er også blitt bedre til å lytte til barnets stemme og til å finne gode løsninger sammen med de unge».

10.2.1.Perspektiver, ideer og forslag:

- *Bedre samarbeid mellom barnevernet, helsetjenestene, skole, voksenopplæringen og familiesentrene. Hun sier: «Et slikt samarbeid kunne vi vunnet mye på».*
- *Bedre integrering av foreldrene i norsk kultur. Foreldre dialoger er en viktig arena å arbeide på.*
- *Større kultursensitivitet i arbeidet.*

10.3.Oppvekstdirektøren

Kommunen har valgt en bred tilnærming til de utfordringene som nå skjer i ungdomsmiljøene i byen. En har ønsket å mobilisere bredt ved å styrke det som allerede finnes i det kommunale hjelpeapparatet, for slik å få til mer meningsfulle fellesskap, bedre kontakt med foreldrene, engasjere flere minoritetsforeldre, gjennomføre trygghetsvandring i lokalmiljøene for å nevne noen tiltak.

Mange ungdommer prøver ut grenser for autoritet. De har ofte kontroll på familien og setter dagsorden for hvordan en skal oppføre seg i Norge. Dette peker på store behov for avklaringer omkring grenser og grensesetting. Vi mangler virkemidler – mange unge utnytter kynisk grensene for når de kan og ikke kan straffes Det er store variasjoner mellom skolene.

10.3.1.Perspektiver, ideer, forslag

- *Skolene er svært forskjellige. Noen skoler klarer å «oversette» et inkluderende læringsmiljø, mens andre skoler velger i større grad å skille ut «vanskelige elever» i ulike prosjekter utenfor skolen. Dette er mekanismer som ekskluderer mer enn de inkluderer.*
- *Lærerne er svært viktige. Dette er et sentralt tema som få tar opp!*
- *Kjernegruppene på skolene: Hvordan fungerer disse? Alle skoler har, men de brukes ulikt.*
- *Det er særlig viktig å få tak i mødrene. Særlig når barna er små, er mødrene viktige, og det er avgjørende at disse har kjennskap til det norske samfunnet. Når barna blir 13-15 år er det ofte for seint.*
- *Et tema er også normer og grensesetting. Som samfunn må vi ha en diskusjon om normer og grensesetting. Er vi for redde for eksempel til å være tydelige i bofellesskapene? Er vi for opptatt av å forstå, «klientifisere», traumebehandle. Ja, de har gjennomlevd mye, men vi må også tørre å være tydelige på rammer og normer.*
- *Å ha ansatte i boligene som kan snakke språket fra landet der beboerne kommer fra. Hvis en ikke kan språk, er det vanskelig å forstå hva som skjer.*
- *Flere av de yngste er bevisste på dette med kriminell lavalder. Vi har lite å stille opp med når det gjelder å sette makt bak det vi sier: «Dette finner vi oss ikke i». Det er viktig for oss som samfunn å diskutere rammer – og som kollektiv å kunne formidle disse – og ha noen maktmidler å stille opp med.*

10.4. Ordføreren

Han sier at fra politisk hold følges situasjonen nøye. Politiet møter for eksempel to ganger pr år i Formannskapet for å orientere. Problemet ble presentert våren 2017. De trådene han ser i dette: De unge må ha noe fornuftig å holde på med, som for eksempel fotball, og miljøet må splittes opp.

10.5. Samarbeid på et institusjons- og ledelsesnivå

Når det gjelder ordføreren og oppvekstdirektøren, sitter de begge i posisjoner som

betinger et svært allsidig og bredt samarbeidsnettverk, noe vi ikke går videre inn på her. Når det gjelder *politiet* har de et godt samarbeid med Kristiansand Kommune blant annet med kriminalitetsforebyggende koordinator, i tillegg til at tre kommunalt ansatte sitter under politiets tak. Det arrangeres ukentlige torsdagsmøter hvor politiet har en gjennomgang av alle registrerte «hendelser» som gjennom uken har innkommet politiet og som berører barn og unge. På møtet fordeles ansvar med hensyn på oppfølging både på et individ og et system nivå for eksempel informasjon til foreldrene og til skolene hvor skolene kaller inn til et kjernegruppemøte.

I *Barnevernet* er man blant annet opptatt av samarbeid med foreldre og med skolene. Barnevernet informerer foreldre med minoritets- og flyktningbakgrunn som er elever i voksenopplæringen om hva som er vanlig barneoppdragelse i Norge. Barnevernet arrangerer også kurs hvor foreldre hjelpes til mentalisering – hvor en skal utvikle empati og lære å tenke ut fra barnas perspektiv for å bli bedre til å spørre etter hva barna tenker. Hun sier videre at de bruker mye tid på å få skolene til å tenke på at atferd også er et språk. Hva sier barnet egentlig? Er det foreldrene som egentlig er problemet? Barnet har en atferd som er lært og som skolen straffer for eksempel med utvisning. Hun sier: «Det kan kjennes forferdelig vondt for barnet. Lærere kan si: Jeg vil ikke være sosiallærer. Men det må du altså – selv om du som lærer er stolt av faget ditt. Noen dyktige relasjonsbyggere i skolene kan virkelig bety en forskjell. Som lærer kan du være en «signifikant annen». I tillegg ansettes nye faggrupper i barnevernet. Det skal ansettes en pedagog som skal bedre kontakten til skolen. Tradisjonelt, sier hun, har vi tenkt omsorg først, så skole. Men nå setter pedagogen skolen på kartet. I 2017 oppsøkte barnevernet

alle skolene med informasjon pluss barnehagene for å skape bedre forståelse for barnevernet («De kjipe historiene om barnevernet spres fort», legger hun til). Redselen for barnevernet må ikke få sette seg.

Til slutt:

Vi merker oss i dette kapitlet at betydningen av skolens innsats og av læreres arbeid blir fremhevet. Læreren kan i et barns liv være den «signifikante andre», som den ansatte i barnevernet sa i intervjuet. Skolering av barnehage- og lærerpersonalet blir viktig. Videre blir samarbeidet med foreldrene fremhevet og opplæring i norsk barneoppdragelse og kultur. I tillegg til det å trekke opp grenser og være tydelige voksne. Politiet kan også påvirke verdimeisig, samtidig som de har – til forskjell fra andre aktører - en lovlig mulighet til å gripe når det er nødvendig.

I siste del av denne fremstillingen hvor fokus er på intervjuene, skal vi i kapittel 11 presentere informasjon fra de unge selv.

11.0. Hva sier de unge selv?

De unge vi møtte hadde helt individuelle historier. Det var likevel tre tema som det var rimelig overensstemmelse om: Alle hadde problemer på skolen, alle var kritiske til deler av politiets oppførsel og alle hadde sluttet med fritidsaktiviteter.

11.1. Forholdet til skolen

En av jentene vi snakket med (født i Norge, men med utenlandske foreldre) likte ikke skolen i det hele tatt, ikke engang friminuttene. Å snakke om skolen avviste hun fullstendig. Den ene gutten på 17 år kom til Norge som afrikansk flyktning i 12 års alderen. Etter 6 mnd. på Mottaksskolen begynte han i ungdomsskolen og så videre til videregående. Løpet hadde blitt for tøft. På videregående klarte han ikke å henge med i fagene blant annet fordi norskkunnskapene var for dårlige. Nå gjorde han ingenting og sier: «Det er vanskelig å være ungdom. Det er ikke noe greit». Da han gikk på ungdomsskolen så læreren at han slet og han fikk et tilbud på en «spesialscole». Han likte seg der, sa han, «...men egentlig ville han gått på vanlig skole og fått mer hjelp der slik at han kunne blitt bedre i norsk og bli i stand til å forstå

fagene bedre». Han hadde gått på en av kafeene som gir leksehjelp, men dette ble for lite for han. Den etnisk norske ungdommen vi snakket med gikk fortsatt på videregående, men hadde også hatt trøbbel på skolen.

11.2. Forhold til politiet

Som nevnt i kapittel 6 er ungdommenes forhold til politiet forholdsvis negativt. Den ene av jentene sa at hun generelt hatet politiet. Likevel var det enkeltpersoner som var all right. Det var de som snakket ok til de og spurte hvordan det gikk. Men de som jobbet med spaning oppførte seg annerledes. De sjekket mye unødvendig, legitimasjonen for eksempel. Jentene mente at det er veldig viktig hvordan politiet henvender seg – om de er ærlige og spør på en oppriktig måte. En annen informant sa: «Noen er kjempesnille, mens andre trigger på en helt spesiell måte».

Denne negative holdningen til politiet er de ikke aleine om. Det ser ut til å være et nasjonalt fenomen blant annet i ungdomsmiljøer i Oslo. For eksempel skriver Muna Jibril i en kronikk i Klassekampen 24. mai 2018 med overskriften: «Vi som ikke liker politiet». Her beskriver hun ulike negative møter med politiet som hun selv har hatt, i tillegg til venner og familie som har blitt utsatt for politikontroller. Hun får svar fra politi Bjørn Eirik Vandvik («Klassekampen 24.mai», 2018) som sier at politiet tar dette svært alvorlig. Det er blitt laget en undervisningsbolk sammen med ungdom med minoritetsbakgrunn om gode publikumsmøter, Oslo politiet har også en dialog med flere ungdommer fra Oslo Øst, det er en egen klageordning osv. Han sier til slutt at det nå skal ansettes mange nye forebyggere som skal være tilstede og snakke med ungdommene.

11.3. Ungdom og fritiden

Alle ungdommene vi snakket med hadde tidligere drevet med idrett: Fotball, dans, karate, skating. Ingen holdt på med dette nå av årsaker vi ikke helt fikk tak på. Vi spurte hva de hadde brukt/brukke av ulike frivillige tilbud i byen. Jentene besøkte mest noen utesteder i byen. 17-åringen med afrikansk bakgrunn nevnte biblioteket hvor han gikk og spilte FIFA sammen med andre. Han føyde til: «Miljøarbeideren på biblioteket er grei». Ellers skulle han ønske at han kunne spille fotball på et lag der alle kunne få være med og ha det gøy sammen. Han sa også at mange i miljøet er musikkinteressert – hip hop. På Samsen er det et musikkstudio, men det er

for fullt. «Men der kan en komme sammen», forteller han, og «så bare begynner vi å spille». Etnisk norsk gutten på 17 hadde funnet seg til rette i et hjelpetilbud hvor en kommer sammen en kveld i uka, spiser sammen og gjør noe hyggelig etterpå.

11.4. Refleksjon

Vi har pekt på noen fellestrekk: Alle de unge vi snakket med hadde hatt vansker på skolen. Deres forhold til politiet var trøblete, selv om noen politi var greie. Vi får inntrykk av at et viktig moment her er måten som politiet møter de på – at de ikke er «robot i fjeset» som en av jentene sa. Respektfull behandling skaper tillit. Og til slutt – de hadde alle ramlet ut av tidligere fritidsaktiviteter.

Samtidig er det fire unge med helt ulike historier og utfordringer. Dette vil være viktig å ta hensyn til når en tenker i ulike tiltak. Betydningen av en individrettet tilnærming ble også fremhevet av en av de unge selv. «Det var først», sa han, «at han fikk psykologhjelp at tingene begynte å endre seg». Da fikk han hjelp med det negative som lå bakenfor handlingene sine. For andre kan det dreie seg om å få bedre språkkunnskaper for å kunne klare seg på skolen. For andre igjen å bearbeide traumer. Den ene av jentene sier at for henne har LOS-koordinatoren spilt en viktig rolle: «Hun skjønner seg på folk. Hun er flink i jobben sin og hjelper folk». Personer som følger opp over tid, betyr noe, og særlig for den indre kjernens vedkommende – gi hjelp som er tilpasset den enkelte.

12.0. Refleksjoner og anbefalinger

I dette siste kapitlet skal vi summere opp og redegjøre for ulike anbefalinger og tiltak. Men først noen litt generelle observasjoner.

12.1 En generell observasjon – vektlegging av det relasjonell arbeidet

Vi skal i det følgende nevne noen kvaliteter ved «systemet» som vi har kunnet registrere gjennom datainnsamlingen som kan si noe om dets robusthet.

For det første i gjennomføringene av intervjuene har vi møtt mange ansatte både i offentlig og privat sektor med et dyptfølt engasjement. Det er særlig hos de som arbeider tett på ungdommene at vi har møtt denne entusiasmen og de varme hjertene. Mange har også stått i disse jobbene over lang tid, noe som gir relasjonene stabilitet.

Videre er det en kvalitet som blir trukket frem som helt sentral i mange av intervjuene. Det gjelder viktigheten av å etablere gode relasjoner til ungdommene. Det beskrives som det å lytte, «se» de unge, holde kontakten over tid. Kanskje var det de ansatte i KUP som uttrykte dette klarest. En av de ansatte sa: «Vi ønsker å være tett på – at ungdom kan ringe oss for eksempel og så følger vi de til politiet. Vi ønsker å følge de gjennom Vi investerer veldig mye, så selv om de sendes bort på institusjon, er vi der ...». Miljøarbeiderne på Tangen vgs. sa: «Vi skaper relasjoner ... Vi leser de unge godt og prøver å hjelpe».

«Å skape relasjoner» som Tangen vgs. sine miljøarbeidere kalte det, tar tid. Det krever blant annet tålmodighet, vilje til å investere, holde løfter, være til å stole på – med andre ord – det er ingen enkel oppgave og krever både en profesjonell, men også en personlig investering. Utfordringene blir ikke mindre ved at dette gjelder ungdommer som har mange dårlige erfaringer på dette området fra før. Samtidig viser miljøarbeiderne på Tangen at gode relasjoner også gjør ting lettere når det skjærer seg og når vanskeligheter oppstår. Gode relasjoner gir også muligheter til å gi motstand når det er nødvendig for eksempel når det gjelder regler og normer og ulike former for oppdragende korreksjoner, samt å gi råd. Det er noe som miljøarbeiderne på Tangen og miljøarbeideren på biblioteket nevner eksplisitt at de gjør.

Både i hverdags erfaringer og i faglitteratur vet vi at relasjoner – ja, også korte møter mellom mennesker – kan ha en viktig betydning for menneskers liv og påvirke det i en positiv retning. Kanskje har ikke denne innsikten fått den oppmerksomhet i faglitteraturen som den fortjener. I en reportasje i A-magasinet fra 2013 («Aftenposten A-magasin», 2013) blir flere flyktninger fra Bosnia intervjuet da det var 20 år siden 12 000 bosniske flyktninger kom til Norge. I den anledning ble noen av disse intervjuet og spurt om hva som betydde mest for det nye livet i Norge. Det som går igjen i mange av intervjuene er møter med enkeltpersoner. Det kan være tilfeldige personer – en fisker som inviterer på fisketur, en nabo, en konsulent på mottaket som sier at «Du er en kapasitet, en ressurssterk person». Leo Ajkic sier for eksempel at for hans del var det en miljøarbeider på asylmottaket som han har hatt jevnlig kontakt med gjennom flere år og hvor de blant annet har hatt samtaler om «om det norske». Miljøarbeideren er mange år eldre og får en veilederfunksjon. Leo Ajkic lytter til hva han sier. I tillegg sier Ajkic i intervjuet at det er hva nærmiljøet gjør som har betydning – å kunne møte folk som får det beste ut av deg

for «det er de små tingene som skaper tilhørighet». Intervjuene viser den betydningen som enkelt personer kan spille, betydningen av et nærmiljø som inkluderer gjennom ulike fritidstilbud og betydningen av det hverdagslige – å spise sammen, gjør noe hyggelig og å få tid til en liten prat. Alt dette kan kommunisere til den enkelte at du er verdifull og er en «kapasitet» - selv om det ikke også sies i reine ord.

Vi vet også at hva man legger i en relasjon kan variere. Relasjonen mellom f.eks. politiets tjenestemenn på patruljeoppdrag vil være svært ulikt den relasjonen man får gjennom langvarig og systematisk kontakt slik som for eksempel KUP vil ha, eller LOS-koordinator, eller en ansatt i oppfølgingsteamet som følger opp enslige mindreårige flyktninger over tid. De ulike hjelperne har ulike forutsetninger til å bygge opp «relasjoner» og derfor vil også relasjonens karakter variere fra tette og stabile til mer sporadiske. Men gjennom våre møter med frivillige og profesjonelle helpere er betydningen av gode relasjoner til ungdommen blitt understreket igjen og igjen. Vi har nevnt dette helt konkrete med å gi råd, men også betydningen av det å kunne korrigere og å være en person som bryr seg over tid. Et annet uttrykk for denne relasjonelle satsingen ser vi uttrykt i det å kunne gjøre ting sammen, gjerne ulike typer fritidsaktiviteter, men også ved det å kunne lage mat samme og spise sammen. Vi antar at dette fungerer som «beskyttelsesfaktorer» og alle disse relasjonelle satsingene er med på å opprettholde robustheten i «systemet».

For det tredje – en siste kapasitet som vi kan kalle det og som har merket oss er gode samarbeidsrelasjoner på kryss og tvers. Vi har gjennom våre samtaler og i møtene med de ulike informantene ikke kunne registrere noen avgjørende konflikter som skulle forhindre utviklingen av allerede gode samarbeidsformer. Samarbeidsklimaet ble opplevd som godt, noe som igjen tilfører systemet en robusthet i forhold til å kunne takle de utfordringene som nå er oppstått. Samtidig er også samarbeidet mellom ulike hjelpeaktører alltid noe som kan utvikles bedre. Det kan være «huller» i systemet mellom aktører som kunne ha hatt glede av å arbeide tettere sammen – på ulike nivå – som vi kommer mer tilbake til i fortsettelsen.

12.2. Differensiert målgruppe – tre grupperinger

Vi har tidligere tatt til orde for at man ikke må betrakte de risikoutsatte barn og unge som en gruppe, men som enkeltindivider. Likevel kan det være hensiktsmessig å gjøre en viss gruppering av ungdommene slik at man også kan vurdere tiltakene på et mer nyansert grunnlag. Tiltak som er relevante og adekvate for de mest uttatte og mest kriminelle ungdommene er ikke

nødvendigvis like relevante for andre ungdommer som er mer perifere i miljøet. Vi holder oss til den grupperingen som er gjort i trendrapporten der vi kan snakke om tre hovedgrupper. Først den «harde kjernen» som består av mellom 7-15 hyperaktive kriminelle. Vi kaller denne rød gruppe. Derneft har vi en gruppe på 40-50 ungdommer som befinner seg i randsone av disse, er mindre aktive men samtidig utgjøre deres omgangskrets. Vi kaller denne gul gruppe. Den siste gruppen på omkring 100 – 150 ungdommer er i randsone av dette og er i liten grad direkte involvert i kriminalitet. Det blir da grønn gruppe.

For ungdom som befinner seg i rød gruppe, men også for de i sirkelen utenfor – ungdom i gul gruppe som trekkes til dette miljøet – er situasjonen beskrevet med stort alvor av våre ulike informanter. Ikke minst beskrivelsen av en negativ utviklingstrend forsterker alvoret både når det gjelder voldsbruk og potensialet for en mer bevisst gjengkultur. I tillegg kommer mer generelle trekk som også finner gjenklang i en større samfunnskontekst. For eksempel hva vi denne våren (2018) har kunnet registrere av NRK og i avisoppslag om en sterk økning av gjeng relatert kriminalitet og grovere vold i Oslo, også blant helt unge lovbyrterne. («NRK - Dagsrevyen 11.mai 2018», 2018) Trender som tidligere har vist seg i våre naboland, og da kanskje særlig i Malmø og København. I tillegg tenker vi på tendenser som er nevnt av våre informanter som tiltakende rasisme og en økende polarisering mellom «dem» og «oss». Selv om ikke vi har sett tendenser til dette i vår sammenheng, peker Christensen og Bjørge (2018) på at multietniske ungdomsmiljøer og sosial marginaliserte grupper har vært rekrutteringssteder for radikale islamister – unge menn som seinere skulle bli syriafarere (Christensen og Bjørge 2018, s. 20). Situasjonen oppfattes med andre ord som en negativ spiral som bør brytes. Potensialet i miljøet og faren for å bevege seg i en enda mer negativ retning tilsier at inngripen er nødvendig også med tanke på at miljøet kan virke tiltrekkende på yngre ungdommer.

Det fåtallet av ungdommer som inngår i rød gruppe er så spesielle og så krevende at de forutsetter svært spesialtilpasset og individualiserte tilbud. Derfor vil vi først se nærmere på denne gruppen.

12.3. Ungdom i rød gruppe- anbefalinger og tiltak

Vi har valgt å kalle dette for «en forebygging gjennom inngripen» (Lenz og Nustad, 2016) fordi det er en fare for at volden kan øke, rusmisbruket tilta og at forestillinger om hevn og «de» og «oss» kan tilta. Det finnes et destruktiv potensiale i miljøet og i omgangsformen som vi vurderer

som ødeleggende for de individene som er involvert. Det blir viktig å få de ut av miljøet og utfordre tenkesettet deres.

Vi er usikre på om vi kan kalle dette et «gjengmiljø». De unge synes ikke å oppfatte seg som det. Det er likevel trekk ved miljøet som kan tyde på en viss gjengkarakter i det bildet som vises utad som et nokså fast tilholdssted i byen, noe uniformering og forsvar når noen av ens «egne» blir angrepet for eksempel av politiet. Vi har ikke kunne registrere en klar lederskikkelse i miljøet. Gjennom intervjuene med de unge selv og med mange av hjelperne går det frem at selv om man snakker om en «gjeng» eller en «gruppe unge» - har vi her å gjøre med en svært sammensatt gruppe barn og unge.

Utgangspunktet for en forebyggende inngripen (Lenz & Nustad, 2016) må være heterogeniteten i det vi kan kalle for den «indre kjernen» eller rød gruppe. Deres etniske bakgrunn er ulik, i tillegg til religion, bosted, familieforhold, botid i Norge og den enkelte har sine spesielle problemer å stri med. Dette peker mot at tilbudene må være individuelt tilpasset, gjennomtenkt og helst i tett samarbeid og dialog med familien, skole og eventuell arbeidsgiver. Mens kommunene har satset bredt, er det også viktig med en «smal mobilisering» hvor en gir et individtilpasset tilbud – eller «syr et tett nettverk» - rundt enkeltpersoner i denne indre kjernen. Det kunne gis i form av en «personlig los» som i en periode får i oppgave å følge tett opp enkeltpersoner - i dialog med ungdommen selv og med foreldrene.

Å få til en form for mentorordning for de ungdommene som er mest ute å kjøre, er nevnt av flere av informantene. Man kan se for seg en voksen person som kan følge opp systematisk over tid. Passe på at ungdommen kommer opp om morgenen at hun går på skolen, overholder avtaler, kommer hjem til avtalt tid om kvelden osv. Det kan ligne på en form for støttekontakt – men i et betydelig større omfang både i form av timer og i form av involvering. Ikke minst blir det å følge opp skolearbeidet på en klok måte en viktig oppgave. En mentor kan tenkes å ha to oppgaver: både å lære de unge å kunne tilpasse seg, men også å kunne «designe» sitt eget liv. Rådgiveren og psykologen Mark Savickas sier i en forelesning at det er et universelt trekk ved menneskelivet det å kunne passe inn – det vil si å komme til en slags harmoni mellom mestring av livet og til kulturen omkring. Kulturen gir en fortelling om at livet skal leves slik og slik. Samtidig har den enkelt også sin egen historie, sin egen fortid, men også en fremtid som gir håp. Derfor handler veiledning – og gjerne også mentoring – om å etablere et rom – hvor den unge kan få anledning til å finne mening og slik få starte på sin egen «story». («(<https://www.bing.com/videos/search?q=Mark+Savickas+&view=detail&mid=F6844F84070C951FDCEAF6844F84070C951FDCEA&FORM=VIRE> - Google-søk», udatert)

Esther-stiftelsen hadde en mentorordning for noen tid tilbake, men opplegget ble parkert fordi det var vanskelig å få til slikt arbeid innfor de rammer som arbeidsmiljøloven setter. Her ser vi eksempler på at det som er et godt og fornuftig lovverk for de aller fleste ansatte ikke helt passer når det gjelder å tenke alternativt i form av arbeidskraftsbehov rettet mod en slik målgruppe som dette.

Ungdommer i rød gruppe kan leve i familier med sterke traumer og selv være plaget av traumer eller de strever med ulike psykiske plager. Som en av de unge sa til oss at det var først da han fikk hjelp til det som lå bakenfor at tingene begynte å endre seg. Terapi kan derfor være et nødvendig hjelpetiltak.

For ungdom som er særlig belastet og krevende har man i noen grad benyttet seg av såkalte enetiltak, der ungdommene bor alene på institusjon med døgnbetjent bemanning. Det sier seg selv at dette er svært kostbare og krevende tiltak. Det er gjennomgående en skeptisk holdning blant hjelperne til plassering i enetiltak. Det å utsette ungdom for kontinuerlig «overvåkning» av flere forskjellige voksne døgnet rundt og over tid vil neppe kunne betraktes som et godt pedagogisk tiltak. Som alternativ kan forsterkede fosterhjem være en løsning, men tilgang på denne typen tiltak for ungdom i 15-16 års alderen er minimalt. Her må man kanskje sette seg sammen for å tenke ut alternative modeller.

12.3.1 Andre tiltak

Å skulle demontere et destruktivt ungdomsmiljø krever innsats på mange arenaer. For eksempel er politiet bekymret for de rollemodellene som finnes blant de unge. Den lille gruppen med tenåringer som begynner med kriminalitet i ung alder, henter rollemodeller fra filmer og ser opp til gangsterkulturen. Dette gjenspeiler seg også i språket (NRK Norge 11.5.2018). Arbeiderpartipolitiker Jan Bøler har lansert en musikk video, en rapp med tittelen «Bare glem det» sammen med ungdommer hvor han tar et oppgjør med en romantisering av gangsterkulturen hvor man kan vise frem fine biler, utenlandsreiser, dyre klokker osv. Bøler tar med dette et oppgjør med de rådende verdier og idealer i kulturen slik som en voldsdyrkende gangster rap, forestillingen om hevn og salg og økt bruk av dop gjennom en musikkvideo. Han sier i et intervju med Klassekampen (5. mai 2018): «Min mening med musikkvideoen er å snakke til ungdom som ikke leser aviser. De trenger å se en voksen som bryr seg».

Sommerskoler:

Leo Ajkic som kom til Norge som 10 åring fra Bosnia forteller hvordan han sammen med 11 andre ungdommer fikk være med på å seile en gammel sjekte til Trondheim. Bølgene var tre meter høye, alle ble sjøsyke, men etter turen innså Leo at han ikke var den eneste gutten med problemer i verden («Aftenposten - kronikk», 2017)

I et dansk prosjekt kalt for Anholt-prosjektet skal unge som sliter med økt skolefravall blant sårbare og utilpassede unge være på en øy i 14 dager. Her legges det vekt på uformell læring idet de unge selv skal organisere livene sine med matlaging etc. Hensikten er på å utvikle de unge sine allmenne, personlige og sosiale kompetanser. En tenker at dersom ungdom utsettes i praksis – kjenner på egen kropp – dette med å klare hverdagen, og samtidig får tilbud om interessante aktiviteter – og praktiske muligheter, vil dette gi dem lyst til å lære mere selv. Ved å få alternative opplevelser vil det ruste de unges ferdigheter og kompetanse, i form av levd erfaring som slik vil kunne støtte dem i å vende tilbake til det formelle utdannelsessystemet og ta ansvar for egne fremtidige handlinger (Petersen, 2015, s. 242–244)

Et annet dansk sommerskoletilbud er det som kalles «Drengakademiet». Tilbudet gis i ferien mellom 8 og 9. klasse og dette følges interessant nok opp med en etterfølgende mentorordning på hjemmeskolen i 9. klasse for marginaliserte gutter (Ørsted Andersen, 2015, s. 219). Dette gjelder gutter hvor skolegangen ikke lenger hadde noen positiv betydning for dem, og alle kjempet med en lav selvfølelse og liten tro på egne evner. Mange kom fra en familiebakgrunn preget av lav sosioøkonomisk status og flere hadde en annen opprinnelse enn etnisk dansk. På 2-3 uker har «Drengakademiet» klar å løfte guttene markant både faglig og personlig ((Ørsted Andersen, 2015, s. 220–221). Tenkningen bak «Drengakademiet» er amerikansk inspirert av psykologen Seligman (2011) hvor begrepet «resilience» står sentralt – altså en motstandsdyktighet: «... man skal lære, at nederlag, frustrasjoner og tilbageslag er en del av livet, herunder live i skolen: og lære at anse sådanne negative situationer og følelser som potensielle vendepunkter, der kan give nye mulighed for læring (Seligman, 2011, s. 222). Her vektlegges 7 ulike karaktertrekk: Selvkontroll, engasjement, vedholdenhet, sosial intelligens, nysgjerrighet, takknemlighet og optimisme. Disse karaktertrekkene bør settes på skolens dagsorden, ifølge Seligman. Trivsel bør settes mer på dagsorden, når det handler om barn og unges skolegang. Mangel på trivsel både i livet ellers og på skolen, preger mange av disse unge. Mange av deltakerne på sommerskolen sier at undervisningen kjører over hodene deres, at læreren ikke bryr seg. Ut over arbeidet med de 7 karakterstyrkene anvendes også Seligman sin PERMA teori om trivsel der hvert av de fem elementene bidrar til trivsel: Positive emosjoner som glede ol, Engasjement i hverdagens aktiviteter, Relasjoner – til familie, venner, Mening –

å delta og høre til, Achievement – prestasjoner og mestring med andre ord søking etter læring og utvikling (Ørsted 2015, s. 222-223).

Vi har merket oss med interesse at ungdommene som deltar på sommerskolen følges opp med en mentor utover i skoleåret. Det er også interessant at er læring her er satt tydelig på dagsorden – at det handler om å lære seg viktige karaktertrekk som vil ha betydning for utviklingen av hele personligheten for de som er involvert.

12.4. Eksisterende forebyggende tiltak

I forebyggende og «lett» behandlingssammenheng har vi plassert de øvrige to gruppene, gul og grønn. Disse kan ha en del fellestrekk som kan avhjelpes med samme metodikk, og det er derfor tiltak rettet mot disse to gruppene som vi finner hos de aller fleste hjelperne. Det eksisterer flere tiltak i dag. En tettere kontroll fra politiets side. De følger nøye med hva som skje i bybildet og de kommer på skolebesøk. Alle skolene fremhevet et godt samarbeid med politiet. På Tangen vgs. skole kunne politiet komme i friminuttene og gå omkring og snakke med elevene. Dette er med på å forebygge mer vold og kriminelle handlinger. I tillegg arbeider ulike hjelpere med å være tett på ungdommene i bybildet slik som miljøverten på Markens, LOS-koordinator, KUP ute, miljøverten på biblioteket, Felt-teamet og andre. Fokus på relasjoner og tilknytning gjennom forskjellige metoder og virkemidler er både nødvendig og ønskelig, Vi har et bestemt inntrykk at det arbeides godt, og på en bred og allsidig front med dette. Mange av disse aktivitetene er etablert – naturlig nok – på ungdommenes egne premisser, hvilket også er naturlig når det gjelder en begynnende relasjonsdannelse. Når relasjonene blir mer varige og robuste, kan innsatsen bevege seg fra primært å være en «beskjeftigelse» hvor læringsaspekter mer spiller en implisitt rolle til å bli mer uttalte og eksplisitte. Det kan for eksempel ta form av at de unge ber om råd eller som en veiledersamtale av en mer «oppdragende» karakter.

12.5. Prinsipper og anbefalinger – mer generelt

Vi skal i det følgende avsnitt redegjøre for noen prinsipper av en mer generell art som kan være med på å guide et forebyggende arbeid. Siden de er såpass generelle kan de ha gyldighet for innsatsen både når det gjelder ungdom i rød, grønn og gul gruppe, men her må selvsagt den enkelte situasjon vurderes for seg. Prinsippene og anbefalingene er i overveiende grad inspirert av hva som er kommet frem gjennom intervjuene.

12.5.1. Tidlig forebyggende innsats fremfor brannslukking

Forebyggende tiltak er vanskelig å måle effekter av. Problemet er kontrafaktiske utfordringer – hvis vi hadde gjort noe annet enn det vi faktisk gjør - hva hadde da vært annerledes enn vi nå vet at det faktisk er. Man vet ganske enkelt ikke hva resultatet hadde vært hvis man hadde unnlatt ett gitt tiltak. Tiltakene står i prinsippet i veien for seg selv når det gjelder å måle effekt. Derfor skal vi her avgrense oss til å redegjøre for noen prinsipper som vi tror vil styrke innsatsen selv om vi i realiteten ikke kan vite om det vil gå slik eller slik.

Å sette inn ressursene tidlig: Det bør gripes fatt i barn- og unges utfordringer så tidlig som mulig. Ansatte i barnehage og i skolen er ofte de første som kommer i befatning med utfordringene. De må få nødvendig hjelp til å kunne ta opp de uroen de har for enkeltbarn.

Å se hele mennesket: Det er lett at problemene kommer i fokus. Det kan derfor være grunn til å minne om at barn og ungdom fremdeles er i ferd med å bli til. Det å møte voksne – lærere, barnehagelærere, ulike hjelpere som involverer seg, kan være med å skape nye muligheter og endre blikket på det som er. I tillegg til at møter med mennesker kan grunnlag for endring, vil også møter med kunst og poesi stå i en særstilling, ifølge filosofen Giogio Agamben i boken *Fellesskap som skal komme* (2017).

Å bygge inkluderende klassemiljøer. Det kan innebære å bygge opp et felles «vi» hvor elevene kan identifisere seg med noen verdier og regler som skal gjelde for hvordan livet i klasserommet skal organiseres og leves.

Å tenke helhetlig. Når det gjelder de utfordringene som barn og unge har, og særlig når disse blir alvorlige, bør det tenkes helhetlig: Skole, hjem, fritid – hele døgnet må være i fokus. En slik tenkning krever også et samarbeid på tvers av ulike sektorer.

Engasjere foreldrene. Foreldrene er viktige ressurser samtidig som de kan være en del av problematikken. En ansikt- til- ansikt kontakt med foreldrene er vesentlig.

12.5.2. Friksjonsrobuste relasjoner

Vi har tidligere nevnt grupperingen av ungdommer – gradert etter risikonivå. Jo nærmere man kommer det harde kjernen – Rød gruppe – desto sterkere virkemidler trengs for å få til endring. Denne gruppen tror vi må behandles med betydelig mer intervensjonerende tiltak og virkemidler enn de øvrige to gruppen. Vi har blant annet foreslått tette og skreddersydde nettverk rundt den

enkelte – gjerne praktisert gjennom en mentorordning. Men også for ungdommer i gul gruppe vil systematisk oppfølging og voksenkontakt over tid være av betydning.

Relasjonene varierer på flere forhold, blant annet hyppighet/frekvens. Det er hjelpere som har daglig kontakt og andre som bare møter ungdom sporadisk. Relasjonene varierer også med hensyn til varighet. Skolene er den instansen som oftest har mest langvarig kontakt med ungdommer, men også for eksempel KUP kan ha kontakt som strekker seg over flere år. En annen form for variasjon er graden av frivillighet. Noen relasjoner er ønsket slik at hjelpere blir oppsøkt, som for eksempel miljøverten på biblioteket, mens andre relasjoner er påtvunget som f.eks. skole og politi. Den emosjonelle komponenten i relasjonene vil også variere mye fra å være preget av mye og sterke emosjoner til relasjoner som ikke har nevneverdig emosjonalitet i seg. Sterke emosjoner som en form for «sammehengskraft» kan utspille seg i forbindelser som varer lenge og en får en sammensatt kunnskap om hverandre. Noen av helperne kan fremstå som rollemodeller for ungdommen. Det er et aspekt som kunne være interessant å undersøke nærmere, noe vi ikke har hatt anledning til i denne omgangen.

Som vi har nevnt tidligere, er relasjonsarbeid ansatt som en grunnleggende verdi hos mange av de som vi har intervjuet. Tilsynelatende er mange hjelpere som arbeider systematisk og godt med relasjoner. Jo lengre en relasjon har vart over tid, desto mer solid vil den ofte være og dermed også i større grad være mer robust slik at også mer korrigerende intervensjoner kan få plass. For ungdom som skal finne sin plass i samfunnet, er det nødvendig med korrigerende innspill. Derfor er solide relasjoner som tåler uenighet og friksjoner nødvendige.

12.5.3. Primærkontakt som samarbeidsform

Politiet har etablert en ordning der enkelte politibetjenter har primærkontakt med de enkelte skolene slik at det blir en form for gjensidig kjennskap og stabilitet i relasjonen mellom skole og politi. En slik «normalisering» av kontakten kan bidra til gjensidige tillit og bedre dynamikk i samarbeidet. Vi vet at både politi og skole har gode erfaringer med dette og vil anbefale både PPT og barnevernet å vurdere tilsvarende ordninger.

12.6. Anbefalinger og supplerende tiltak - Hvilke typer tilbud mangler?

I det følgende skal vi bli mer spesifikke. Vi vil ta utgangspunkt i eksisterende tiltak og kommentere disse. I tillegg vil vi foreslå suppleringer der vi ser det kan være nyttig og relevant med bakgrunn i det datamaterialet som vi har samlet inn.

12.6.1. Skolene

Kristiansand kommune har i overkant av 30 barneskoler, 9 ungdomsskoler og enkelte kombinerte skoler. Vi har vært i kontakt med tre store ungdomsskoler, en videregående skole samt leder for oppvekstetaten i kommune.

Skolen er den aktøren som i størst grad og over tid er i inngrep med barn og unge. Fra 6 års alder og frem til avsluttet videregående for de aller fleste tilfeller. Det er derfor av aller største betydning at skolen så tidlig som mulig fanger opp og setter i verk adekvate tiltak ovenfor barn og unge som har behov for støtte og hjelp. Informantene våre peker på at flere av de som i dag er å betrakte i rød gruppe ble det uttrykt bekymring ovenfor allerede i barneskole. Det er viktig at skolene har ressurser å sette inn tidlig. Men skolen selv har begrensede ressurser til å ta seg av forhold som ligger utenfor skoletiden – men desto viktigere at man har et tett, nært og systematisk samarbeide med relevante hjelpere.

Informanten fra barnevernet peker på at de ønsker tett og nært samarbeid med skolen. Dette er noe de arbeider med å forbedre blant annet ved å ansette en pedagog. Samtidig kan skolene pr. i dag oppleve samarbeidet som problematisk. Kontakt med barnevernet er svært personavhengig og at det går for lang tid mellom henvendelser og respons. Karuss skole nevner behovet for rask respons når problemer topper seg for en elev og foreldre ringer og ber om hjelp.

Dette mener vi er svært uheldig. Dersom skolene opplever at det ikke kommer respons fra barnevernet umiddelbart, risikerer lærerne å sette forholdet til barnets foreldre på spill. Dersom man er usikker eller utrygge på om barnevernet trør til og støtter opp i situasjonene kan man på sikt skape en vegring hos lærere for å ta kontakt. Dersom det er slike tilløp så mener vi det er ytterst uheldig.

Alle skolene arbeider seriøst og offensivt for å bistå og hjelpe barn og unge som virkelig trenger støtte. Formen på arbeidet er forskjellig og du har funnet frem til litt ulik form på arbeidet. Det fremstår som Oddemarka har hatt en noe mer perifer rolle i den aktuelle problematikken de

siste to årene. Skolen legger vekt på tiltak som kan virke forebyggende som blant annet en støttegruppe for ungdom i vanskelige livssituasjoner («vanlig, men vanskelig»). De samarbeider godt med fritidsetaten. Grim skole kjører i år en bestemt linje overfor voldstendenser og ulike typer knuffing på skolen. Sosiallæreren fremhever nødvendigheten av å ha oversikt over miljøet på skolen gjennom gode elev- og foreldrekontakt og viser også en form for kulturforståelse i sitt arbeid. Skolen har betydelig erfaring med kjernegrupper og har derfor mye erfaring på dette området.

Det er vanskelig å ikke trekke frem Karuss skole som på en helt særegen måte har koplet elevenes ve og vel sammen med skolen ideologiske plattform. Man ønsker å utvikle et kollegium som har en felles forståelse av hva som skal til for å lage et godt skolemiljø for elevene. Dette er et arbeid til etterfølgelse – og vi vil tro skoleadministrasjonene vil kunne trekke veksler på de erfaringer man har gjort ved Karuss og kanskje bruke dette som en modell for kommunal skoleutvikling.

Supplerende tiltak:

For det første: Gjennom intervjuene med ansatte på Karuss og på Oddemarka skole blir det uttrykt både bekymring for hva som skjer med de unge når skole er slutt ved 14.00 tiden. I dette tidsrommet fra 14.00 – 18.00 er det få «tilbydere» på markedet. Dette er en periode der mange barn og unge går på sjølstyle og ender med å henge ut på gata til for eksempel foreldre kommer hjem fra arbeid. Det kan derfor være en god ide å åpne skolene og å sette i gang konkrete tilbud. Det kan være både leksehjelp, «mattegruppe» og en åpen gymsal til ballspill. For noen elever kan det å fortsette å være på skolen etter skoletid oppleves negativt. De vil bort så fort de kan, men dette trenger ikke gjelde alle. I tillegg er skolen en type nøytral grunn – og kan fange opp alle elever uansett trosretning. Skolen har også støtte hos mange foreldre. Når det gjelder åpen skole på ettermiddagen, har Oddemarka helt unike ressurser. Her finnes et fullt utstyrt verksted, gamle sløydbenker er blitt bevart. I tillegg er det skolekjøkken, musikkrom og idrettsanlegg. Her ligger et stort potensial som både ville vitalisere skolen som institusjon i lokalmiljøet, være et møtested hvor også foreldre kan delta, aktiviteter som kan tenkes å gi en betydelig forebyggende funksjon.

For det andre: Å gi flere tilbud i nærmiljøet kan bidra til en spredning av ungdomsmiljøene. Men satsing i nærmiljøet kan også motvirke en følelse av utenforskap. Å høre til i en bydel, i et landskap, ha drakter til en bestemt fotballklubb – kan styrke følelsen av å høre til. Her kan igjen skolen gi et verdifullt bidrag ved å styrke tilknytningen til stedet gjennom å utforske

stedets «ånd». Det kan gjøres ved at skolene trekker inn lokalhistorie i undervisningen, intervjuer beboere og inviterer til ulike formingsoppgaver og prosjekter. At skolen slik tematiserer stedets «ånd» kan føre til «a change of mindset», ifølge arkitekten Schultz - Jørgensen.

For det tredje: Sosiallæreren fra Grim skole etterlyste mer opplæring både for lærere og lærerstudenter når det gjelder undervisning i klasser med barn med en krysskulturell identitet. Her kan for eksempel opplæringsprogram som FLEXid gi nyttig innsikt hvor lærerne selv også får anledning til å tematisere sin egen bakgrunn. Fra flere hold ble lærernes innsats og lederskap for å utvikle et godt klassemiljø understreket som særlig viktig. Et behov for opplæring er også aktuelt for andre som arbeider tett med denne ungdomsgruppen som personalet i ulike institusjonelle tiltak som for eksempel ansatte i boliger og i fritidsklubber.

12.6.2. Foreldrene

I det store og det hele ønsker ingen foreldre at deres barn skal bli kriminelle. Det er et fellestrekk ved alle foreldre at de ønsker det beste for sine barn og bekymrer seg for om alt skal gå godt. Flere av våre informanter fremhever betydningen av å etablere kontakt og få til et samarbeid med foreldrene. Ser vi på potensialet som ligger i relasjonsaspektet utmerker jo også foreldre seg som potensielle viktige relasjonsbyggere og dermed også som aktive forebyggere. Samtidig kan foreldrene også være en del av utfordringsbildet. Det kan være vold i hjemme, alkoholmisbruk eller foreldre som er psykisk syke.

Janne Strøm som er leder for forebyggingsenheten i Oslo politidistrikt sier dette om bakgrunnen til de 150 unge som nå begår mye og gjentatt kriminalitet i Oslo denne våren. (NRK Norge 11.5.2018). Dette er gutter født i Norge. De kan ha utenlandske foreldre, men det er ikke en spesiell etnisk gruppe som går igjen. Mange er vokst opp i Oslo øst, i små leiligheter med svært mange søsken. De kan ikke ta med seg venner hjem, og ender opp med å henge på gata. Ofte har ikke foreldrene jobb, eller snakker ikke norsk. Foreldrene vet ikke hvor de kan henvende seg for å få hjelp, og det blir vanskelig å følge opp barna med lekser. Når politiet ringer hjem til foreldrene når de tar barna på gata, kan de ikke kommunisere med foreldre. Oslo politiet tar selvkritikk for ikke å bruke de systemene som finnes bedre.

Manglende språkkunnskaper og manglende kunnskaper om det norske samfunn kan være utfordringer for foreldresamarbeidet. Foreldrene kan ha sine oppfatninger om hvordan skolen er fra hjemlandet. Et tiltak som gjerne anvendes er å invitere foreldrene til skolen mens

undervisningen pågår for å se hvordan livet der er organisert og hvordan undervisningen foregår. Dette må gjøres på en måte som gjør alle stolte. Det vil være med på å bygge ned en følelse som foreldrene kan ha at skolen er en uovervinnelig festning. I tillegg som det allerede er nevnt – å gå hjem til foreldrene for å informere om foreldremøter slik at de kan være forberedt og vite hva som forventes. Et engasjement når det gjelder foreldre samarbeide er programmet ICDEP (International Children Development Program) initiert av kriminalitetsforebyggende team – som skal gi hjelp til foreldreskap i en norsk kontekst.. Her møtes foreldre, de danner nettverk og får anledning til å spørre om alt mulig. Det må stimuleres til å utvikle flere slike nettverk som bidrar med råd og «foreldre support».

Hva med å bruke lærer studenter i språkopplæring av både foreldre og barn? Det gjorde man tidligere ved som den gang het Kristiansand Lærerskole. Da hadde studentene en utvidet praksis som var rettet inn mot særlig hjemmeværende pakistanske mødre på Slettheia som ikke i nevneverdig grad kom ut blant etniske norske og som derfor helle ikke lærte seg godt norsk. En tanke til etterfølgelse her?

Økt informasjon er viktig. Samtidig kan møtet med minoritetsforeldre inneholde grunnleggende verdi- og kulturelle brytninger. Et eksempel er hva som den ansatte i Barnevernet kalte for «oppdragervold» at mindre barn blir slått. Et annet eksempel er ulikheter i oppdragelsen av gutter og jenter der jenter underkues av mannsdominerte verdier som ære og skam, slik Azri Gilani som er muslim og firebarnsmor skriver i en kronikk i Aftenposten 29.september 2018. Her oppfordrer hun muslimske mødre til ikke å være så tafatte, men stå opp for jentene sine. Mens guttene er utegående, holdes jentene hjemme. Her er verdimeslige spenninger som ikke bør skyves under teppet, men tas åpent opp i samtaler med foreldrene som gjerne har gjort seg sine forestillinger om hva det vil si å være «norsk». Azri Gilani skriver i kronikken som er nevnt ovenfor at det å være norsk er ikke synonymt med å feste og drikke. Det mener hun er et trangt syn på det å være norsk. Hva med norske verdier som ærlighet, dugnadsånd, tillitssamfunnet, likhet, åpenhet og transparente systemer, spør hun? Vi spør: Trengs det en pedagogisk mobilisering når det gjelder opplæring i grunnleggende norske verdier?

Vi har tidligere fremhevet betydningen mange av hjelperne i felten gir når det gjelder å bli kjent med ungdommene og skape gode relasjoner. Møtene her og samtalene kan gi en bedre kulturforståelse og dermed et mer adekvat responsmønster – både av korrigerende og støttende art. Ikke minst vil det å mobilisere voksne med minoritetsbakgrunn være en ekstra viktig ressurs.

12.6.3. Mottaksskolen

Er det riktig å samle alle nyankomne flyktninger og asylsøkere under ett tak på ett skolesenter. Gir dette et inntrykk av «ghettofisering» og hindrer det reell integrering? Mange av våre informanter har tatt til orde for at man bør se nærmere på denne ordningen. Mange andre større byer har avviklet slike ordninger nettopp fordi man mener dette ikke fremmer integreringsønsket – men nærmest skaper en motkraft til dette. Vi har stor tro på at den mest effektive integreringen foregår på arbeidsplasser og på skoler. Så raskt som mulig i arbeid og så raskt som mulig på skole.

12.6.4. PPT – fraværende?

Ingen av våre informanter har nevnt PPT- som en aktuell ressurs i denne sammenhengen. For oss som pedagoger fortøner det seg noe underlig. Det har antakelig sammenheng med at PPT i all hovedsak er beskjeftiget med å utforme sakkyndiguttalelser og rapportere disse slik at skolen får tilleggsressurser knyttet til elever med særskilte behov. Dermed er PPT-s arbeid ikke direkte «synlig» for lærerne noe som kan forklare at denne ressursen ikke nevnes i denne sammenheng. Vi tror det ville være klokt også å i større grade enn i dag trekke veksler på denne delen av kommunens og for øvrig også den fylkeskommunale PP-tjenesten. En tanke kunne være å desentralisere deler av tjenesten i form at av PPT's ansatte f.eks. noen dager i uka var lokalisert på en fast skole. Man kunne gjøre utredningsarbeidet på stedet og samtidig få en sterkere tilknytning til læreren og de øvrige ansatte som er tettere på elevene. De kan bidra med supplerende opplysninger og slik kunne heve kvaliteten på utredningsarbeidet. Ved å begrense en slik desentraliseringsordning til f.eks. to-tre dager pr uke, ville man samtidig kunne opprettholde et faglig fellesskap som vi antar er viktig for et slik fagmiljø.

12.6.5. Barnevernet

Barnevernet disponerer betydelig ressurser og har et grunnleggende ansvar for å ivareta denne gruppen barn og ungdom som vi her har omtalt. Det er flere av våre informanter som kommenterer barnevernets rolle og den samarbeidsrelasjon de har til organisasjonen. Flere nevnte det at det er svært personavhengig hvem man har kontakt med i barnevernet. Slike relasjoner blir derfor særlig sårbare ved sykdom, permisjoner etc. På en måte er det naturlig at personlig væremåte og fremtoning har betydning for samarbeidet. På den andre siden burde

det være slik at rutiner knyttet til håndtering av slike vesentlige forhold burde utformes på en måte som gjorde disse mindre personavhengige.

Barnevernet bruker svært mye av sine ressurser på rapportering og andre former for dokumentasjon, slik at my av aktiviteten er «innadrettet» og bærer preg av saksbehandling i større grad en utadrettet virksom het mot barn og unge.

På lik linje med PPT tror vi med fordel barnevernet kunne desentralisere en god del av sine aktiviteter f.eks. til skolenivå. Det vil på samme måte som for PPT kunne kombineres med å beholde behovet for et sterkt fagmiljø i hevd ved å begrense den desentrale delen til f.eks 2-3 dager pr. uke. Vi ser for oss at saksbehandlerne tar med deg sakspapirene ut på skolen det eleven går og skriver rapporter og annen nødvendig dokumentasjon der slik at man også har tilgang til lærer som til daglig har omgang med barnet eller eden unge det gjelder. Også her tror vi en lik lokalisering vil kunne bidra til å heve kvaliteten på arbeidet fordi lokal kunnskap vil være viktige elementer for å danne et helhetlig bilde av den enkelte ungdom.

Supplerende tiltak:

For det første: Karuss skole etterlyste akutt tiltak når det «brenner» og det er behov for hjelp her og nå etter skoleslutt. De ringer KUP og roser KUP for en god jobb, men er dette en tematikk som burde fått mer oppmerksomhet og som kan systematiseres på en bedre måte.

For det andre: Det er lang saksbehandlingstid hos barnevernet. Det kan føre til at ungdom som er kommet opp i 16-17-års alderen ofte «parkeres» fordi de da vil nærme seg myndighetsalder før eventuelle hjelpetiltak kan iverksettes. Dette minner om ansvarsfraskrivelse med betydelig samfunnsmessige kostnader og konsekvenser. Dette er en svært uheldig situasjon som man må finne en løsning på. Kunne slike saker kobles til LOS-koordinator?

12.6.6. Politiet – arbeidsform og fremtoning:

Når det gjelder valg av hvilke tjenestemenn som brukes inn mot dette miljøet, er det sikkert fornuftig at politiet å ha en klar policy på. Det at enkelte nevner kvinnelige betjenter som mindre provoserende kan ha med kjønnsroller og kulturelle forskjeller å gjøre, men er ikke dermed ubetydelig. Vi tror politiet bør ta en intern runde omkring dette punktet for å unngå konfrontasjoner.

Forhold rundt bruk av uniformert tjenestebil i gågateområdet er i seg selv forholdsvis kontroversielt. Mens andre ikke kan kjøre bil her fremstår det jo som en klar maktdemonstrasjon at politiet bruker bil i gågate. Kanskje kunne det være en ide å la bilen stå utenfor og bruke fotpatruljer inn i gangområdet.

Også bruk av sjekk av ungdommene har det samme klare maktaspektet over seg. Det å bruke makt til å sjekke er svært synlig og tydelig symbolikk og en sterk understrekning av de unges avmakt i forhold til myndighetene. Denne sterke asymmetrien i makt er et klart hinder for god kommunikasjon mellom partene. Skal man bygge opp tillit til ungdommene bør all mulig maktutøvelse begrenses til et minimum jmf. filosofen J. Habermas beskrivelse av idealet om en tvangfri kommunikasjon (Kalleberg, Horkheimer, Marcuse, Adorno, & Habermas, 1970). Både begrunnelse for kontroll og frekvensen av kontroll bør man ha et kritisk blikk på. Vi tror det er viktig at det i alle tilfeller av maktbruk bør være en helt klar og åpenbar foranledning som legitimerer maktutøvelsen. I prinsippet bør det aller helst være en direkte synlig og åpenbar grunn til bruk av makt selv om det selvsagt ikke alltid er mulig. I alle fall vil det fra ungdommens side være betydelig vanskeligere å skjønne maktutøvelser som i hovedsak bare er begrunnet i den enkelte tjenestemanns antakelser.

Vi har tidligere omtalt politireformen i forbindelse med forebyggende enhet hos politiet. Vi vil understreke at det ikke er enighet omkring forventede effekter av reformen. Diskusjonen har gått høyt blant annet i avisene når det gjelder hvilke grep som er gjort i Oslo. Fra 1. mai 2017 ble Oslo politidistrikts seksjon for organisert kriminalitet nedlagt som følge av reformen og slått sammen med to andre spesialseksjoner. Dette ble kritisert av Ap politiker Jan Bøler (Klassekampen 10. februar 2018). Han mener at dette svekket politiets muligheter til å være i forkant og å kunne forebygge alvorlige hendelser slik som drapsforsøk i kriminelle miljøer. Bøler mener at politiet etter reformen ikke er tett nok på miljøene og at volden vil øke. Våren 2018 har det vært noen alvorlige hendelser som har holdt liv i denne debatten knyttet til en frykt for at gjengvolden i Oslo vil øke. På Holmlia, hvor politiposten ble nedlagt i januar, er nå kommet tilbake i en mobil versjon. De skal dekke et stort område og beboere mener at de er for få (DN Magasinet 5. mai 2018 «Holmlianer i krysspress»). I Klassekampen 5. mai 2018 har man et intervju med tidligere sjef for seksjon for organisert kriminalitet i Oslo, Einar Aas, peker på betydningen av å jobbe med organisert kriminalitet over mange år og å holde et fast grep over tid og ha frihet til å jobbe uforstyrret. Omorganiseringen av politiet kan tyde på at denne «tett på kontrollen» er blitt svekket fordi kontrollspennet er blitt større og mer skal ivaretas. Han

mener at kriminelle miljøer må vite at politiet er der og representere en reell risiko for at de blir oppdaget. Og videre - at dette er en langsiktig innsats som skjer over år.

Politiet er den instans som har fått et mandat til å kunne gripe inn og utøve makt når andre hjelpere må melde pass. De representerer lov og orden, noe som er helt avgjørende for samfunnets funksjon. Det vi har fokus på her er avgrenset til de hverdagslige møtene mellom ungdom og politi. Måten politiet møter de unge på fremstår som avgjørende. På Tangen vgs. gir miljøarbeiderne ros til politiet for hvordan de går omkring i miljøet. I dette perspektivet kan det absolutt tenkes at politifolk kan kunne fungere som rollemodeller for enkelte av de unge. Tilsvarende er dette med å sette grenser et viktig anleggende når det gjelder å forstå kulturelle verdier og tilpasse seg nye forhold. Særlig vil det kunne være betydningsfullt for ungdom med minoritetsbakgrunn som kan ha foreldre - og selv også - har hatt dårlige erfaringer med politiet i hjemlandet.

Politiet i Kristiansand har en egen enhet rettet mot forebygging. Vi sitter igjen med det inntrykket at politiet har klart å etablere en felles policy for hele etaten der nettopp forebyggende arbeid står svært sentralt. Politiinformantene våre har imponert oss med sitt engasjement og sine holdninger på området. Man har i stor grad forlatt fokuset på straff og kontroll og bruker mandatet sitt så bredt som mulig for å utvikle gode og effektive samarbeidsforhold til det øvrige hjelpeapparatet. Vi vil på alle måter understreke verdien av at man i Kristiansand har et politi som til de grader er på hugget når det gjelder å få til samarbeid mellom alle gode krefter på dette krevende området.

12.6.7. Fritidsaktiviteter etter skoletid

Som allerede nevnt har de unge vi intervjuet deltatt i ulike typer idrett som fotball, dans etc., men så har du sluttet av individuelle grunner som vi ikke fikk tak på. Det er viktig at idrettsledere og ledere i andre fritidsaktiviteter er særlig oppmerksomme når sårbare barn forsvinner eller slutter i ulike aktiviteter. Særlig når vet vi hvor viktig deltakelse i slike aktiviteter er. Et mål er å gi og utvikle fritidstilbud som inkluderer og som ikke segregerer fordi de koster for mye. Kan man etablere flere gode sosiale arenaer for ungdom?

Vi er kjent med at aktører tilknyttet KUP, Blå Kors, Biblioteket og Alarm tilbyr mange flottet aktiviteter som unge liker å delta på. Her gjøres mye bra innsats! Vi har i tillegg foreslått å åpne skolene – gjerne i samarbeide med fritidsklubbene – på ettermiddagstid i den hensikt å redusere lediggang og kriminaliteten i sentrum. I tillegg kan det å etablere flere fellesskapsarenaer være

med å styrke hva vi kan kalle «sammenhengskraften» mellom unge og til samfunnet. Miljøarbeiderne på Tangen vgs. fortalte om hvordan en bordtennisturnering arrangert på skolen var med på å bygge bro mellom to gutter som tidligere var fiender. Det er viktig å tilby arenaer hvor man kan bygge opp felles referanser og slik være med å gi gode felles erfaringer.

Vi skal i det følgende slå et slag for fritidsaktiviteter som kunst og kultur. Siden noe av tematikken i de utfordringene som det her handler om, beskrives som en opplevelse av «utenforskap», skal vi i det følgende begrunne hvorfor vi tror ulike tilbud innenfor det kunstneriske området kan være viktige i en forbyggende sammenheng. Vi kaller dette for en «transformasjon av utenforskap» fordi vi tror kunst og kultur kan gi unike bidrag både for enkeltindivider til å bearbeide egen smerte og til å «transformere» - omforme - sinne og aggresjon til mer skapende virksomhet. Vi skal begrunne det teoretisk med en artikkel av filosofen Arne Johan Vetlesen og gi et eksempel fra et intervju med forfatteren Pedro Carmona-Alvarez. På kunst og kulturfeltet har kommunen ressurser som kunne samordnes bedre og gjerne videreutvikles til nye initiativer.

12.6.8. Supplerende tiltak – kultur som et bidrag til transformasjon av «utenforskap»

I en av sine bøker har filosofen Arne Johan Vetlesen et kapittel kalt «Hvordan leve med psykisk smerte». Her skiller han mellom å «transportere» psykisk smerte og det å være i stand til å «transformere» psykisk smerte. Når smerte «transporteres», kan det gi seg utslag i at den påføres andre for eksempel i ulike former for krenkelser. Men idealet eller målet er å kunne omforme denne til mer og bearbeidede og kontaktfylte former (Vetlesen 2014, s.62-64). Men det krever at en innrømmer at en bærer på en slik aggresjon og at en forsøker å reparere dette man i mange tilfelle har projisert på andre. Dermed berøres samspillet med andre – foreldre, barn etc. Resultatene av slike «transformasjonsprosesser» har ofte form av kulturprodukter som dikt, sanger, eventyr. Men for at dette skal skje – for at individet vil ta skrittet fra en «transport» til en «transformasjon» av psykisk smerte - må individet kunne nyttiggjøre seg symboler som gjør dette mulig som språk, tale, lyd, musikk, bilde etc. som er i stand til å romme og bære det vonde. Symbolene blir en avlastning. Det kulturelle uttrykket blir en avlastning som kan bringes inn i det offentlig rommet. Det blir en stemme – tilgjengelig for alle (Ibid., s 64-66).

I forlengelsen av disse perspektivene gir Vetlesen en kritikk av videospill (skytespill) som han mener ikke er i stand til å skape en transformasjonsprosess. Spillene gir ikke avlastning. De fungerer nærmest som brukermanualer. Han nevner i den sammenhengen Breivik som før

Utøya øvde seg på videospill. Vetlesen skriver om hjernen til de unge, at den ikke er ferdig utviklet og det skremmende ved volden at en stadig trenger større kick. En gjentakelse skaper aksept og etablerer en ny normalitet (Ibid., 73).

Mange av ungdommene, skriver han, kan være «symbolsk fattige». De mangler språk og bilder på vonde følelser med kroppslig utagering som resultat. De mangler for eksempel kunstens mange uttrykk for smerte. Jo, fattigere det indre symbolske universet, desto kortere er veien til kroppslig handling. Smerten bæres innvendig og næres ikke gjennom noe offentlig. En mangler symboler for å kunne flytte aggresjonen, noe som en bearbeidet i et kulturelt rom ved hjelp av symboler. Han viser til litteratur på feltet som understreker betydningen av kunst og kultur som kan fungere avlastende form, eller som en stedfordrende form. Det må være «universer» om kan transformere de unges smerte og ubehag. Det må være universer som kan gi nyanser, flertydighet og som kan bidra med noe «nytt» og hjelpe en å se noe annet (Vetlesen 2004, s. 67-73).

Et eksempel på en vellykket «transformasjonsprosess» finnes hos forfatteren Pedro Carmona-Alvarez bosatt i Bergen, født i Chile og som i 2018 gav ut en ny diktsamling. I den forbindelse ble det gjort et intervju med han i Klassekampens bokmagasin («Klassekampen 6.januar», 2018)). Her snakker han interessant om det å vokse opp i flyktningfamilie og hvordan dette dominerer hjemmet hans og hans måte å tenke på. På den andre siden var det den norske verden som han også deltok i hvor det han opplevde hjemme – hva som var på foreldrenes dagsorden var noe helt annet enn det han som ungdom var opptatt av sammen med de etnisk norske kameratene som for eksempel det å møte jenter. Han er midt i mellom disse verdenene. Han fant det nærmest umulig skulle dele med norske kamerater hvordan krigen i hjemlandet, og volden der preger hjemmet hans og forelderen. Det ville de ikke forstå. Han gir et godt eksempel på hvordan kameratene venter på han utenfor, mens faren sitter ved kjøkkenbordet og har nylig fått vite at venner er blitt drept i Chile. Han sier i intervjuet at det gikk ikke an å snakke med kameratene om dette, men i poesien senere, ble dette mulig. Det var i poesien han kunne lage en bro fra kompisene sine til farens halshogde kamerater som hadde blitt funnet i en grøft. På slutten av intervjuet forteller han at han bor i Bergen. Han sier at grunnplottet hans de siste 20 årene er alle disse rare fortellingene, hvor han beveger seg i tid og rom mellom levende og døde som gir en følelse av helhet, av det å høre til.

For noen av disse ungdommene tror vi det kan være viktig å tilby tiltak som gir muligheter til transformasjonsprosesser som musikk, lage film, lage radio, skrive etc. En transformasjonsprosess krever altså de unge har «redskapene» til å kunne gjennomføre en slik prosess. Her

fyller skolene en viktig rolle, men også det kulturelle feltet vil spille en viktig rolle og kan hjelpe her.

Kommunene har flere institusjoner som kanskje kunne vært engasjert i dette arbeidet. Mest nærliggende er **biblioteket** som allerede har en del aktiviteter rettet mot ungdommene. Pr. i dag er dette hovedsakelig spill aktiviteter. Men her er man jo midt i det kulturelle senteret i byen bokstavelig talt, slik at alt skulle ligge til rette for at man kunne utvide tilbudet i flere retninger. Krysskulturelle lesegrupper, skrivekurs, Internasjonal poesi og lyrikk, folkemusikktradisjoner fra ulike land, litterære uttrykk for varierende sider av norsk kultur. Her er det ubegrensede muligheter og med den kompetanse som finnes på biblioteket skulle det være mulig å utvikle et tilbud som kunne fange deler av denne utsatte gruppen barn og unge.

Den kommunale musikkskolen vil også kunne være en aktuell bidragsyter. Internasjonalisering innenfor musikk har foregått i århundrer og har en lang tradisjon. Også her tror vi det finnes mulighet for å få på plass tilbud av krysskulturell karakter. Det kan være alt fra ren lytting og musikkopplevelse til mer kreative forhold som utøvelse og eller komposisjoner – det å skape musikk sammen. Slike tiltak kan være bidrag i retning av å legge forholdene til rette for en bedre integrering av barn og unge med ikke-norsk kulturbakgrunn.

Vi kan heller ikke unnlate å nevne **Kilden** som er en viktig kulturinstitusjon i byen. Det er lagt ned store ressurser i å få denne multikulturelle intuisjonen på plass og vi tror kilden også kunne utfordres til å se på hva de måtte kunne bidra med i denne sammenhengen.

Rosegården og Samsen er også institusjoner som nok kunne trekkes inn i dette arbeidet. Her møtes kreativ ungdom til ulike former for kulturell aktivitet og slik sett kunne man også se for seg en mobilisering av disse miljøene i arbeidet knyttet til forebygging og integrering.

Fritidsklubbene spiller en sentral rolle i et forbyggende perspektiv. Det å aktivisere ungdom med konstruktive aktiviteter og så å si bidra til å holde dem borte fra sentrum og fra livet på gata, er i seg selv verdifullt. Utfordringene i dag er at disse har begrenset åpningstid- og her bør man se nærmere på om man kunne finne frem til åpningstider som kunne virke forebyggende i forhold til å «holde» ungdommen i hjemmemiljøet fremfor å trekke inn mot sentrum.

Konferanse. En ide kunne være å arrangere en konferanse med inviterte gjester fra kunst, politikk og kulturfeltet som forfatteren Pedro Carmona-Alvarez og andre som har klart det kunststykket å transformere psykisk smerte og utenforskap gjennom en kreativ prosess. Her

kan være mye å lære – ikke bare for lærere og andre hjelpere i feltet, men også for ungdommene selv. Deres erfaringer kan vise vei og fungere som idealer og som noe å strekke seg mot.

12.7. Koordinering av hjelpeapparatet

Denne rapporten viser til fulle at det i Kristiansand er et stort antall «hjelpere» involvert i arbeidet med å motarbeide kriminalitet og destruktive miljøer i byen. Aktiviteten er spredt over et stort spekter av tiltak og aktørene kommer får privat og offentlig sektor. En bred tilnærming er også være i overenstemmelse med problematikkens kompleksitet som griper inn på mange livsområder. De offentlige tiltakene er fordelt på tre ulike administrative nivåer, statlige, fylkeskommunale og kommunale. I tillegg er det offentlige igjen organisert i ulike sektorer. Det er så mange involverte med så ulik organisatorisk tilknytning at mens noe samarbeid er godt planlagt og organisert, blir andre samarbeidsrelasjoner mer tilfeldige. Flere av informantene ønsker også mer samarbeid. Helt konkret ønsker miljøarbeiderne på Tangen vgs. mer samarbeid med andre ansatte ved andre skoler i tilsvarende posisjoner. Sosiallæreren på Grim skole ønsker samarbeid og utveksling av erfaringer med sosiallærere ved andre skoler. Hun mente også det kunne være en god ide at lærere fra ungdomsskolen fikk følge sårbare elever i overgangen til videregående skole. For å få til en optimal ressursutnyttelse og bygge opp en felles front for å bekjempe kriminalitet og uønsket ungdomskultur må dette arbeidet koordineres. Derfor er det særdeles viktig at man sørger for et solid og sterkt operativt koordinerende senter.

12.7.1. Organisatorisk plassering

Koordineringsarbeidet har nedslagsfelt i alle kommunens organisatoriske sektorer i tillegg til interkommunale, fylkeskommunale og statlige aktører. Vi vil understreke at et koordineringssenter i så stor grad som mulig må organisatorisk frikoples fra det operative hjelpeapparatet for å sikre både handlefrihet og integritet. I tillegg vil vi, som et svært sentralt anliggende, betydningen av at koordineringsarbeidet har tilstrekkelige fullmakter. Arbeidet vil nødvendigvis være både etatsovergrepene og i kommunal sammenheng sektorovergrepene. I mange sammenhenger vil kontakt mot det politiske miljøet i byen være svært nødvendig, relevant og aktuell, akkurat som det er i dag. En naturlig organisasjonsmessig plassering av koordineringsfunksjonene vil derfor være i direkte stab til rådmann. Et annet alternativ er en organisatorisk plassering i «By og samfunn»- som i dag. Koordineringsarbeidet fungerer svært

godt pr. i dag og hvordan denne enheten vil bli plassert i «Nye Kristiansand» vil være avgjørende for å fortsatt sikre et velfungerende og sterkt operativt koordineringsarbeide blant byens gode krefter.

12.7.2.Ressurser

Pr. i dag er det en stilling satt av til dette koordineringsarbeidet. Det er viktig at dette arbeidet konsentreres så mye som mulig, Samtidig der det er stor risiko ved å legge alt ansvar på en person slik ordningen er i dag. Vi er i tvil her, men tror det ville være fornuftig om kommunene la inn noe mer ressurser her slik at man reduserte sårbarheten og samtidig sikret optimal ressursutnyttelse innenfor feltet. Alternativ kunne man tenke seg en felles ressurs der både kommune, fylkeskommune og stat la inn midler til delfinansiering av en slik tilleggsressurs. Et slikt «spleiselag» ville også gi en sterkere eierskap til koordineringsarbeidet samtidig som også fullmaktene kunne bli sterkere med nedslag også i fylkeskommunale og statlige instanser.

12.8. Anvendelse av midlene

Den aktuelle situasjonen og utfordringene i ungdomsmiljøene vil være del av en større samfunnsdebatt som vi ikke kan ta her. På et samfunnsnivå vil risikofaktorer være sosial ulikhet, arbeidsledighet, levekårsutfordringer, marginalisering og dårlig integrering av innvandrere og flyktninger. Dette er risikofaktorer som ikke minst krever en politisk behandling med oppfølgende tiltak. Vårt fokus her har vært helt konkret og spesifikt rettet mot konkrete lokale tiltak – selv om vi ser at denne tematikken er del av en stor og viktig samfunnsdebatt.

Når det gjelder prinsipper for den innsatsen som Kristiansand kommune har arbeidet etter, slik vi har oppfattet noen av disse gjennom intervjuer med ulike hjelpere i privat og offentlig sektor er disse: Å se hele mennesket, å tenke helhetlig omkring den innsatsen som gis, skape inkluderende fellesskap og å engasjere foreldrene.

Følgende tiltak har vært prioritert:

<i>Ungdomslos 3 årig spleiselag med Buf-direktoratet ca.</i>	<i>278.000,-</i>
<i>Miljøvert Spleiselag med bransjen</i>	<i>200.000,-</i>
<i>KUP Samarbeidsprosjekt om tiltak og KUP-ute</i>	<i>300.000,-</i>
<i>Tiltak etter trygghetsvandringen, fysiske forbedringstiltak</i>	<i>120.000,-</i>
<i>Forskningssamarbeid med UIA</i>	<i>100.000,-</i>

Miljøverten på Sandens, LOS-koordinator og KUP-ute følger opp det som vi har vurdert som en gjennomgående robusthet i «hjelpesystemet», nemlig et fokus på relasjonsbygging. Men oppgaven er også å bistå med å «lose» de unge videre inn i jobb, fullføre skolegang, fritidsaktiviteter eller andre tiltak som kan være med på å bryte negative sirkler. Dette er en satsing på «frontarbeidere». Og det kan virke som denne satsingen har vært vellykket. I et oppslag i Fædrelandsvennen lørdag 17. mars 2018 refereres det fra et møte med ordføreren, hjelpe i frontlinjen, kriminalitetsforebyggende koordinator og med en av de unge. Her antydes det at ungdomsmiljøet synes å ha roet seg. («Fædrelandsvennen», 2018). Det er færre slåsskamper, mindre kaos på skolene blant annet fordi politiet kommer nesten i hvert friminutt og de unge holder seg mer hjemme etter skoletid. Det nevnes også at foreldrene har tatt mer ansvar og i mindre grad gitt ungdommene lov til å gå til byen. Denne tendensen bekreftes også fra politiets registreringer den siste tiden (upublisert materiale).

Som det fremgår av de vurderingene som er gjort gjennom hele dette arbeidet, er vi ikke i tvil om at kommunen har anvendt midlene på en god måte. Alle tiltakene er relevante og man har også valgt å vise bredde og allsidighet i tiltakene. Særlig har vi lyst til å kommentere fysiske forbedringstiltak som interessante. Gjennom å fokusere på f.eks. belysing eller innsyn (rivning av tregjerde rundt gamle stadion på Lund) er man med på å synliggjøre ansvar også på sektorer som vanligvis ikke forbindes med denne typen forebyggende arbeid. Det å gi prioritet til slike forhold er med på en forbilledlig måte å synliggjøre at arbeidet med å forebygge kriminalitet og uønskede miljøer i byen er et kollektivt ansvar der alle, absolutt alle krefter må dra i samme retning om man skal lykkes.

I fortsettelsen: Å tenke helhetlig innebærer også å kunne bygge tette nettverk omkring den enkelte ungdommen og å tenke i hele døgnet. I rapporten har vi pekt på at en mentor eller en «personlig los» som vil følge opp den enkelte, kan spille en viktig rolle i fortsettelsen, slik at den innsatsen som til nå fremstår som vellykket for ungdom i rød gruppe, kan fortsette. Dette

handler om å følge opp videre og å etablere forbindelseslinjer både til foreldre, skole og lokalmiljø. Det kreves innsats på alle disse feltene. I rapporten er det allerede nevnt en rekke ulike tiltak basert på den informasjonen vi har samlet inn. I tillegg har vi også kommet med noen supplerende tiltak som vi har vurdert som betydningsfulle og som har vært noe mindre fokusert. Dette er tilsammen tiltak som ikke bare vil gjelde for ungdom i rød gruppe, men for ungdom i gul og grønn gruppe – ja, for ungdom generelt.

Referanseliste

- Aftenposten - kronikk. (2017, september 20).
- Aftenposten A-magasinet. (2013, mai 16).
- Apfelbaum, E. P., Norton, M. I., & Sommers, S. R. (2012). Racial color blindness: Emergence, practice, and implications. *Current directions in psychological science, 21*(3), 205–209.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, N.J: Prentice Hall.
- Bauman, Z. (2013). *Liquid modernity*. John Wiley & Sons.
- Bjørgero, T., & Carlsson, Y. (1999). *Vold, rasisme og ungdomsgjenger: Forebygging og bekjempelse*. Tano Aschehoug.
- Carlsson, Y., & Haaland, T. (2004). *Voldelige ungdomsgrupper-intervensjon på a kommunenivå a: erfaringsrapport fra Kristiansand 2001-2004*. Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Christensen, T. W., & Bjørgero, T. (2018). *Hvordan håndtere hjemvendte fremmedkrigere og andre syriafarere? Tiltak for ivaretagelse og oppfølging*. (C-REX – Senter for ekstremismeforskning –).
- D-2. (2018).
- Decker, S. H., & Van Winkle, B. (1996). *Life in the gang: Family, friends, and violence*. Cambridge University Press.
- Dysthe, O. (1995). *Det flerstemmige klasserommet: skriving og samtale for \a a \a ere*. Ad Notam Gyldendal.
- Erik H. Erikson. (2000). *Barndommen og samfunnet* (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Erikson, E. H. (1993). *Childhood and Society*. W. W. Norton & Company.
- Evenshaug, O. (1977). *Barne- og ungdomspsykologi* (2. utg.). Oslo: Fabritius. Hentet fra http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2007080100005
- Fædrelandsvennen. (2018, mars 17).
- Gay, G., & Howard, T. C. (udatert). Multicultural teacher education for the 21st century. *The Teacher Educator, 36*:1, 1-16.
- Grünfeldt, N. (2017). *Ninas barn*. Kagge Forlag.
- Heale, J. (2008). *One Blood: Inside Britain's New Street Gangs*. Simon & Schuster.
- (<https://www.bing.com/videos/search?q=Mark+Savickas+&view=detail&mid=F6844F84070C951FDCEAF6844F84070C951FDCEAF&FORM=VIRE> - Google-søk. (udatert). Hentet 17. august 2018, fra https://www.google.no/search?rlz=1C1GGRV_enNO751NO751&ei=vqh2W5jwGMnNwAKsgbaICA&q=%28https%3A%2F%2Fwww.bing.com%2Fvideos%2Fsearch%3Fq%3DMark%2BSavickas%2B%26view%3Ddetail%26mid%3DF6844F84070C951FDCEAF6844F84070C951FDCEAF%26FORM%3DVIRE&oq=%28https%3A%2F%2Fwww.bing.com%2Fvideos%2Fsearch%3Fq%3DMark%2BSavickas%2B%26view%3Ddetail%26mid%3DF6844F84070C951FDCEAF6844F84070C951FDCEAF%26FORM%3DVIRE&gs_l=psy-ab.3...33113.33113.0.34140.1.1.0.0.0.0.0.0.0...0...1.1.64.psy-ab..1.0.0...0.CiyDs0yuU_w
- Kalleberg, R., Horkheimer, M., Marcuse, H., Adorno, T. W., & Habermas, J. (1970). *Kritisk teori: en antologi over Frankfurter-skolen i filosofi og sosiologi*. Oslo: Gyldendal. Hentet fra http://urn.nb.no/URN:NBN:no-nb_digibok_2007080901032
- Klassekampen 5. mai 2018. (2018). *Klassekampen 5. mai 2018*.
- Klassekampen 6.januar. (2018, juni 1).
- Klassekampen 24.mai. (2018).
- Kriminalitetens samfunnsmessige kostnader.pdf. (udatert). Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/jd/nyh/2005/0056/ddd/pdfv/283334-krim_samfunnsmess_kostnader.pdf
- Kristiansand ble Årets barne- og ungdomskommune 2007 / Vest-Agder fylkeskommune. (2007). Hentet 25. juni 2018, fra <http://www.vaf.no/arkiv/2007/09/kristiansand-ble-aarets-barne-og-ungdomskommune-2007/>
- Lenz, C., & Nustad, P. (2016).). Teoretisk og faglig forankring av Dembra (Demokratisk beredskap mot rasisme, antisemittisme og udemokratiske holdninger).
- Morgenbladet 9-15.februar Kronikk. (2018).
- NRK - Dagsrevyen 11.mai 2018. (2018).
- Petersen, K. B. (2015). Inklusion af utilpassede og sårbare unge. – Om Anholt-projektet og alternative pædagogiske interventionsformer. I *Perspektiver på inklusion*. DPU Aarhus Universitet.
- Salole, L. (2018). *Identitet og tilhørighet. Om ressurser og dilemmaer i en krysskulturell oppvekst*. Gyldendal akademiske.
- Seligman, M. E. . (2011). *At lykkes – en perspektivrig positiv psykologi om lykke og trivsel*. København: Forlaget Mindspace.

- Shakar, Z. (2018). *Tante Ulrikkes vei*. Gyldendal Norsk Forlag.
- Solbue, V., & Helleve, I. (2016). *Interkulturell pedagogikk som motkraft i en monokulturell praksis*. Bergen.
- Stake, R.E. (1975). Program Evaluation: Particularly Responsive Evaluation. University of Illinois at Urbana-Champaign.
- Stake, Robert E. (1983). Program evaluation, particularly responsive evaluation. I *Evaluation models* (s. 287–310). Springer.
- Stortingsmelding nr.49. Mangfold gjennom inkludering og deltakelse. (2004).
- tendrapport - Google-søk. (2017). Hentet 2. mai 2018, fra https://www.google.dk/search?q=tendrapport&rlz=1C1GGRV_enNO751NO751&oq=tendrapport&aqs=chrome..69i57j69i60j69i59i2j69i60i2.3690j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8
- Visse, M., Amba, T., & Widdershofen, G. (2011). Relational responsibilities in responsive evaluation. *Evaluating and program planning*.
- www.flexid.no. (2018, juni 26). Hentet 26. juni 2018, fra <http://flexid.no/faglig.php?p=1046>
- Ørsted Andersen, F. (2015). Inklusion af marginaliserede drenge – Følgeforskning til Drengeskolen. I *Perspektiver på inklusion*. DPU Aarhus Universitet.

Vedlegg: Intensjonsavtale

Intensjonsavtale mellom Instituttet for pedagogikk ved Universitetet i Agder og enhet for By og samfunns i Kristiansand kommune

Institutt for pedagogikk ved Universitetet i Agder UiA (heretter kalt IP) og enhetene By og samfunn - Kristiansand kommune, (heretter kalt BS) har inngått et samarbeidsprosjekt som har til hensikt å hente kunnskap om hvordan utfordringer knyttet til ungdomssituasjonen er løst i Kristiansand.

Avtalen gjelder fra høsten 2017 til juli 2018.

IP legger inn egne ressurser i form av FoU og BS betaler IP NOK 100.000 NOK eks mva til IP. Beløpet belastes kriminalitetsforebyggende koordinator og innbetales fullt ut innen 31.12.2017. (Jmf. formannskapssak 5.april 2017).

Samarbeidsprosjektet skal resultere i en rapport forfattet av UIA.